

TMMOB

*Gıda Mühendisleri Odası & Kimya Mühendisleri Odası & Ziraat
Mühendisleri Odası*

DÜNYA GIDA GÜNÜ
“AÇLIĞA KARŞI YAYGIN
ÜRETİM, HAKÇA BÖLÜŞÜM”
15 Ekim 2011

ISBN- 978-605-01-0403-5

HAZIRLAYANLAR

TMMOB GIDA MÜHENDİSLERİ ODASI

Meşrutiyet Cad. No:22/13 Kızılay Çankaya - ANKARA

Tel: 0 (312) 418 28 26 Faks: 0 (312) 418 28 43

www.gidamo.org.tr gidamo@gidamo.org.tr

TMMOB KİMYA MÜHENDİSLERİ ODASI

Karanfil Sok. No: 19/5 Kızılay/ANKARA

Tel: 0 (312) 417 65 20 Faks: 0 (312) 417 35 63

www.kmo.org.tr kmo@kmo.org.tr

TMMOB ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI

Karanfil Sk. 28/12 Kızılay / ANKARA

TEL: (0312) 444 1 966 FAKS: (0312) 418 51 98

www.zmo.org.tr zmo@zmo.org.tr

YAYINA HAZIRLAYANLAR

Bahar TANRISEVER (ZMO)-Figen KURAL (ZMO)

BASIM

Özdoğan MATbaa Yayın Hed. Eşya San. Tic. Ltd. Şti.

Matbaacılar Sitesi 558. Sokak No:29 İvedik OSB

Yenimahalle ANKARA

TEL: (0312) 395 85 00

500 Adet Basılmıştır. Eylül 2012

İÇİNDEKİLER

AÇILIŞ KONUŞMALAR

PETEK ATAMAN/TMMOB Gıda Mühendisleri Odası Başkanı	7
MUSTAFA ERDOĞAN/TMMOB Yönetim Kurulu Üyesi	11
GIOVANNİ MUNOZ/FAO Temsilcisi	13
BÜLENT TANIK/Çankaya Belediye Başkanı	17
HAMİT AYANOĞLU/MHP Genel Başkan Yardımcısı	21
DOÇ. DR. GÖKHAN GÜNAYDIN/CHP Genel Başkan Yardımcısı	25

1. OTURUM: “TARIM VE GIDANIN EKONOMİ POLİTİKASI”	29
Prof. Dr. KORKUT BORATAV/Emekli Öğretim Üyesi	31
Prof. Dr. HAYDAR ŞENGÜL/Çukurova Ü. Ziraat Fak. Öğretim Ü.	37
Prof. Dr. ENGİN SAKARYA/Ankara Üniversitesi Veterinerlik Fak.	43
KATKI VE TARTIŞMA	49

2. OTURUM: “ÖĞRENCİLER KONUŞUYOR”	59
EZGİ DOĞAN/Hacettepe Ü. Gıda Mühendisliği Böl.	61
GÖZDE ARIK/ODTÜ Kimya Mühendisliği Böl.	67
AHMET KUL/Ankara Ü. Veteriner Fakültesi Böl.	71
SEMA KARABAĞ/Ankara Ü. Ziraat Fak.Toprak Böl.	75
KATKI VE TARTIŞMA	81

PANEL:“GIDA VE TARIMIN GELECEĞİ”	83
NAZAN MARAŞ/TGDF Kurumsal İşler Direktörü	85
TURHAN ÇAKAR/Tüketici Hakları Derneği Genel Başkanı	91
PETEK ATAMAN/Gıda Mühendisleri Odası Başkanı	97
Dr. TURHAN TUNCER/Ziraat Mühendisleri Odası Başkanı	103
MEHMET BEYKAYA/GTH Bakanlığı Gıda ve Kontrol GM	109
KATKI VE TARTIŞMA	114

AÇILIŞ KONUŞMALARI

PETEK ATAMAN
TMMOB Gıda Mühendisleri Odası Başkanı

Değerli katılımcılar, değerli konuklarımız; hepinize önce hoş geldiniz demek istiyorum. Bu güzel, bu özel günümüzde bizleri yalnız bırakmadığınız için hepinize çok teşekkür ediyorum.

Önce şunu söyleyeyim: Arkadaşım da belirtti, “Bu sene farklı bir yaklaşım sergileyelim ve 3 oda başkanı arka arkaya konuşmayalım, temsilen birimiz konuşalım” diye karar verdik. Arkadaşlarım bu görevi bana verdiler, sağ olsunlar. Öncelikle onların dayanışmasına çok teşekkür ediyorum, bu etkinlikler çok güzel bir dayanışmayla yürütülüyor. Peşinden çok güzel bir temsiliyet var; TMMOB her zaman yanımızda tabii, siyasi parti temsilcilerimiz var, Sayın Belediye Başkanımız var, kardeş odaların ya da meslek kuruluşlarının temsilcileri var, siz değerli üyelerimiz, basın mensupları ve çok kıymetli öğrenci arkadaşlarımız var, hepimiz ailece buradayız. Hepinize hoş geldiniz diyorum.

Öncelikle katılımlarına ilaveten, Sayın Belediye Başkanımıza bize verdiği destek için ayrıca teşekkür ediyorum. Biz burayı hakikaten evimiz gibi kullanıyoruz, her türlü etkinlikte desteklerini hep arkamızda hissediyoruz.

Siyasi partiler anlamında Adalet ve Kalkınma Partisi aramızda yok; biz bütün partilere davet gönderdik, ama kendileri Kızılcahamam’da kampta oldukları için gelemeyeceklerini söylediler, Bakan Bey adına da aynı açıklama geldi. Danışmanın geleceği bilgisi gelmişti, burada mı bilmiyorum, tanışma fırsatım olmadı. Ancak yine her yıl olduğu gibi Müsteşarımız, Müsteşar Yardımcımız, Bakanlık adına konuşacak bir arkadaşımız burada yok. Kıymetli arkadaşlarımız var; daire başkanlarımız var, genel müdür yardımcılarını var, ama Müsteşarlık düzeyinde bir katılım yok. Umarım bir sonraki sene bunu sağlarız.

Ben 3 oda başkanı adına konuşma yapacağımı söylemiştim. Bu konuşma metnini

Dünya Gıda Günü 2011

bugün basın açıklaması olarak da dağıttık. Çok düşündük, “Ne konuşalım, programda neye ağırlık verelim?” diye... Ama gündem gösteriyor ki, özellikle de Dünya Gıda Günü’nde konuşmak üzere en yakıcı sorun açlık. Açlık, gıda egemenliği, bölüşüm sorunları, bunu sorgulamazsak, aslında diğer konuştuklarımız da belki çok anlamlı olmayacak. Onun için bizim konuşmamız da ağırlıkla açlık üzerine oldu. Bugünkü program da ağırlıklı açlık üzerine, bunu göreceksiniz. Biz her ne kadar açlık çeken bir ülke gibi gözükmiyorsak da bu hepimizin sorunudur, bunu da vurgulamak lazım.

16 Ekim Dünya Gıda Gününde gıdaya dair güzel sözler söylemek istiyoruz, umutlu sözler söylemek istiyoruz, ama ne yazık ki henüz bugünlerden uzağız. Dünya nüfusunun yaklaşık yüzde 13’ü açlıkla mücadele ediyor, yeryüzünde 1 milyar aç insan var. Oysa biliyoruz ki, son 60 yılda 4 milyar dolayında nüfus artışı olmasına rağmen, çevre sorunlarına rağmen, iklim değişikliği sorunlarına rağmen, bu topraklar hâlâ bu nüfusu besleyecek gıda maddesini, bu nüfusu besleyecek ürünleri üretmekte. Dünyadaki tarımsal üretim, her şeye rağmen 30 yıl öncesine göre kişi başına yüzde 17 daha fazla üretiyor. Dolayısıyla “Sorun nerede?”; “Açlık sorunu büyüyor ama bu sorun üretimden mi kaynaklanıyor?”, bugün bunu değerlendireceğiz...

21. Yüzyılda Dünya Gıda Günü’ne açlık damgasını vuruyor. Dünya Gıda Günü kutlayamıyoruz, çünkü açlığı konuşmak zorundayız. Peki, “Ne yapmalı?”, “Ne yapmalı da açları doyurmalı?”. İşte bugün bunu konuşacağız. Aslında etkinliğimizin başlığını da çok tartışarak “**Yaygın Üretim, Hakça Paylaşım**” olarak belirledik. Kalıcı çözümün yardımlarda ya da hibelerde olmadığını çok iyi biliyoruz. Açlığın temel nedeninin de aslında yoksulluk ve adaletsiz dağıtım olduğunu biliyoruz; en önemlisi, halen var olan ekonomik ve politik sistem olduğunu biliyoruz.

Gıda insan hayatı için vazgeçilmez bir ihtiyaç ve gıdaya ulaşım bir insanlık hakkı, bunu sürekli vurguluyoruz. Ancak aynı zamanda gıda, serbest piyasa koşullarında ticarete konu olan bir meta, üstelik gittikçe de fiyatları artmakta olan bir meta.

Hızlı büyüyen ekonomilerde talep turmandığı sürece; dünyada nüfus arttığı sürece; biyoyakıt üretimi özendirildiği sürece -ki gerçekten çok önemli bir sorun alanı-tarım alanları üzerinde baskı sürdüğü sürece; iklim değişikliği etkileri bir yandan devam ettiği sürece ve tabii en önemlisi: bu siyasi, bu ekonomik yaklaşım devam ettiği sürece; dünya gıda fiyatları da artmaya devam edecek.. Biz açlığı da konuşmaya devam edeceğiz...

Fiyat artışları, Birleşmiş Milletlerin “Milenyum Kalkınma Hedefleri” arasında yer alan açların sayısını 2015 yılına kadar yarı yarıya azaltma sözünün tutulmasının imkânsızlığını ortaya koyuyor aslında. Gerçekte yoksul ülkelerin krizleri kendi başlarına aşabilmeleri için bir tek yol var; o da tarım sektörüne yatırım yapmaları ve tarımsal üretimde sürdürülebilirliği sağlamaları. 2010 yılında yoksul ülkelerin gıda ithalat faturası bir önceki yıla yüzde 12 artmış ve 163 dolara yükselmiş. Bunlar çok önemli sorun alanları.

Açlığa Karşı Yaygın Üretim, Hakça Bölüşüm

Bütün temel ürün fiyatlarının gelecek 10 yıldaki ortalamalarına göre artacağını tahmin ediyoruz; hububatta yüzde 20, ette ortalama yüzde 50. Fiyat dalgalanmaları ve artışları yüzünden çiftçilerin gelirinde meydana gelen istikrarsızlık, çiftçilerin gıda üretim kararlarını ve tüketicileri olumsuz etkilemekte, bu koşullar altında etkilemeye de devam edecek. Bu olumsuzluk, annelerin çocuklarını doyuramamasına neden olacak, daha hayatlarının ilk aylarında beslenme yetersizliklerine neden olacak ve gelecekte sağlıklı birey olma şansları daha baştan ellerinden alınmış olacak.

Tüketiciler için gıda fiyatlarını artıran ya da çiftçilerin eline geçen geliri düşüren kısa dönemli dalgalanmaların bir başka sonucu, üretim araçlarının satılması oluyor. Bütün bu gelişmeler bize şunu gösteriyor: Hayatını tarımda idame ettirmeye çalışan küçük üreticilerin çoğu üretim araçlarını aktarıyor, bu araçlar el değiştiriyor ve gelir yoksunluğu nedeniyle tarımı terk ediyorlar. Tarımsal üretimden uzaklaşan üretici, keşke hayatını daha iyi sürdürebileceği koşullara gitse, ama bu sefer bakıyorsunuz, şehirlerde ortaya çıkan yoksulluk ve sonucunda işsizlik, bölüşümde adaletsizlik sürüp gidiyor. Bu kısır döngü, sömürgeciliğin başladığı dönemlerden beri devam ediyor aslında.

Bu sorun, siyasi ve ekonomik bir sorun. Eğer bunu adını koyamazsak, çözümünü bulmak çok zor. Günümüz dünyasında da bunun adı küreselleşme olarak karşımıza çıkıyor. G-8, G-20 gibi kimi yapılar içerisinde yoksulluğu önlemeye yönelik önerilen tarıma yönelik reçetelerin çoğu gerçekçi değil, bunu artık tüm dünya konuşuyor. Kapitalizmin günümüzde yaşadığı krizler göz önüne alınırsa, yoksul ülkelerin tarım sektöründe hızlı bir dönüşümü sağlamak üzere üretimi artırma yönünde yeni yatırım ve taahhütlerin hayata geçirilemeyeceği açık.

Açlığa karşı her ülkenin bir bağımsızlık reçetesinin bulunması gerekiyor. Tarım ürünlerini dağıtımında tekelleşmeyi ve sömürüyü önleyici yepyeni anlayışlar geliştirmek gerekiyor. İthalatçılığın özendirildiği, üretimin hor görüldüğü veya dışlandığı bir dünyadan vazgeçip, kendi kaynaklarını en iyi biçimde kullanan yapılara dönüştürülmesi gerekiyor. Ülkeler, gıda güvencelerini sağlamak için üretmek zorundadır. Yaygın üretimin sağlanması son derece önemlidir. Tarımsal üretimin sürdürülebilirliğinin sağlanacağı politikalar eşliğinde, kısa ve uzun vadede tarımsal üretim önceliklerinin belirlenmesi gerekmektedir.

Ülkemizde 2007 yılı ve sonrasındaki fiyat artışlarının özellikle kırsal alanda yoksulluğu artırdığı ve toplumun yoksul kesimlerinde gıda harcamaları artışına neden olduğunu da biliyoruz. Bu artışların önemli bir nedeni, beslenmede temel ürün olan buğdaydaki fiyat artışları ise, diğerleri tarımda yaşanan üretimsizlik sürecinin yarattığı yoksulluk ve bununla ilgili kuraklık bağlantıları.

İklim değişikliği ve küresel krizlerin önümüzdeki dönemde kırsal kesimi daha da yoksullaştırmasından kaygı duyuyoruz. Krizlerin yaşandığı günümüzde, bunları vurgulamak için daha fazla dayanışma, daha fazla ortak akla ihtiyaç var.

Tarım politikalarının temel hedefi, ülke nüfusunu nitelik ve nicelik olarak

Dünya Gıda Günü 2011

besleyecek bir tarımsal üretim düzeyinin sağlanması olmalıdır. Bu hedef, üretim artışının nüfus artış hızına eşit ya da ondan daha yüksek olmasıyla sağlanabilir. Bunun gerçekleşmesi de hepimizin bildiği gibi, verimliliği artırmaktan geçer. Oysa ülkemizde üretimdeki artış hızı, nüfus artış hızının altında kalmıştır. Dolayısıyla açlık ve ithalata bağımlılık, bizim ülkemizin de sorunları arasındadır.

Biz aşağıda ismi bulunan 3 oda başkanı olarak, yani Gıda Mühendisleri Odası, Kimya Mühendisleri Odası ve Ziraat Mühendisleri Odası başkanları olarak, dayanışma ve ortak akıl düşüncesinden hareket ederek, Türkiye’de insanların açlık sorunu yaşamaması ve geleceklerine güvenle baktıkları bir ülke yaratılması için politika uygulayıcılarını daha duyarlı yaklaşımlara davet ediyoruz. Bağımsız bir Türkiye için bağımsız tarım ve gıda politikaları uygulanmalıdır diyoruz.

Tekrar hoş geldiniz.

Açlığa Karşı Yaygın Üretim, Hakça Bölüşüm

MUSTAFA ERDOĞAN **TMMOB Yönetim Kurulu Üyesi**

Değerli milletvekilleri, belediye başkanları, odalarımızın genel başkanları, değerli katılımcılar, sevgili öğrenciler; hoş geldiniz. Sizleri Türk Mühendis Mimar Odaları Birliği Yönetim Kurulu adına sevgi, saygı ve dostlukla selamlıyorum.

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü FAO'nun kuruluş yıldönümü nedeniyle her yıl 16 Ekimde Dünya Gıda Günü kutlanıyor. Birliğimize bağlı Gıda, Kimya ve Ziraat Mühendisleri odalarımız, her yıl düzenledikleri etkinliklerle konu üzerinde uyarı ve bilgilendirme görevlerini yerine getiriyor, bilgi birikimlerini kamuoyuyla paylaşıyorlar. Bu yılki sempozyum da “Açlığa Karşı Yaygın Üretim, Hakça Bölüşüm” başlığıyla düzenleniyor.

Sevgili arkadaşlar; insanların aç kalmadığı, yeterli ve dengeli beslenmenin sağlanabildiği bir dünya hepimizin özlemi. Ancak bilimsel ve teknik gelişmelere ve bu alandaki olumlu çalışmalara rağmen, dünyada en büyük sorunların başında hâlâ açlık geliyor. Dünya üzerinde yaklaşık 1 milyar insan açlıkla mücadele ediyor. Bundan çok daha fazla sayıda insan da gizli açlık çekmekte, yetersiz beslenmektedir. Hastalığa ve ölüme yol açan, insanların potansiyel çalışma güçlerini azaltan, çocukların öğrenme kapasitelerini etkileyen, insanlığın banış ve refah içinde yaşamasına engel olan açlıkla mücadelede, özellikle gelişmiş ülkelerin refah paylarını gelişmemiş ülkelerle paylaşmasının gerekliliği, kaçınılmaz bir olgu olarak karşımıza duruyor. Bugün buna kayıtsız kalan ya da çözüm yerine polemik üreten bu ülkelere 1996 yılında düzenlenen Dünya Gıda Zirvesindeki imzalarını hatırlatmak gerekiyor.

1996 yılında bir araya gelen liderler, 2015 yılına kadar dünya üzerindeki aç insanların sayısının yarı yarıya indirilmesi üzerine anlaşmaya varmışlardı. Oysa yakın zamanda Somali'den gelen görüntüler hepimizin aklında. Somali'de ve Afrika Kıtasının birçok ülkesinde yaşananlar, iklim ve kuraklığın bir sonucu olarak yansıtılmakta,

Dünya Gıda Günü 2011

açlık bu kıtada yaşayanların kaderiymiş gibi sunulmaktadır. Açlık, ne küresel iklim değişikiminin bir sonucu ne de insanların kaderidir. Açlığın sebebi, gelişmiş ülkelerin daha fazla sömürme isteği, kapitalizmin yarattığı adaletsiz bölüşüm sistemidir.

Açlığı yaratan, dünya ekonomik sistemi nedeniyle ürün ve üretim tercihlerindeki değişiklikler sonucu tarımdan çekilen insan gücü, bitmeyen savaşlar, hastalıklar ve tüm bunların altında yatan ekonomik sistemdir. Yarattıkları drama karşı timsah gözyaşları dökenlerin, eşitsizliği yeniden üreten politikalarla bu sorunlara çözüm bulunacağı şeklinde ham hayaller peşinde koşanların öncelikle bunu kabul etmesi gerekiyor.

Sevgili arkadaşlar; Somali de bir zamanlar tarım ve hayvancılıkta kendi kendine yeten bir ülkedir. IMF ve Dünya Bankasının dayattığı politikalarla bugün yaşanan dram ise ortadadır. IMF, Dünya Bankası ve Dünya Ticaret Örgütünün dayattığı politikalar, Türkiye'yi de tarım ürünlerinde giderek dışalımçı konumuna sürüklemektedir. 3 tarafı denizlerle çevrili, verimli arazilere ve geniş bitki örtüsüne sahip ülkemiz, kapitalizmin aktörlerinin dayattığı bu yanlış politikalar sonucunda, gıda alanında giderek artan sorunlarla karşı karşıyadır.

Uygulanan yanlış politikalar sonucu ülkemizdeki hayvan ve bitki türleri hızla yok olmaktadır. Türkiye, tarım ürünleri ihraç eden yerine, ithal eden bir ülke konumuna gelmiştir. Gıda alanındaki dışa bağımlılığın bedelini her zamanki gibi emekçiler, işçiler, yoksullar ödemektedir. Zengin ülkeler, küresel gıda şirketleri aracılığıyla kendi gereksinmelerini sağlamak için bugün başta Afrika olmak üzere, çeşitli ülkeler üzerinde topraklar alarak kendi gıda rezervlerini yaratmaktadırlar. Ne yazık ki göz dikilen topraklar arasında ülkemizin bereketli toprakları da vardır. Önümüzdeki süreçte ülke topraklarının yabancılara satışını kolaylaştıran yasal değişiklikler bizi beklemektedir.

Sevgili arkadaşlar; ülkemizin artan nüfusu ve gıda sanayiinin ileriye dönük gelişimi açısından tarımsal üretim potansiyelinin, üretimin çeşitliliğinin ve ekolojik üretim olanaklarının artırılması yönünde çaba sarf edilmesi zorunludur. Bu kapsamda, iyi tarım uygulamaları çerçevesinde güvenli hammadde kaynaklı güvenilir gıda üretimi için, önümüzdeki dönemde daha yoğun ve bilimsel ağırlıklı çalışmalar gerekmektedir. Bu sorumluluğu kamu sektörü, üniversiteler, araştırma kuruluşları, meslek örgütleri ortaklaşa sürdürmelidirler. Aksi takdirde, zaman içinde sürdürülebilir tarımsal üretimi risk altına girmiş, gıda güvenliği tartışılır, dışarıya bağımlı ve gıda dışıyatımında sorunlar yaratan bir ülke olarak karanlığın içinde kalmamız kaçınılmaz olacaktır.

Bu sempozyumda açlık ve yaygın üretim, hakça bölüşüm konusu tüm yönleriyle uzmanları tarafından irdelenecektir. Bu etkinliği düzenleyen Gıda, Kimya ve Ziraat Mühendisleri Odamıza ve emeği geçen herkese teşekkür ediyor, hepinize saygılar sunuyorum.

Açlığa Karşı Yaygın Üretim, Hakça Bölüşüm

GIOVANNI MUNOZ **FAO Temsilcisi**

Günaydın değerli katılımcılar.

Adım Giovanni Munoz, Birleşmiş Milletler Dünya Gıda ve Tarım Örgütünü temsil etmek üzere bu toplantıya katılmış bulunuyorum.

Odalarnın organize etmiş olduğu bu etkinliğe katılmaktan son derece mutluyum ve oda başkanlarına bu etkinliği düzenledikleri için teşekkürlerimi sunuyorum. Ayrıca Çankaya Belediye Başkanı Sayın Bülent Tanık'a da bizi burada ağırladığı için teşekkürlerimi sunarım.

Bilindiği üzere 16 Ekim Dünya Gıda Günü'nü FAO'nun kuruluş günü olarak kutlamaktayız. Bugün bu etkinlik, 30. yıl kutlaması ve bu kadar katılımcı olduğu için, hepimize geldiğiniz için teşekkür ederim.

Daha önceki konuşmacıların da bildirdiği gibi, gıda güvenliğini sağlamak, Birleşmiş Milletler milenyum hedeflerinin en başında gelmektedir. 2005-2008 yılları arasında temel gıda fiyatları, son 30 yılın en yüksek seviyelerine ulaşmıştır. Bu dönemin son zamanlarına doğru mısır fiyatları yüzde 74 artarken, pirinç fiyatları ise yüzde 166 oranında zamlanarak neredeyse 3 kat artış göstermiştir. Sayıları 20'yi aşan ülkelerde açlık isyanları patlak vermiştir. Bireyler seviyesinde günde 1.25 doların altında kalanlar, gıda fiyatları yükseldiğinde bir öğün yemeği atlamak zorunda kalmaktadır.

İktisatçılar, yaşanan bu durumun gelecek yıllarda da çok değişmeksizin devam edeceği kanaatini taşımaktadırlar. Bir başka deyişle, gıda fiyatlarındaki ani iniş-çıkışlar büyük bir ihtimalle kalıcı olacaktır. “Küresel Gıda Fiyatları, Krizden İstikrara” teması, bu olumsuz gidişata ve gıda fiyatlarındaki istikrarsızlığa en savunmasız, en zayıflar üzerindeki etkilerinin azaltılması için neler yapılabileceğine dikkat çekmek amacıyla bu yıl tema olarak seçilmiştir.

Dünya Gıda Günü 2011

Fiyatlardaki ani değişiklikler, özellikle kalkınmakta ve gelişmekte olan ülkelerin gıda güvenliği için çok büyük ve ciddi bir tehdit olarak görülmektedir. Bu hususta en büyük zararı fakir ve korumasız durumda olan ülkeler görmektedir. Dünya Bankası verilerine göre 2010-2011 yıllarında gıda fiyatlarındaki kaydedilen artışlar, neredeyse 70 milyon kişiyi sefalete, fakirliğe, açlığa mahkûm etmiştir. Gıda ürünlerindeki ani fiyat artışları, gıda ithalatı yapan fakir ülkeleri vurmaktadır. Tarım üreticileri de bu gelişmelerden olumsuz etkilenmekte ve haklı olarak hasat zamanı yetiştirdikleri ürünlerin karşılığında ne elde edebileceklerini bilmek istemektedirler.

Ani fiyat iniş ve çıkışları, çoğu ülkede gerekli olan yatırımı da olumsuz şekilde etkilemektedir. İniş ve çıkışlar, gıda fiyatlarını nasıl ve nereye kadar yönetebileceğimize karar verebilmek için, öncelikle uzun yıllar istikrarlı ve düşük fiyatla arz eden dünya gıda piyasasının hangi neden ve faktörlerden dolayı böyle bir reaksiyon gösterdiğini açıklığa kavuşturmamız gereklidir. Bunu hep beraber nasıl çözüme ulaştırabiliriz; siz değerli katılımcıların da bugün bu konuda fikirlerinizi almak istiyoruz. Bugün bu durumda olmamızın sebebi, geçmişteki yönetimlerin çoğu ülkede görülen rekor üretim seviyelerinin sürekli olamayacağını kavrayamamaları ve bunun sürekli olması için gerekli araştırma, altyapı, teknoloji ve ekipmanların sağlanamaması.

Son 30 yılda OECD ülkelerinde tarım sektörü için ayrılan resmi yardımda yüzde 43 azalma olmuştur. Hâlâ devam eden bu az yatırım, şu anda devam eden durumun en önemli sebeplerinden bir tanesidir. Nedenlerden biri de son zamanlarda çok yüksek kaynaklarla kurumsal yatırımcılarının gıda piyasalarına giriş yapması. Gelişmekte olan ekonomilerdeki hızlı ekonomik büyüme, insanların daha fazla et ve su ürünleri tüketmesi, yem bitkilerine olan ihtiyacı yükseltmekte ve bu da günümüz pazarlarına katkı sağlamaktadır. Bu yem bitkileri, üretimde kullanılacağına, hayvan yemleri olarak kullanılmakta, bu da başka bir problem yaratmaktadır. Bir örnek vermek gerekirse, bir keçinin 23 kilo yem yemesi gerekiyor ki bir kilo et çıkarabilmek için, bu da çok efektif bir yöntem değildir. Bunun üstüne her yıl neredeyse 80 milyon kişinin doyurulması da buna başka bir etkidir.

Olumsuz etkileri azaltmak için ulusal ve bölgesel güvenlik araçları, örnek olarak acil durumlar için ihtiyacın karşılanabileceğini netleştirmekle beraber, o bölgedeki nüfusa gerekli gıda ihtiyacını giderme, yoksul tüketiciler için nakit ve yemek fişleri ve üreticiler için ise gübre ve tohum sağlanması gereklidir.

Uluslararası gıda ticaretinin, daha koordineli yapılması, sürekliliği beraberinde getireceği gibi, volatilite azalmasına da sebep olacaktır. Finansal araçlar da yoksul ülkelerin yüksek gıda fiyatlarını karşılaşmalarında yardımcı olabilir. Ülke genelinde hükümetler, kendilerini gıda fiyatlarının artışından koruyabilmek için çeşitli finansal düzenlemelerden yararlanabilirler, örnek olarak vadeli opsiyon gibi. Bu sayede ileri bir tarihte, o günün piyasa koşullarından etkilenmeden, önceden alınmış olan fiyattan gıda ürünlerini temin edebilirler. Altyapı, marketing sistemleri, iletişim, eğitim ve AR-GE için yapılacak olan yatırımlarla daha fazla gıda

Açlığa Karşı Yaygın Üretim, Hakça Bölüşüm

arz edilmekle beraber, yerel tarımsal marketlerin işlevleri de daha iyi seviyeye ulaştırılmış olur ve bu da daha az iniş ve çıkışların olmasına katkıda bulunur.

Dünyadaki milyonlarca insanı açlıktan kurtarmak ve tarımsal marketlere uzun süreli istikrarı sağlamak için yıllık net olarak 83 milyar dolarlık yatırıma ihtiyaç vardır.

FAO, yıllar önce ofisini Ankara'da açtığında, Türkiye'deki gıda durumu bugünkünden çok farklı bir durumdaydı. Yapılan yatırımlar, doğru yönetim şekilleri, bu durumun çok daha iyi bir şekilde ilerlemesine yardımcı olmuştur. Organizasyonumuz, Orta Asya'daki gıda durumunu düzeltebilmek için Türkiye Hükümetinden FAO-Türkiye Ortaklık Programı altında destek almaktadır.

Türkiye, dünya gıda üreticileri arasında 7. sırada yer alarak uluslararası gıda piyasalarında önemli bir rol oynamaktadır. Bu, Türk tarım sektörü için büyük bir şanstır. Hükümetlerin ve ulusal/uluslararası organizasyonların devamlı destekleriyle dünyamız, gıda güvenliğini sağlamak yönünde amacına daha çok yaklaşacaktır.

Teşekkür ederim ve sizleri öğle arasında gösterilecek olan doğal kaynakların korunması hakkındaki filmi izlemeye davet ediyorum.

Dünya Gıda Günü 2011

BÜLENT TANIK
Çankaya Belediye Başkanı

Sevgili Genel Başkan Yardımcım, eski Oda Başkanım Gökhan Günaydın, çok değerli milletvekillerim, oda başkanları, siyasi parti temsilcileri, FAO'nun değerli temsilcileri, sivil toplum örgütlerinin değerli temsilcileri, Ankara'nın ve Türkiye'nin değişik yörelerinden Dünya Gıda Günü'nde bugün tartışmak istediğimiz, konuşmak istediğimiz bu konuları dinlemek üzere burayı onurlandıran çok değerli konuklar; hepinizi sevgi ve saygıyla selamlıyorum.

Epey uzun bir açılış oldu, şansımдан bana da güzel bir konuşma hazırladı arkadaşlar, emeğe saygıdan ötürü onu da sunmak isterim, ama sizi sıkmak da istemiyorum. Sadece söze bir Anadolu deyimiyile başlamak geldi aklıma; “Bir adama 40 gün deli dersiniz, deli olur” diye. “Ne demek istiyor?” diyeceksiniz; yurtdışındaki çeşitli toplantılarda bizi görenler, “Türkiye’de muhteşem işler oluyor, ekonomik kalkınmanız % 7’yi bulmuş durumda. Dünya krizdeyken siz olağanüstü bir haldesiniz, bunu nasıl başarıyorsunuz? Sizi kutluyoruz” diyorlar. İlgiyle gelip bizden bir şeyler öğrenmek istiyorlar. Sayın FAO Temsilcisini dinleyince, tarımda da benzer durumda olduğumuz izlenimini edindim. Umut ediyorum ki bize “İyisiniz” diye 40 kez söylerlerse, biz de iyi olmanın yolunu bulacağız, en azından iyi hissedeceğiz.

Sevgili oda başkanlarımı temsilen konuşma yapan Gıda Mühendisleri Odamızın Başkanının nezaketine çok teşekkür ediyorum. Ben kendimi sadece Çankaya Belediye Başkanı olarak görmüyorum, aslında bu mekânı da benim mekânım olarak görmüyorum; halkımızın, sizlerin mekânıdır. Mekânı anlamlı kılan, üzerinde hayata geçirilen işlevlerdir, yaşananlardır, buna insanların kattığı değer bunu iyi ve anlamlı kılabilir. Ankaralının ve Çankayalının ortak malı olan bu mekânın en iyi biçimde kullanılması konusunda Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğinin, odalarının, yöneticilerinin, uzmanlarının yıllardır hayata geçirdiği her etkinlik,

Dünya Gıda Günü 2011

buraya özel bir değer katmaktadır, binanın değerinin üstündedir bu. Bunun için esas olarak onlara teşekkür etmek gerekiyor.

Ben de kendimi Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği kimliğini çok özel bir yerde tutan birisi olarak görüyorum. 1976-88 arasında, 12 yıl TMMOB'de aktif yöneticilik yaptım. 9 yıl da ODTÜ'de okudum, çeşitli bölümler dolaşarak, içinde kimya da var; nasıl başardığımı bilmiyorum. Ama hayatta aldığım en önemli eğitimlerden birisinin bu 12 yıllık Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği deneyimi olduğunu ve oraya çok borçlu olduğumu ifade etmeden geçemeyeceğim.

Planlama eğitimi aldım. Plancılar, hep kaynak ve ihtiyaç dengesiyle ilgili şeyler üzerine çok akıl yorarlar. Son sıralarda da bazı sektörlerle ilgili planlama konusu gündeme girdiğinde, performans ölçütleri, kaynak yeterliliği, kaynağın tahsisindeki ihtiyaç ve verimlilik dengeleri gibi bazı şeyler hayatın her alanına yayılmaya çalışılıyor. Ancak ekonominin klasik kavramlarından birisi, talep esnekliği olmayan mal ve hizmetlerle ilgili bu tür piyasa ölçütlerinin korunup korunamayacağıyla ilgilidir. Eğer bir plancı bunu göz ardı ederse, örneğin "Suya erişim hakkını, sağlığa erişim hakkını, gıdaya erişim hakkını paranız varsa sağlayabilirsiniz" noktasına gelip, az parası olanın az almasına, olmayanın hiç almamasına dönük planlama yapmayı planlama yapmak olarak algılayabilir. Bu sadece planlıların değil, politikacıların da, genel olarak ekonomi üzerine laf edenlerin de dikkat etmesine önem verdiğim bir konu.

Çok dolaylı söylüyorum galiba; aslında bazı temel insan gereksinimleri var ki, bununla ilgili ihtiyaçların karşılanmasında piyasa normlarını veya ekonomik verimlilik, performans ölçütlerini öne çıkardığımız zaman insana kıyarsanız, o sizi faşist yapar, o sizi piyasaya mahkûm kılar. Olanın erişebildiği bir şeyin ötesinde bir toplum düzeni ve yaşam, hayatımız için çok zorunludur, bunun altını çizmek isterim. Bugün burada çok özel, çok güzel şeyler söyleneceğinden eminim.

Güzel konuşmayı hazırlayan arkadaşlarımla tanışmasını dilerim, ama onu okumayacağım, şimdi öyle bir karar verdim. 4 sayfalık bir metin, biliyorum ki en az 12 dakikanızı daha alacak. Oysa zaten oradaki gıdayla ilgili söyleyeceğim ve dünyadaki sıkıntılarla ilgili söylenecek, bütünüyle katıldığım görüşleri belki komiteye iletirim. Bir yerde lütfedilip basılırsa, o emeğe de saygı öyle gerçekleşmiş olabilir. Sadece Çankaya Belediyesiyle ilgili belki kamuoyunun bilmediği, sizlerle paylaşmak istediğimiz bir programımıza azıcık değineceğim ve ondan sonra kürsüden inmek üzere affınızı dileyeceğim.

Bizim 12 tane köyümüz var. Bu büyükşehir belediyelerinde 50 kilometre yarıçapında sınırla ilgili bir düzenleme yapıldı. Çankaya Belediyesi'nin 20 bin hektarlık imarlı, yani yapılaşmış alanına o kadar büyüklükte ilave bir tarımsal alan eklendi. Bizim önceden de 5 köyümüz vardı, eklenen 7 köyle beraber 12 köyümüz oldu. 20 bin hektarı biraz geçen bir tarımsal alan var. Bu alanla ilgili bir pilot uygulama gerçekleştirmeye çalışıyoruz. Bu alandaki köylerimizin toplam nüfusları 2 bin civarında neredeyse, çünkü boşalmış köyler. 60 yaş üstü ve 12 yaş altı insanlardan oluşan, aktif nüfusu

Açlığa Karşı Yaygın Üretim, Hakça Bölüşüm

şehre kaptırmiş köyler buralar ve tarımı terk edilmiş. Ankara'nın Bala'sının balını, armudunu, keçisini, bademini veya domatesini, üzümünü yetiştiren, her türlü tarımın yapılabilirdiği bu bölgeler, bugün kıraç, açık alan, bir şey üretilmeyen alanlar olarak görünüyor. 4.5 milyonu geçen nüfusuyla Ankara da tarımsal bakımdan çok uzak topraklara bağımlı konumda. Beslenmek için Ankara'ya kilometrelerce yol kat ederek ürün getiriliyor. Tabii bu fiyatın artışında dalgalanma değil, sürekli artışa dönük bir potansiyeli her zaman gündemimizde tutacak.

Gıda fiyatlarındaki sürekli artışın en çok etkilediği kesimler de yoksul kesimler, işsiz kesimler. Çankaya İlçesinde ve Ankara'da eğitilmiş nüfusun, yüksek eğitilmiş sayılabilecek kalifiye işgücünün ¼'ünün işsiz olduğunu düşünürseniz, çok yüksek oranda işsizliğin olduğu -bunu söylediğimiz zaman tabii nasıl kalkınıyoruz, nasıl büyüyoruz, nasıl iyi besleniyoruz, bilemiyorum- o kesimlere dönük olarak krizle ilgili sahip çıkacak bir sistem geliştirilmesi kaçınılmaz. Bunun en temel gereksinimlerinden birisi de ulaşıma ve petrole bağlı fiyat oluşumunu minimize edecek şekilde, yakın çevreden büyükşehirlerin beslenmesiyle ilgili bir kır-kent barışının sağlanmasıdır.

Çankaya Belediyesinde geliştirmeye çalıştığımız, "Kriz döneminde toplumcu belediyecilik nasıl yapılır?" anlayışının ana program öğelerinden birisi, kentimizin güvenilir, kaynağı belli, ucuz ve sağlıklı yoldan beslenmesini sağlamak için gerekli üretim desteğini ve programlamayı, uzmanlık katkısını halkımıza, üreticiye sağlamaya çalışmaktır. Bunun için Ankara Üniversitesinin Ziraat ve Veterinerlik fakülteleriyle yoğun bir çalışma içerisindeyiz. Sevgili Gökhan Günaydın'ın bu ağır görevi üstlenmeden önce Başkanlığını yaptığı bir Kent ve Tarım Danışma Kurulumuz var. Biz köylerimizde şu anda yer altı suyu araştırması yapıyoruz, toprak amenajman planlama çalışması sürüyor. Köy yollarının ıslahını ve kooperatifleşmeyi hızlandırdık. Örgütlü bir kırsal alan yapılanmasının organize tarımsal üretimi destekleme açısından önemli bir başlangıç olacağını biliyoruz.

Pazar ihtiyacını karşılamak üzere ve özellikle evine et, süt girmeyen yoksul kesimlerin bulunduğu bölgelerdeki 5 yaş altı çocuk bulunan evlere düzenli süt dağıtımını şu an piyasadan sağlıyoruz, ama inanıyoruz ki, bu bölgelerdeki üretkenliği artırabildiğimiz zaman, daha kapsamlı, daha yaygın, daha düzenli biçimde, çocuklarımızın iyi beslenmesini sağlayacak bir sistemi kurmaya dönük uğraşımız daha verimli, daha etkili bir konuma gelecek. Hedefimiz, çevresindeki kırsal alanı baskılayıp sömüren onu yok eden bir kent yapısı yerine, kendi hinterlandı ve kınyla, İç Anadolu Bölgesi'nin küçük ve nüfus kaybeden yerleşmeleriyle barışık bir Ankara'nın kurulması yolunda Çankaya'nın öncülük etmesidir.

Bizim çalışmalarımıza sizin uzman dostlarınızın, hocalarımızın çok büyük bir desteği olduğunu, olacağını da biliyorum. Bugüne kadarki katkılarınıza teşekkür etmek benim için bir borç. Odalarımızı kutluyorum. Dünya Gıda Günü'nde açlığa karşı yaygın üretim ve hakça paylaşım mücadelesini son derece önemli bir hedef olarak görüyor ve saygıyla selamlıyorum. Teşekkür ederim.

Dünya Gıda Günü 2011

Açlığa Karşı Yaygın Üretim, Hakça Bölüşüm

HAMİT AYANOĞLU **MHP Genel Başkan Yardımcısı**

Sayın ana muhalefet partimizin Genel Başkan Yardımcısı, sayın milletvekillerim, Sayın Belediye Başkanım, değerli oda başkanlarımız, değerli konuklar, kıymetli öğrenciler; öncelikle bu etkinlikte burada bulunmanızdan dolayı bir ziraat mühendisi olarak hepinize çok teşekkür ediyorum. Giderek kayıtsız bir toplum oluyoruz, giderek algıların esiri bir toplum haline geliyoruz. Ama burada özellikle gençlerimizi görmenin mutluluğunu da yaşıyorum, öğrencilerimize ayrıca teşekkür ediyorum.

FAO, bu sene Gıda Gününün “Gıda Fiyatları, Krizden İstikrara” temasıyla işleneceğini ilan etti. Ama oda başkanlarını özellikle tebrik ediyorum; bu temanın dışına çıkarak açlığı ön plana getirmeleri, üretimi öne çıkarmaları ve de hakça bölüşüm ve paylaşımı gündeme getirmelerinin özellikle ülkemizde ayrı bir anlam ifade ettiğini düşünüyorum. Onun için de oda başkanlarımıza, bu temanın dışına çıkıp böyle bir temayla bizi buluşturdıkları için çok teşekkür ediyorum.

Efendim, dünya tenakuzlar içerisinde; bir tarafta biraz önce verilen rakamlar çerçevesinde 1 milyardan fazla insan açlık içerisinde. Geldiğimiz noktada ülkemizde her ne kadar yoksulluk, açlık sınırlarıyla ilgili tartışmalar olsa da açlık sınırının altında yaşayan önemli bir sayıda insanımız var. Ama diğer taraftan daha geçenlerde Türkiye Cumhuriyetinin Sağlık Bakanı, Obeziteyle mücadele programı başlattı. İşte bu tenakuzlar içerisinde “Ne yapabiliriz”i çok da akıllıca, mantıklıca tartışmadığımız düşüncesindeyiz.

Buradan hemen dönecek olursak, hepimizin şikâyet ettiği ve bilgisiz kalmaktan, bilgi edinememekten şikâyet ettiğimiz kanun hükmünde kararnamele Tarım Bakanlığı yeniden yapılandırıldı. Ziraat mühendisliği hayatımda bu zannediyorum üçüncü veya dördüncü yeniden yapılandırma. Keşke bunları kanunlar çerçevesinde, halkımızla paylaşarak, milletimizle paylaşarak yapabilmiş olsaydık da “Yanlışa biz

Dünya Gıda Günü 2011

karar verdik, bu yanlışı biz yapıyoruz” diyebilseydik. Ama kapalı kapılar arkasında, birazcık da -çok dilim varmıyor, bu kadar sıkıntının içerisinde, bu kadar ucuz düşünebileceğini zannetmiyorum diye kendimi ikna etmeye çalışıyorum, ama-kadrolaşma düşüncesinde yapılanlar, öbür taraftan Hükümetin kendi içinde yayınladığı genelgeler, yerli malının kullanılması, öbür taraftan Sayın Başbakanın çıkıp “Yerli malı araba istiyorum” diye feveran ederken, biz ithal hayvan satın alarak beslenme veya gıda ihtiyacımızı karşılamak zorundayız.

Bütün bu tenakuzların içerisinde insanımızın kafası karışık; hangisi doğru, hangi rakamlar doğru, hangi bilgiler doğru, az çok eğitim almış insanlarımız bile artık şaşkınlık içerisinde. Böyle bir ortamda, böyle bir yapı içerisinde ülkemizin içinde bulunduğu şartları düşündüğümüzde, dünyayı da çok inceleyemeden, Türkiye öncelikli bir düşünce çerçevesinde burada bulunuyorum. .

Değerli katılımcılar; gıdaya ulaşım insan hakkı diyoruz. FAO Temsilcisi açıkladı, gıda fiyatları artıyor. 2000’li yıllarda gıda fiyat endeksi 90’larda iken, bugün 230’larda, gıda fiyatları devamlı artıyor. Bu, şu demektir: Çok dikkatli olmamız gerekir. Bugün dünyada ön planda olan enerjinin yanında, önümüzdeki yıllarda gıda en önemli stratejik konu haline gelecek. Onun için “İnadına üreteceğiz” ifadesinden dolayı tenkit edilen bir Bakanlığın Müsteşarı olarak ifade ediyorum, biz inadına üretmek zorundayız, inadına üretimi tartışmak zorundayız. Özellikle gıda konusunda, özellikle tarım konusunda inadına halkımıza, milletimize, bu üretim içerisinde olmamız gerektiğini, köylerimizin boşalmaması gerektiğini, tarımdan kaçışın mutlaka engellenmesi gerektiğini anlatmak zorundayız.

Ancak öbür taraftan, bugünkü maliyetlerle, bugünkü stratejilerle, bugünkü destek anlayışıyla, desteklerle tarımsal üretimin de çok mümkün olmadığını da görmek zorundayız. Yem fiyatlarının süt fiyatlarına yaklaştığı bir durumda, hiç kimse cebinden para harcayarak ineğini doyurmasını ve bana süt getirmesini bekleyemez. Gübre fiyatlarının her yıl kullanım döneminde 2 katına çıktığı bir ortamda, ama fiyatların hep stabil kaldığı bir ortamda, hiç kimse buğday üreticisinin “Sen her şeye rağmen üret” demesini haklı bulamaz. Onun için Türkiye’nin artık ciddi anlamda tarımla da sorunları var, tarımsal üretim konusunda ciddi sorunları var. Sayın Bakanı ve iktidarı bu anlamda birazcık gerçeği görmeye davet ediyorum. Kendilerine verilen, algılarla oluşturulan oyların tarımda her şeyin iyi olduğu anlamına gelmediğini görmelerini bekliyorum. İnanın, çiftçi zor durumda. Çiftçi üretmediği zaman, bunun topluma yansımalarının ne olacağını kestirmek mümkün değildir. Her zaman algılarla yönetemezsiniz.

Yapılan bir araştırmada, Türk çocuklarının gelişmiş Avrupa Birliği ülkeleri karşısında eksik beslenmeden, yetersiz beslenmeden, yetersiz proteinden dolayı başarı seviyelerinin giderek düştüğünü, mutlaka ve mutlaka her şeyden önce ana-baba olarak artık görmek zorundayız. Bunun yolu üretmekten geçer, bunun yolu ciddi bir anlamda işleme, pazarlama politikalarının ön plana çıkarılarak, önce üretenin hakkının verildiği, hakça bir kazancın sağlandığı, ardından da hakça bir bölüşümün

Açlığa Karşı Yaygın Üretim, Hakça Bölüşüm

yapıldığı bir ortamdan geçer. Bunu görmek zorundayız, bunu yapmak zorundayız. Yoksa algılarla yaratılan gelişme, algılarla yaratılan büyüme, benim hayatıma yansımıyorsa, benim çocuğumun yeteri kadar protein almasını, benim milletimin insanının yeteri kadar beslenmesini sağlamıyorsa, mumu yatsıya kadar yanar, ondan sonra herkes yüzleşir.

Bu düşüncelerle tekrar geldiğiniz için, burada bizlerle paylaştığınız için hepinize teşekkür ediyorum.

Saygılar sunuyorum.

Dünya Gıda Günü 2011

DOÇ. DR. GÖKHAN GÜNAYDIN
CHP Genel Başkan Yardımcısı

Muhalefet partisinin Sayın Genel Başkan Yardımcısı, Sayın Milletvekilim, Sayın Belediye Başkanım, TMMOB Yönetim Kurulu üyesi arkadaşlarım, oda başkanı arkadaşlarım, meslek kuruluşlarının, sivil toplum kuruluşlarının çok değerli başkan ve yöneticileri, değerli akademisyenler, Bakanlığımızın yöneticileri, sevgili meslektaşlarım, değerli öğrenci kardeşlerim, basınımızın seçkin temsilcileri; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Geçen hafta Türkiye’de lüfer bayramını kutladık, bugün Gıda Günü’nü kutluyoruz, 1 Mayıs’ta İşçi Bayramı’nı kutlayacağız, 8 Martta Kadınlar Günü’nü kutlayacağız. Kutladığımız ve bayram ilan ettiğimiz ne varsa, görüyoruz ki aslında bunların hepsi açık saldırı altında olan şeyler. Pek ortada kutlanacak bir şey yok. Her gün bir kadının öldürüldüğü memlekette biz Kadınlar Günü kutlaması yapıyoruz; işçilerin, emekçilerin haklarının her gün elinden biraz daha alındığı günlerde işçi bayramları kutluyoruz; lüferin yok edildiği bir dönemde lüfer bayramını kutluyoruz ve Gıda Günü’nü de değerli dostlar, emin olun ki bu atmosfer içinde kutluyoruz.

1970’li yılların başında -bir aydın namusunun gereği olarak mutlaka anmak zorundayım- Ziraat Fakültesinin öğrenci temsilcisi Akın Özdemir, “İnsanı, toprağı ve hayvanı aç bir memlekette kutlama yapılmaz, olsa olsa hesaplaşma yapılır” demişti. Üzerinden 40 yıl geçmiş, bu topraklarda değişen hiçbir şeyin olmadığını maalesef görüyoruz.

İzninizle bir Türkiye fotoğrafı çizmeden evvel aslında bu toplumsal eşitsizliğin, bu kahredici kutuplaşmanın insanlığı nereye getirdiğini örnekleriyle paylaşmak istiyorum. 1950 yılında 2.5 milyar olan dünya nüfusu, bugün 7 milyara yakın, yani dünya, 4.5 milyardan daha fazla nüfus artırmış durumda ve aşağı yukarı yarım yüzyıl boyunca sabit seyreden dünya gıda fiyatları endeksi, özellikle 2000’li yılların ikinci yarısından itibaren sürekli bir artış eğilimi içerisinde, daha evvel hiç olmadığı kadar yüksek. Ayrıntısına girmeyeceğim, ama analizler gösteriyor ki, artık bu endeksten,

Dünya Gıda Günü 2011

bu fiyat düzeyinden daha geriye düşülmeyecek. Belki bazı ürünlerde bir miktar aşağı inişler olabilir, ama endeks olarak hep bu yüksekliğini koruyacak.

Diğer taraftan nüfus artışıyla gıda üretim artışı arasında, kuzey ve güney arasında ciddi bir farklılaşmanın olduğunu görüyoruz. Kuzey diye tanımladığımız zengin dünya, daha fazla üretim başına bela olduğu için, örneğin Avrupa Birliği'ndeki "Set-aside" önlemlerinde görüldüğü gibi, üretimi daha aşağıya çekmek için, tarımı liberalize etmek için politikalar izlerken, nüfusun hızla arttığı güneyde maalesef verimlilik arzu edilen biçimde geliştirilemiyor. İhtiyacı olmayan kuzey verimlilik rekorları kırarken, ihtiyacı her geçen gün artan güney çeşitli nedenlerle tarımsal üretimde bir yatırım ve bir üretim artış hızını yakalayamıyor. Bunu insani yetersizliklerle açıklayabilmek mümkün değildir. Dünya Ticaret Örgütü'nün, IMF'nin ve Dünya Bankası'nın izlediği politikalarla yerkürenin bu noktaya geldiğinin altını çizelim.

Açlık artık gizlenemez bir boyuttadır, çünkü 6.5-7 milyar insandan 1 milyarının aç olduğu ve bunun utancıyla yaşadığımız bir yerküredeyiz artık. Bir başka gerçek daha var: FAO diyor ki, "1 milyar insan açken 750 milyon insan obez." Ama daha geçenlerde bir Amerikan kuruluşu, obez sayısının 2 milyara ulaştığını söylüyordu bize. 1 milyar insan aç, 2 milyar insan obez; böyle bir dünyada yaşıyoruz. Tabii obezliği yalnızca aşırı tüketim olarak değil, yanlış tüketim ve onun sonuçları olarak da tanımlamamız gerekir. Gıdaya ulaşımın oldukça sorunlu olduğu ülkemizde de obezitenin ciddi bir sorun olduğunun altını çizelim. Türkiye'deki insanların da önemli bir bölümü maalesef obez, ama daha iyi beslendikleri için değil, daha kötü beslendikleri için.

Örneğin ortalama bir Avrupalı yılda 75 kilogram kırmızı et tüketiyorken, bizim insanımız 365 günde ortalama 6.5 kilogram bile kırmızı et tüketemiyor. Evine bayramdan bayrama et ancak giren milyonlarca yurttaşımız var, ama o kadınlar, o erkekler ve o çocuklar, bu kötü beslenmenin bir sonucu olarak diğer taraftan da obezler. Böyle bir gerçekle karşı karşıyayız.

Bu eşitsizlikleri giderip, dünyayı daha yaşanılır, daha az utanarak dolaşılır bir yerküre haline dönüştürmenin hesabını hepimiz yapmak zorundayız. Burada Türkiye'ye de düşen roller var. Ben, FAO Temsilcisi olarak konuşan arkadaşımızı -ne kadar zamandır Türkiye'de, bilmiyorum, ama- rakamlara biraz daha dikkatle bakmaya davet ediyorum. Örneğin birkaç rakam ben size söyleyeyim: Türkiye'nin 1980 yılındaki nüfusu 45 milyondur, bugün 74 milyon, yani 30 yılda 30 milyon civarında bir nüfus arttırmış Türkiye. Acaba Türkiye'nin 30 yıl evvel gıdaya erişimi daha mı iyiydi, daha mı kötüydü? Bazı rakamlara bakmak bizim için yeterli olacak: Türkiye, son 30 yılda ekilebilir alanlarını 4 milyondan hektardan daha fazla kaybetmiş bir ülke. Size sadece son 9 yıl rakamını söyleyeyim: 9 yıl önce Türkiye'nin ekilen alanı 24 milyon hektardı, bugün 22 milyon hektarın altına düştü. Yani bu ülkede son 10 yılda 8 vilayetimizin yüzölçümü kadar alanı çiftçi ekmekten vazgeçti.

Türkiye, Amerika'dan soya ithal ediyor, Arjantin'den soya ve mısır ithal ediyor. Yunanistan'dan pamuk geliyor bu memlekete, Ukrayna'dan buğday, Şili'den angus,

Açlığa Karşı Yaygın Üretim, Hakça Bölüşüm

Bulgaristan'dan koyun ve dünyanın dört bir tarafından lop et giriyor. Kanada'dan mercimek ithal ediyoruz. Bu rakamların yekûnunu ben size söyleyeyim: 2010 yılında Türkiye'nin tarım ve gıda ithalatına ödediği para 12 milyar 880 milyon dolardır, başka bir deyişle kabaca 20 milyar liradır. Bir ülke düşünün ki, bir yılda bütün tarımsal desteklemeleri 5 milyar lira olsun, ama tarımsal ithalata 20 milyar para harcasın, yani desteğin 4 katını ithalat harcaması için yapsın. Ara mali ve yatırım mali üretemeyen ülkede bizim gıda sektörümüz, dışardan aldığı hammaddeyi işleyip yurtdışına satıyor, yani bir taşeron sanayileşme ilişkisi çoktan tarım sanayiinde de kurulmuş durumda ve ilk 8 ayda bu memleketin cari açığı 54-55 milyar dolar düzeyinde.

Peki, bu 5 milyar lira gerçekten tarımsal destek midir? Ben size bir rakam daha vereyim: Türkiye'de bugün çiftçiye mazot 3.8 liradan satılıyor. Mazotun Türkiye'ye bayi kârı dahil maliyeti 1.5 lira, yani litre başına üreticiden 2 liraya yakın vergi alınıyor ve yalnızca mazotun üzerindeki dolaylı vergi nedeniyle çiftçiden toplanan vergi miktarı 6 milyar liranın üzerinde. Eğer birisi "Türkiye'de tarım destekleniyor" diyorsa, ya rakamları bilmiyor ya da bilerek insanları kandırıyor. Türkiye'de çiftçi ve köylü vergilendiriliyor. Çok yoğun bir emek sömürüsüne köylülerimiz muhatap durumdadırlar. Dolayısıyla, Türkiye'nin 1980'li yıllarda da tarım ve köylülüğü çok ciddi sorunlarla karşı karşıyaydı, ama bugün sömürünün şekli değişmiştir ve sermayenin hem yurtdışından, hem yurtiçinden çok yoğun bir saldırısıyla çok geniş bir köylü kitlesi karşı karşıyadır.

Eğer biz bu rakamları bilmezsek, bu rakamları çarpıtarak konuşmaya devam edersek, Türkiye'nin bir sorunla karşı karşıya kalması kaçınılmazdır. Bugün 74 milyon olan Türkiye, 95-100 milyon aralığını görecektir. Projeksiyonlar gösteriyor ki, Türkiye 100 milyonu görmeyecek, ama 95 milyonu geçtikten sonra uzun bir süre böyle devam edip, sonra yavaş yavaş nüfus azaltacak bir memleket. Bugün 74 milyonu doyurmak için 20 milyar liralık tarım ve gıda ithalatı harcaması zorunlu olan bir ülkenin ilave 25 milyon insan için ne yapacağını hesap etmesi gerekir.

Dünya Bankası bile paradoksal bir şekilde az gelişmiş dünyayı tarım yatırımlarına davet ederken, Türkiye'de tarım yatırımı adına ciddi hiçbir şey yapılmamaktadır. Yılda 400-500 bin hektar alanı sulamaya açmamız gerekirken, bunun 1/10'unu bile sulamaya açamayan bir yatırımsızlıkla karşı karşıyayız. Dolayısıyla "Uçuyoruz, kaçıyoruz" sohbetlerinin arkasındaki bu acı gerçeği hepimizin görmesi ve bir aydın namusu içerisinde tavrı almasının zamanı gelmiş, geçmektedir.

Ben bir siyasetçi kimliğimle sizleri çok fazla germeden bir küçük saptama yapmayı da çok gerekli görüyorum: Bugün Tarım ve Köyüşleri Bakanı Kızılcıhamam'da kampta, onun için aramızda yok, öyle demiş özel kalemi. Geçen yıl kamp mı vardı, ondan evvelki yıl da kamp mı vardı? Dünya Gıda Günü'nde bu sahnede Tarım Bakanını gören oldu mu, müsteşarını gören oldu mu?

Dünya Gıda Günü 2011

Ben hep bir şey söylerim: Eğer bir yere gelmiyorsanız, ya söyleyecek sözünüz yoktur ya da söylenecek sözlere verilecek cevabınız yoktur. Yüzlerce uzmanın, meslek adamının bir araya geldiği ve sözünü çekinmeden söylediği ortamlara Türkiye'yi yöneten insanların ihtiyacı vardır, öğrenmek için ve yaptıklarını başka insanların gözünden değerlendirebilmek için. Kendilerini bundan mahrum ediyorlar, ama bu Türkiye'ye çok pahalıya mal oluyor. Umarım önümüzdeki günler bu süreçlerin değişmesi için vesile olur ve gerçekten dünya gıda günlerini bugünkü gibi buruk değil, içimizi sevinçle doldurarak, süt içmeyen çocuğumuzun kalmadığı bir Türkiye'de, zeytinyağı memleketinde margarinin allanıp pullanıp satılmadığı bir memlekette kutlarız.

Hepinize saygılar sunuyorum.

1. OTURUM

“TARIM VE GIDANIN EKONOMİ POLİTİKASI”

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Gökhan GÜNAYDIN

(TMMOB ZMO 38-41. Dönem Yönetim Kurulu Başkanı, Milletvekili)

“Tarım ve Gıdanın Ekonomi Politikası” başlıklı önemli bir oturumda beni Oturum Başkanı olarak görevlendiren oda başkanlarımıza huzurlarınızda teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Konuşmacı 3 tane hocamız var. Sayın Korkut Boratav Hocam, aslında Türkiye’de bütün iktisatçıların hocası; benim de hocam oldu, kendisinden ders alma onuruna eriştiğim Sayın Korkut Boratav’ı buraya davet ediyorum.

Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Haydar Şengül Hocamızı buraya davet ediyorum.

Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Hayvan Sağlığı, Ekonomisi ve İşletmesi Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi Prof. Dr. Engin Sakarya Hocamızı buraya davet ediyorum.

Değerli dostlar; dünyada gıdaya ulaşma hakkı, en temel hakktır. Şöyle bir şey söylenebilir: “Bu ithal da olsa fark etmez, lokal, yerel üretim de olsa fark etmez. Önemli olan, masada var mıdır?” Nitekim arkadaşlar onun örneğini veriyorlar, “Japonya’da pirinç üretilmiyor, ama bir Japon tüketicisinin sofrasında pirinç var” diyorlar. Yani “Bunu dert etmeyin” demeye gelebilir bu iş. Japonya’nın coğrafi koşullarını düşündüğünüzde, Japonya nüfusuna yetecek kadar pirinç üretiminin orada olamaması doğaldır. Buna rağmen Japonya, dünyanın en yüksek tarımsal desteklerini vererek ülkesinde pirinç üretimini desteklemektedir, hatta kendi güvenliğini sağlamak için yurtdışında kiraladığı arazilerde de pirinci kendisi üretmektedir. Japonya için tarım stratejik bir önceliğe sahiptir.

Mesela Türkiye’ye geldiğinde aynı şeyi söyleyebilir miyiz? Biz kendi ülkemizde “İnsanımızın sofrasında ürün varsa, ithalat mı, yerli üretim mi, sorun etmeyen

Dünya Gıda Günü 2011

kardeşim” diyebilecek noktada mıyız? Türkiye, 78 milyon hektar yüzölçümünde, dünyanın en büyük biyoçeşitliliğine sahip, neolitik devrimin başladığı topraklardır. Eğer biz bu topraklarda tarım ve gıda sanayiinin ihtiyacı olan ürünleri yetiştiremeyip de anavatanı olan ürünleri yurtdışından ithal ediyorsak, örneğin mercimeği 24 saat uçarak gidebileceğiniz Kanada’dan ithal ediyorsak, burada çok ciddi bir sorun vardır. “Mercimek üreticisini ne yaptık da bu hale getirdik?” diye bakmak gerekir. Bu sadece Türkiye için değil, dünyanın bütün azgelişmiş ülkeleri için de aynıdır.

Ayrıca şunu da söyleyelim: “Küçük Güzeldir” diye bir kitap var, yazılı 40 yılı geçti, herkesin okumasını tavsiye ederim. Dünyadaki bütün tarımsal ürünleri koca koca gemilere yükleyerek dünyanın diğer taraflarına bir meta olarak, ticaret aracı olarak satmak, küresel iklim değişikliği ve ısınmanın da en temel nedenleri arasındadır aynı zamanda. Dolayısıyla yerel olarak insanların kendi ihtiyaçları için üretmesi ve kendi taleplerini karşılayabilmesi, dünyanın daha yeşil kalabilmesi için ve daha adil kalabilmesi için de bir temel zorunluluktur. Bunu bir tarım felsefesi olarak altını çizmek isterim, FAO’nun da mutlaka bunu savunması gerektiğini düşünüyorum, ama bir entelektüel tartışmayı hep beraber yaparız.

Bu çerçeve içerisinde “Tarım ve Gıdanın Ekonomi Politikası” başlıklı oturumumuzun ilk konuşmacısı olarak değerli hocamız Prof. Dr. Korkut Boratav’a sözü veriyorum.

Hocam, buyurun.

Prof. Dr. KORKUT BORATAV
Emekli Öğretim Üyesi

Teşekkür ederim Sayın Başkan.

3 odanın değerli yöneticileri; beni bu konuda katkı yapmak için davet ettiğiniz için sizlere de teşekkür ediyorum.

Efendim, ben biraz gıda ekonomisinin uluslararası boyutundan bahsedeceğim. Bu oturumda kürsüyü benimle paylaşanlar ve dinleyenler; bu konunun aslında gerçek uzmanı sizlersiniz, gerçek sahibi sizlersiniz. Ben bir iktisatçı olarak uluslararası verilerden ve Türkiye verilerinden derlediğim bazı bilgileri sizlerle paylaşacağım.

Gıda aslında bir ürün değil, gıda bir ürünler bileşkesi; büyük ölçüde tarımsal ürünlerden oluşuyor, ama katma değer eklentisiyle oluşuyor. Bu katma değer in sanayi sektöründen de, hatta diğer yan sektörlerden de -ulaştırma, taşımacılık- girdi aldığımız biliyoruz. Ama gıda denilen -fiyatlarla ilgileneceksek, oradan başlayacağım-sepetin ana bileşenleri tarımsal ürünler. Dolayısıyla son yıllarda gıda fiyatlarındaki artış ve düşüşlerin tarımsal ürünlerle yakın ilgisi var.

Uluslararası fiyatlardan bahsederek başlayacağım müsaadenizle. Son yıllarda uluslararası gıda fiyatlarında, serbest denilen piyasa fiyatlarında abartılı dalgalanmalar oldu. 2005'i izleyen 3 yıl boyunca her yıl gıda fiyatları arttı ve 2008'de gıdadaki artış 3 yıl öncesine göre yüzde 57 oranına çıktı. Bu dalgalanma büyük ölçüde gıda sepetini oluşturan tarımsal ürünlerde de geçerli. Yani buğday, mısır, pirinç, bitkisel yağ, şeker, hatta et gibi ürünlere de bakarsanız, benzeri bir dalgalanmayı ana hatlarıyla, bir iki istisna dışında gözlüyorsunuz. 2009 yılında ilginç bir şekilde yüzde 14 oranında düştü, bu da enteresan bir durumdur. 2010 yılında artış var, 2011'in Ağustosuna geldiğimizde yine artış var. Yani düştüğü yılı bir yana koyarsak, gıda fiyatlarının ana eğiliminin artış doğrultusunda olduğunu gözlüyoruz.

Düştüğü yılın da özelliği var: Garip bir şekilde uluslararası krizin yansımalarının nedeni olarak göreceğsek, talebin düşmesi, üretimin de arttığı bir yıl olmasına

Dünya Gıda Günü 2011

rağmen fiyatlar düşüyor. Son yıllarda ciddi bir tartışma var ve bu tartışma, olgunun arkasında spekülâtif aktörlerin belirleyici rol oynadığını gösteriyor, en azından iddialar o doğrultuda.

Önemli bir sorun şudur: Gıda fiyatlarındaki artışlar yahut gıdayı oluşturan tarımsal ürünlerdeki uluslararası fiyat artışları ulusal ekonomilere nasıl yansıyor? İki yansıma kanalını düşünebiliyoruz. Birincisi, ithalatçı ülkelerde, yani gıdayı büyük ölçüde ithalatla karşılayan gelişmekte olan, özellikle yoksul ülkelerde yoksullar için gıda krizi ortaya çıkıyor. Eğer uluslararası fiyatlardaki artış eğilimini olduğu gibi iç fiyatlara taşırsak, bu fiyatların kaldıramayacağı açıktır. Dolayısıyla ulusal hükümetler, her yerde olağanüstü bir çabayla bu fiyatların içeriye yansımalarını denetlemeye çalışıyorlar, birinci boyutu bu. Çalışıyorlar, ama şimdi söyleyeceğim, Kuzey Afrika ve Afrika gibi, Amerika Kıtası ülkelerinden bazıları için geçerli: Herhangi bir nedenle uluslararası piyasalara, onun göstergelerine teslim olmuşsanız, doğal kaynaklarınızın ticari ürünlere yönelmesini size telkin etmişlerse, uluslararası şirketler kendi kendini besleyecek, yani gıdada öz yeterliliği olarak besleyebilecek olan bir ülkede hububat üretimini –mısır, pirinç ve buğday- tasfiye ederek onun yerine ticari -kahve, kauçuk, kakao, pamuk- ürün koymuşlarsa, bu sorunun esas olarak karnını ithalatla doyurabilecek bir ülke için geçiştirilebilecek bir sorun olduğunu kabul edemeyiz.

Bu ülkeler, karnılarını doyurmak için büyük ölçüde ithalata muhtaç iseler, fiyat dalgalanmalarına karşı tüketicilerini korumak zorundadırlar. Korumanın da tek yöntemi, devletin farklılıklarını cebinden ödemesidir. Devletin ödemesini de uluslararası finansal kuruluşlar, bütçe açığına ve bütçe disiplinine verdikleri önemden ötürü yıllar boyunca önlemektedirler ve önlemişlerdir. Birinci sorun budur. Eğer uluslararası fiyat artışlarını ithalat yoluyla iç tüketicisine yansıtmayı önleyecek tek yöntem sübvansiyon vermekse, devletin verdiği sübvansiyon kamu açıklarına yansiyacaksa, fakat başınızda Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası ve bunlara teslim olan bir hükümet gibi bir düzenleme biçimi varsa, işte o zaman hapı yutmuşunuzdur. O yüzden örneğin Kuzey Afrika ülkelerinde kronik gıda nümayişleri ve ayaklanmaları olur. Devletin sübvansiyonlarını Dünya Bankası ve IMF kısıtladığı için, bütçe açığı kısıtları koyduğu için, fiyat dalgalanmalarının ulusal tüketicilere yansımaları birebir olmasa bile büyük ölçüde olur. Son fiyat dalgalanmalarında da bu böyle olmuştur. 2009 yılında Kuzey Afrika'daki çalkantılar, son "Arap baharı"nın ekonomik analizi bize bunu gösteriyor.

İkinci problem de şudur: Peki, yükselme eğilimi en azından çiftçileri ihya ediyor mu? Bu konuda da başka problemler var. Çünkü o piyasaların özelliği, esas olarak eğer büyük şirketlerin hâkim olduğu bir tarımsal yapı değilse, hububat, mısır, pirinç, şeker, bitkisel yağ gibi ürün kollarında milyonlarca üretici, çeşitli kanallarla çok az sayıda uluslararası şirketle karşı karşıyadır, ihracatçıysanız. Dolayısıyla fiyat yükselmelerinin çiftçiye yansımaları adeta bu mekanizmayla sistemik olarak önlenmiştir. Bu anlaşılabilir bir şeydir, onu söyleyeyim. Yani bir ulusal devlet, diyelim ticari ürün ihracatı yapan bir yapıya kavuşmuş, fiyatlar yükseliyor ve fiyat

Açlığa Karşı Yaygın Üretim, Hakça Bölüşüm

yükselmelerinin bir bölümüne devlet olarak el koymak istiyor. Niye? Eğer yozlaşmış bir devletse, cebe atmak istiyor, bunu Afrika'da Mobutu rejimi için düşünebilirsiniz, Filipinler'de Marcos rejimleri için düşünebilirsiniz. Ama biz hayırhah stratejik önceliklerin de olabildiğini düşünelim; fiyatların yükseldiği bir dönemde, fiyat artışlarının bir bölümünü vergilemek istiyor. İşte bunu tarım piyasalarını kontrol ederek yapacak, başka bir yöntemi yok. Dolayısıyla fiyatlar yükselirken çeşitli kurumlar aracılığıyla araya giriyor, çiftçiye bıraktığı marjla devletin eline geçen marj fark ediyor.

Aynı devlet, bu sefer rolünü değiştirelim, ithalatçı konumda ve gıda ithalatı mecburiyeti içinde olan bir gelişmekte olan ekonomiyi göz önüne alalım. Fiyatlardaki olağanüstü yükselmelerin tüketicisine yansımaları önleniyorsa, aynı şekilde araya girecek; ithalatı bizzat yapacak, ama tüketiciye sübvansiyon verecek. İşte bu mekanizmalar, bir ulusal stratejinin, ekonomi stratejisinin ana araçlarıdır. Dış dünyadan gelip telkinler yoluyla bunların tasfiye edilmesi sağlıksızdır.

Bir başka problem de şudur: Neoliberal modelin bizim gibi ülkelere ve üçüncü dünyaya telkin ettiği ithalat serbestisi modelinin mantığını biliyoruz. O mantık şudur: Bir ülke, karşılaştırmalı üstünlükler ilkesine göre uzmanlaşsın. Öyle bir durum olabilir ki, her üründe olası rakiplerinden daha pahalı üretim yapıyordur. Yani Ricardo, şarap ve mısır ürünleriyle İngiltere ve Portekiz mukayesesi yapmıştır. Şu olabilir: Hem şarapta hem mısırdaki İngiltere avantajlı olabilir veya ters çevirelim, hem pirinçte hem de elektronik sanayiinde Amerika, Haiti'ye göre üstün olabilir. Ama bize doktrin diyor ki, "Böyle bir durumda Amerika'nın pirinç üretmemesi, sadece elektronik sanayi veya sanayi ürünü üretmesi, Haiti'nin de pirinçte uzmanlaşmasını mümkün kılması gerekir." İlke bu, fakat ne görüyoruz? Amerika, elektronik sanayiini, pamuğu ve pirinç Haiti'den, Afrika ülkelerinden, pek çok Asya ülkesinden daha ucuza üretiyor. Dolayısıyla Haiti'deki pirinç çiftçisi, pirinç üretiminden kopuyor. Haiti, pirinç üretmediği için, Amerika'dan ithal pirinç elde ediyor.

Peki, niçin daha başlangıçta pahalı pirinçti? Çünkü Amerika'da pirinç çiftçisine verilen dolaylı sübvansiyonlar, ucuza ihraç etmenin imkânını da sağlıyordu. Amerika'da pamuk çiftçisine verilen dolaylı sübvansiyonlar, Batı Afrika ülkelerinin pamuk ihraç etmelerini imkânsız hale getiriyordu. Onun için ayaklandılar ve Seattle ve sonrasında Dünya Ticaret Örgütü'nün tarım müzakerelerine köstek getirdiler.

Buradan şuraya geliyoruz: Kendi ilkelerini, yani karşılaştırmalı üstünlük ilkesini dolambaçlı yollarla ihlal eden ve hatta onun yerine "Ucuza üreten satar" denilen mutlak üstünlükler teorisini koyan metropol ekonomileri, yani Amerika'dır ve o modeli telkin etmeye çalışan uluslararası kuruluşlardır. O yüzden bakınız, pirinç fiyatları 2008'de 2005'e göre yüzde 143 yükselmiş. Ben burada en aşırı iki örneği veriyorum. Türkiye'ye gelmiyorum, Türkiye'de durum biraz değişiktir. Değerli arkadaşım Gökhan'ın söylediklerinin doğru olduğunu biliyorum ve onun bu konunun en iyi uzmanlarından biri olduğunu da biliyorum, ama Türkiye'deki

Dünya Gıda Günü 2011

durum, Haiti ve Batı Afrika kadar dramatik değil. O uç noktalara özellikle gıda üretiminde henüz gelmedik. Tütünde geldik, tütün filan kayboldu, o ayrı mesele, ama gıda üretiminde henüz o uç noktaya gelmedik. Ancak mantığı sonuna kadar götürürseniz ve teslimiyete kendinizi koyuverirseniz gelirsiniz. Gıda güvenliğiyle gıdada kendi kendine yeterlilik kavramlarının ayrımı önemlidir, ama bu önemin ne şekle geldiğini de gerçek hayatta incelemeniz lazımdır.

Dolayısıyla bir ülke, bu söylediğim mekanizmalar yoluyla gıdasını kendi öz kaynaklarından karşılayacak olanaklardan vazgeçmişse, rekabet çökertmişse, rekabetin arkasında haksızlık varsa, o haksızlığı düzenleyen, bizi telkin eden kuruluşlar görmezlikten geliyorsa, sonunda ayaklanarak bunu önlemenin ve “Yeter artık” demenin dışında bir yol kalmamış demektir. Benim esas olarak söyleyeceklerim bunlardan oluşuyor.

Bu söylediğim problemler, uluslararası ticari sermayenin, ticareti kontrol eden sermaye gruplarının üretici ve tüketici arasına girip fiyat marjlarının büyük bölümüne el koymalarıyla ilgili bir söylem. Fakat son zamanlarda buraya yeni bir aktör de katıldı; o da spekülasyon sermaye. Spekülasyon sermaye, özellikle Amerika’da, ama bütün Batı ekonomilerinde tarımsal ürünleri kâğıttan işlem yapılan finansal araçlara dönüştürmüştür son yıllarda. 2000 yılında Amerika’da Vadeli Hammadde Yasası diye bir yasa kabul ediliyor. Aslında arka planında güya tarımsal üreticileri veya tüketicileri aşırı fiyat hareketlerinden koruma motivasyonu var, tabii daha çok büyük ihracatı kontrol eden şirketleri... Yani küçük köylünün bu piyasada kendini güvenceye alması mümkün değil. Vadeli şekilde bir işlem yapıyor, diyor ki, “**Şu tarihte şu kadar ton buğdayı şu fiyattan almayı veya satmayı taahhüt ediyorum.**” Kimisi fiyat düşmesine kimisi de fiyat artışına karşı kendini güvenceye alıyor.

Ancak iyi niyet görüntüsüyle başlayan bu işlem, sonunda tarımı ürünleri fiyatlarının olağanüstü spekülasyon araçları haline dönüşmesi yolunu açıyor ve o yüzden bu fiyat hareketlerinin giderek gerçek ihracatçı ve ithalatçının kontrolünden çıkmasına yol açıyor. Bu konunun ayrıntılarına girmiyorum, ama yaygın bir tartışma var; deniliyor ki, “Efendim, spekülasyon, fiyatların dalgalanmasına yol açabilir, ama artışına yol açmaz yahut düşüşüne yol açmaz, çünkü sonunda arz ve taleptir bunu belirleyen.” Ama öyle yıllar ve öyle örnekler görülüyor ki, arz ve talebin açıklamadığı fiyat hareketleri var. Mesela 2008 fiyatlarını, 2008’deki hammaddeler üzerindeki olağanüstü spekülasyon dışında açıklamak mümkün değil. 2008’deki fiyat artışları üretimle de açıklanmıyor, taleple de açıklanamıyor. Peki, nedir; sadece spekülasyon görülüyor. Bu tartışma devam ediyor ve deniliyor ki, “**Esas olarak yükseltici yönde katkı yaptığı kanıtları daha kuvvetlidir.**” Bu tartışmanın ayrıntılarına girmiyorum, ama durumun, tablonun da bu olduğu ortada.

Merkez bankaları, özellikle bu son uluslararası krizden sonra finans çevrelerini kurtarmak için olağanüstü boyutlarda likidite yarattılar. Bankalar kurtuldu, fakat sıfıra yakın faizle olağanüstü fonlar toplandı. Bu fonların yatırım yapacağı alan aradıkları ortadadır. Amerikan hazine bonoları en güvenceli araçtır, ama verdiği faiz yüzde 2 veya 3, o da uzunca vadeli, kısa vadeli onu bile veriyor. Dolayısıyla

Açlığa Karşı Yaygın Üretim, Hakça Bölüşüm

krediye de dönüşmüyor, çünkü talep çökmüş, yani Batı ekonomilerinde hâlâ talep canlanmamış. Bu likidite ya sıcak para şeklinde bizim gibi ülkelere pompalanıyor, buradaki kâğıt servetlere akıyor ve işte ikinci bir kanal olarak, biraz önce söylediğim o yasal düzenlemelerin de katkısıyla hammadde senetlerine büyük ölçüde akıyor. Oradaki dalgalanmaların aşağı yukarı nicel kanıtları ve göstergeleri de var. Son tahlilde reel piyasalara da yansyacağı kaçınılmaz olarak görülüyor. Spekülatif işlemler sonunda yükselen borsa fiyatlarının bugünkü satış veya alış sözleşmelerinde de esas olduğu düşünülürse, son tahlilde bundan yararlanan çevrelerin de ve yükselmeye katkı yapan çevrelerin de sorumlu görüldüğü bir değerlendirme içindeyiz.

Bu işin içine tarımsal ticarete uzmanlaşmış büyük kuruluşların da girdiğini görüyoruz ve Glencore yahut Cargill gibi dev çokuluslu şirketlerin spekülatif işlemlere de girerek onları etkileyecek güçte olduklarını biliyoruz. Bir örnek: 2010 yazında Glencore adlı şirket, buğday fiyatlarının yükseleceği öngörüsünü yaparak veya bunu sağlayacak bir pozisyon alarak Rusya'yı ihracat yasağına ikna ediyor ve arzın kösteklenmesine katkı yaparak hem spekülatif işlemlerden hem de elindeki stoklardan ötürü büyük kazançlara mazhar oluyor. Bu da bir örnek olarak gösteriliyor.

Ben sözlerime son verirken, konunun teşhisini vurgulayan birkaç aktarma yapacağım. Goldman Sachs -bu işlemleri yapan en büyük yatırım bankalarından biridir- diyor ki, "Yatırım dünyasının son gözdesi gıda piyasalarıdır ve buradaki balonlaşma son derecede önemli kazanç alanları açmaktadır."

Focus and Globus Saft diye bir kuruluş, bu konuda şu teşhisi yapıyor: "Hammadde piyasalarına oluk oluk sermaye akmakta. Bu akımlar fiyatları sıçratarak az gelişmiş ülkelerdeki yoksul aileler için trajik sonuçlara yol açmaktadır. Bu piyasalara giriş ve çıkış yapan sıcak paranın yol açtığı dalgalanmalar da fiyatların bir ay sonra nasıl seyredeceğini öngöremeyen çiftçiler için yıkım getirmektedir." Yani öyle bir mekanizma ki, yoksul tüketici yıkıma uğruyor, ama yoksul üreticiye de bir yansıma olmuyor.

Finansal spekülasyona karşı çaresiz kalan bir büyük ticari kuruluş, örneğin pek çok kişinin de kahvesini içmiş olması mümkündür, Starbucks Şirketi. Starbucks Şirketi, aynı zamanda büyük bir kahve ticaretinin de, özellikle dağıtımının da, doğrudan doğruya alıcısı olarak da önemli bir aktördür. Starbucks Genel Müdürü Howard Schultz diyor ki, "Finansal spekülasyon nedeniyle, ki bu hedge fonlar, indekslenmiş fonlar ve diğer araçlar yoluyla piyasa manipülasyona uğramaktadır ve her kahve şirketi, kahve için olağanüstü yükseklikte fiyatlar ödemek zorunda kalmaktadır." Bu şikâyet, büyük ticaret sermayesinin spekülatif sermayeye karşı çaresizliğini gösteriyor, bir başka ticaret sermayesinin spekülatif işlemlere girerek 2010'da buğday ticaretinden yüksek kazançlar elde ettiğini gösteriyor. Ama burada çaresiz kalan aktörler, uluslararası gıda ekonomisinin iki ucunda yer alan yoksul insanlardır. Ben de bunu hatırlatmaya fırsat veren bu toplantıyı düzenleyenlere de teşekkür ederek saygılar sunarım.

Dünya Gıda Günü 2011

Prof. Dr. HAYDAR ŞENGÜL
Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Öğretim Üyesi

Teşekkür ederim.

Bu etkinliği düzenleyen Gıda Mühendisleri, Kimya Mühendisleri ve Ziraat Mühendisleri odalarının yöneticilerine, emeği geçenlere teşekkür ediyorum. Ayrıca şunu da belirtmekte büyük bir zevk duyuyorum: Bugüne kadar çalışmalarını, eserlerini büyük bir hayranlıkla izlediğim Korkut Hocamla aynı oturumda olmak, aynı sözleri paylaşıyor olmaktan büyük bir onur duyuyorum, bu duygularımı da sizlerle paylaşmak isterim.

Değerli konuklar; gerçekten tarımsal yapıda ve kırsal yapıda son yıllarda yaşanan veya önümüzdeki 40-50'li yıllarda yaşanacaklar, insanlık tarihinde bugüne kadar yaşananlardan çok daha dramatik, çok daha keskin ve çok daha hızlı olacak veya oluyor. Düşünün, toplumlar köleci toplumdaki feodal topluma evrilirken binlerce yıl geçirmişler. Endüstri toplumuna veya sanayi devrimine gelinceye kadar bu aşağı yukarı binlerce yılı almış. Ama şunun şurasında en fazla 250-300 yıl geriye götüreceğimiz sanayi devriminin tarımda ve kırsal yapıda yol açtığı önemli, çarpıcı değişimler var. Ancak neoliberal politikaların uygulanmasından bu yana, çok daha etkili, çok daha farklı bir çözüme, farklı bir yöne evrilme var. Örneğin Samir Amin şunu söyler: “Önümüzdeki 40-50 yılda 3 milyar köylü nüfusu tümüyle tarımı terk edecek, kentlerin çeperlerinde birer yoksul, işsiz insana dönüşecek.” Gerçekten bu önerme, ciddiyle göz önünde bulundurulması gereken bir olay, yani bu yoksulluk, açlık, bugünkü ana temanın da yol açtığı sonuçlar veya birlikte izlenen sonuçlar.

Bunları anlayabilmek için tarımsal üretimin özelliklerine değinmek isterim: Bildiğiniz gibi tarımsal üretim, biyolojik bir üretimdir, yani gerek bitkiler gerek hayvanlar canlı varlıklardır ve bu canlılıklarını sürdürmeleri sonucunda, üreme yeteneklerinden yararlanarak insan beslenmesinde kullandığımız ürünlerdir. Dolayısıyla tarımsal üretim, doğa ve tarımsal ekolojiyle uyumlu olmak zorundadır.

Dünya Gıda Günü 2011

Eğer uyumsuz olursanız, tarih sizi affetmez. Nitekim uygarlık tarihinde buna pek çok örnek gösterilebilir.

Yine sosyal bakımdan da uyumlu olmak zorundadır, yani insanların ihtiyacı olan gıda maddelerini veya diğer endüstriyel hammaddeleri üreten tarım sektörünün kendisi açsa, giderek mülksüzleşiyorsa, kendisi yoksullukta tehdit altındaysa, böylesi bir tarımın da sürdürülebilirliği yoktur. Dolayısıyla günümüzde yaşadığımız olay da aşağı yukarı böyle bir şeydir, yani bir yandan doğaya aykırı bir tarımsal yapıya doğru evriliyoruz, bir yandan bunun üreticilerine yabancılaşp bunları tasfiye ediyoruz.

Örneğin tarih boyunca, yani göçebe hayvancı topluluklarıyla bitkisel üretimi beceren, başaran yerleşik toplumların birleşmesiyle bitkisel üretim ve hayvancılık binlerce yıl uyumlu bir şekilde gelmiştir. Yani doğadaki karbon dönüşümüne katkılar sağlayarak; örneğin verimliliğine katkı, bitkisel atıkları değerlendirme şeklinde gelişmiştir. Ne zaman ki endüstriyel tarım veya hızlı kentleşmeyle hayvancılık ve bitkisel üretim arasındaki bu bağlar, bu destekleyicilik, bu tamamlayıcılık ilişkisi kopmuş, o zaman ciddi problemler başlamıştır. Örneğin artık toprak verimliliğini korumak üzere güherçileler yetmemiş, kimyasal gübrelere ihtiyaç duymuşuz. Hatta şöyle bir şeyi de anlatmak isterim: Örneğin sürekli bitkisel, hayvansal üretimin desteğinden yoksun topraklar, verimliliğini kaybedince, bu Waterloo Savaşındaki insan kemikleri bile kalsiyum desteği olarak kullanılmış bir dönem ve arkasından tabii endüstriyel kimyasal gübrelere bu açık kapatılmaya çalışılmış.

Örneğin büyük bir dönem kırsal kesimdeki aileler egemen olmuş, yani bu tarımsal verimliliğin bir sonucu olarak kentsel nüfus aşağı yukarı 1900'lere kadar nüfusun yüzde 20'si, yüzde 80'i kırsal olmuş. Bu tabii tarımsal üretimin, verimliliğin belirlediği bir durum. Ancak kentsel nüfus arttıkça, daha çok endüstriyel ürünlere yönelindi. Örneğin bir soya, kendisine bağlı korkunç bir endüstri haline geldi, mısır yine öyle. Zaten diğer endüstriyel ürünlerden söz etmeye gerek yok.

Hayvancılık nasıl yapılmaya başlandı? Binlerce başlı, hiç yerinden kıpırdamayan, sürekli yemlerle beslenen, sürekli yağlanan, semirtilen, gün yüzü görmemiş bir şekilde yapılmaya başlandı, tabii bunun da getirdiği pek çok sorun var. Yani bugüne kadar bitkisel üretimi destekleyen, onunla uyumlu bir ilişki içerisinde olan hayvancılık, kaynak kullanımı bakımından örneğin su, arazi veya sermaye bakımından bitkisel üretimin rakibi olmaya başladı.

Bu uyumlu gelişmeye Güney Asya'yı örnek olarak verebiliriz. Örneğin Çin, Hindistan, Vietnam, Kamboçya, buralar bildiğiniz gibi nüfusun büyük yoğunlukta olduğu bölgeler. Bu milyarlarca insan nasıl beslenebildi? Burada gerçekten doğayla uyumlu bir tarım sonucu ancak bu beslenme, bu başarı sağlanabildi. Bildiğiniz gibi, bu bölgelerin temel beslenme ürünleri mısır, çeltik, soya. Bu mısır ve çeltik, bildiğiniz gibi C4 bitkileri, yani fotosentez etkinliği yüksek kısa gün bitkileri. Dolayısıyla bu bölgenin yine çok çeşitli besin sofraları var, yani su ürünlerinden tutun, böceklere kadar, diğer şeylere kadar ve ancak bu yolla mümkün oldu.

Açlığa Karşı Yaygın Üretim, Hakça Bölüşüm

Ancak bugün gelinen nokta ne? Beslenmede kullanılan soya, mısır gibi ürünler insan beslenmesinden çok hayvan beslenmesine yol açıldı. Örneğin Hinduizmde hayvanların saygın bir yer kazanmasının arkasında yatan gerçek de budur. Yani eğer siz, insanları besleyeceğinize hayvanları besleyerek ve hayvansal ürünleri, eti insanlara yedirmeye kalkarsanız, bu büyük nüfusu beslemeniz mümkün değil. Örneğin bugünkü koşullarda bir besin sığırını beslemek için nereden baksanız, 7-8 dekarlık bir mısır üretimi gerekli. Oysa endüstriyel üretimdeki bir sığır beslemede kullanacağınız mısırla 2-3 ailenin besin ihtiyacını rahatlıkla karşılayabilirsiniz.

Bu aynı zamanda doğal kaynaklar üzerindeki baskı bakımından da ciddi bir tehdit oluşturuyor ve dolayısıyla geleceğe karamsar bakmamıza neden oluyor. Örneğin tarım ürünleri veya gıdaları, bugün yeryüzünde bilinen enerji verimliliği en yüksek ürünler diye değerlendirebiliriz, yani petrolden çok daha verimlidir. Neden; doğrudan kaybolmadan insanların ihtiyacı olan enerjiyi karşılayan bir üründür. Ama bugün endüstriyel ürünlerin gelişmiş ülkelerin sofrasına gidinceye kadar geçirdiği endüstriyel işlemler, taşımacılık, pazarlama vesaire, albenili, şatafatlı işlemlerin sonucunda bir besinden örneğin 100 kalori sağlayabilecekseniz, -ki bazı gelişmiş ülkelerde bu 100 kalori elde edeceğimiz besini üretmek için neredeyse 100-120 kalori harcıyorsunuz- böyle bir enerji çarpıklığı, üretimdeki bu çarpıklığın sürdürülebilirliği olanaksızdır. Yani siz elde edeceğiniz enerjiden fazlasını, onun üretiminde kullanırsanız, bu bildiğiniz gibi termodinamik yasalarına aykırı bir şey ve sürdürülebilirliği yok.

Yine bugün geldiğimiz noktada nihai tüketicinin gıdalara ödediği bedelin neredeyse yüzde 60-70'i, çiftlikten çıktıktan sonraki işlemler için; bunun taşımacılığı, pazarlanması, servis, perakende özellikleri gereğince ödenen paradır. Dolayısıyla bu önemli bir gelişme, önemli bir teknik.

Yine monokültür tarımın biyoçeşitlilik üzerindeki olumsuz etkilerine değinmeye gerek yok. Gerçekten basit bir tarımsal üretimde en azından aile, tüm gıda ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir ürün çeşitliliğine sahipti, yani sebzeden tutun, diğer ürünlere kadar. Ama bugün Çukurova'da mısır üreticisi, beslenmesinde mısırmı kullanamayacak bir durumda, tüm gıda ihtiyacını örneğin dışarıdan sağlamak durumunda. Dolayısıyla bu günümüz tarımının karşılaştığı, ekolojik olarak sürdürülmesi yönünde dikkate alınması gereken önemli tehditler...

Sosyal yapıyla uyumsuzluğuna da değinecek olursak, gerçekten üreticisinin yabancılaştığı bir tarımsal üretimden söz edebiliriz, daha doğrusu eğilim böyle. Biraz önce örneğini verdiğim gibi, beslenmeniz için çok çeşitli gıdalara ihtiyacınız var, ama tek bir ürün yetiştiriyorsunuz, örneğin mısır. Dolayısıyla sizin de dışarıdan satın almanız gerekir. Eğer tarımsal geliriniz elveriyorsa, bu tehditten kendinizi koruyabilirsiniz. En azından geçmişte aile işletmeciliği bu tarz tehditten uzaktı, yani yeterli gelir sağlamıyor olsa bile, en azından enerji bakımından önemli bir problemi yoktu.

Yine mülksüzleşme endüstriyel üretimin yol açtığı önemli bir tehdittir. Tarımın

Dünya Gıda Günü 2011

gerçek sahipleri olan çiftçilerin bu sahnenin dışına itildiği, mülksüz oldukları ve hukuki olarak mülklerine sahip olsalar bile, bu oligopol piyasalar yüzünden sınırlı sayıda alıcılar veya sözleşmeli tarım yüzünden veya fiyatların dayatıldığı bir tarım sisteminde ürününe yabancılaşan, kendi kaderi üzerinde herhangi bir yaptırım olmayan bir tarıma doğru evriliyoruz. Dolayısıyla bu iki gelişme, tarımsal üretimin sürdürülebilirliği, tarımsal üretimin yaygınlaştırılması yönündeki en büyük engellerdir.

Bugüne kadar sermayenin endüstrideki veya hizmetler sektöründeki kârlılık oranlarının tarımdan yüksek olması nedeniyle topraklar küçük ailelerin mülklerine terk edilebildi. Yani sermaye birikimi, bütün tarım topraklarını satın alabilecek güçte olmadığı için, bir parça küçük aile işletmeciliğine veya küçük mülkiyete izin verdiler. Ama bugün görüyoruz ki, artık verimli topraklardan başlamak üzere, yavaş yavaş büyük sermaye, örneğin hükümetler düzeyinde, şimdi Afrika'da bir sürü ülkenin gıda rezervlerini garantiye alabilmek için büyük tarım toprakları aldığını biliyoruz.

Bu genel girişten sonra, biraz Türkiye tarımına veya Türkiye özeline inebiliriz. Gerçekten benzer gelişmeleri son 20-30 yılla temellendirebiliriz, yani neoliberal politikalarla birlikte Türkiye'de de buna benzer gelişmeler oldu. Örneğin Gökhan Başkan da konuşmasında söylemişti, 2 milyon hektar alan yeterli geliri sağlamadığı için tarım dışında kaldı. Tarımsal nüfus, örneğin bundan 30-40 yıl evvel büyük bir çoğunluğumuz kırsal kesimdeyken, bugün neredeyse ¼'üne düşmeye başladı. Bugün tarımda kalan nüfus da belirtildiği gibi, yalnızca yaşlılar ve topraktan kopamayan insanlar... Genç nüfusu artık tarımda tutmanın olanağı yok.

Giderek Türkiye'deki üretim, tekdüze, monokültüre doğru evrilmeye başladı. Yani en verimli ovalar, başta mısır ve pamuk olmak üzere tahıllar ve hububata doğru yönelmeye başladı.

Temel politikalara değinecek olursak, gerçekten 2000'li yıllara, hatta 24 Ocak Kararlarına kadar gerek popülizm, gerek seçim dönemlerinin getirdiği avantajlarla kırsal kesime taban fiyat uygulamaları, destekleme alım fiyatı uygulamalarıyla önemli destekler verilirdi. Ancak 24 Ocak Kararları ve dünyadaki neoliberal gelişmelerle birlikte, artık tarımın eskisi gibi desteklenemeyeceğinin işareti verdiler. Hele bugün seçmen kitlesi olarak azınlığa düştükten sonra da artık desteklenmesini beklemek mümkün değil.

Yapılan şeydu: Önemli piyasa düzenleyicisi olan ve tarımsal politikaların uygulanmasında önemli rolü olan KİT'ler özelleştirilmeye başlandı. "Enflasyonu körüklüyor" diye karadelikler nedeniyle tarımsal destekler ortadan kaldırıldı. "Piyasa bozuluyor" gibi gerekçelerle, OECD'nin geliştirdiği birtakım yalan ölçüm yöntemleriyle, destek yöntemleriyle bunu gerçekleştirdiler.

Bugün geldiğimiz noktada örneğin önemli ürünlerde yetersiz durumdayız. Başta yağlı tohumlar olmak üzere, pamuk, soya, kimi yıllar mısır, buğday gibi ürünlerde

Açlığa Karşı Yaygın Üretim, Hakça Bölüşüm

gerçekten büyük oranlarda bir dışalımdan söz edebiliriz. Bildiğiniz gibi, tarım politikalarının amaçlarından biri de ihracat yaparak ülkenin kalkınmasına veya refahına döviz katkısı sağlamaktır. Bırakın döviz kazandırmayı, büyük bir döviz kaçağıyla karşı karşıyasınız. Bunu açıkça itiraf ediyorlar, yani önceki hükümetler, ağırlıklı olarak da AKP Hükümeti şunu söylüyor: “Artık biz köylüyle modern işletmeci tarımı birbirinden ayıracağız.” Yani “Bu gıda üretiminin yaygınlaşmasını tarih boyunca beceren aile işletmeciliğini tasfiye edeceğiz, küçük işletmeciliği tasfiye edeceğiz.” Buna bir sürü gerekçe getirebilirler; “Rekabet gücünün olmaması, ölçek ekonomisinin olmaması” gibi. Hep bize böyle denildi, “Türkiye’nin tarımsal yapısal problemi, işletmelerin ölçeğinin küçük olması...”

Bu gerekçelerin arkasında açık bir tasfiye süreci var, bunu gözlemleyebiliriz. Gerçi son yıllarda bunları verilerden göremeyebiliriz, ama yakın çevremizden rahatlıkla görebiliriz.

Hükümetin tarıma verdiği destek, yasayla koydukları taahhüdün çok altında. Öte taraftan politikalarını gerçekleştirebilecek kurumlardan, araçlardan yoksunlar, çünkü tarımsal KİT’leri özelleştirdiler. Ama şunu yapıyor: Politik veya bir grubu kayırmak üzere, örneğin yıllardır fındık üreticilerinin kooperatifi olan FİSKOBİRLİK yerine, Toprak Mahsulleri Ofisi’ne -hiç üzerine vazife olmadan- fındık alımlarında görevler yüklüyor.

Son yıllarda büyük bir devrim olarak sundukları bir olay var; havza bazlı destekleme politikalarına geçeceklerini söylediler; verileri kullanarak havzaları belirlediklerini, bu havzalarda rekabet üstünlüğü olan, verimlilik üstünlüğü olan ürünleri destekleyeceklerini söylediler. Ama aradan bu kadar yıl geçmesine rağmen, bu politikalarının uygulanmasını bırakın, bununla ilgili hiçbir şey yapmadılar. Gelecekte Türkiye’yi önemli bir tarımsal üretim, dünyanın sayılı üretim merkezlerinden biri haline getireceklerinden söz ediyorlar. Zaten Türkiye, tarımsal potansiyeliyle öteden beri böyle bir yere sahipti. Bu söylediklerini yalanlayan en önemli örnek, son yıllarda hayvancılıkta yaşadığımız, ithalat politikalarıyla ilgili durum, bunları Hocam belki çok daha ayrıntılı bir şekilde anlatabilir.

Ben kısaca tarımsal ürün fiyatlarına, özelliklerine değinerek konuşmamı bitirmek istiyorum.

Değerli konuklar; tarımsal ürünler, temel ihtiyaçları karşılıyor olmaları nedeniyle talep esneklikleri düşük ürünlerdir, bu ekonomide bilinen bir gerçek. Tabii doğa koşullarına bağlılığı nedeniyle arzdaki aksamalar ve arzdaki dalgalanmalar, önemli fiyat dalgalanmalarına yol açardı. Bunun için örneğin hallerdeki mafyanın türemesi, yani sebzeleri dökmelerinin nedeni, bu arzı kontrol edebilmek. Ama bugüne kadar üreticilerin milyonlarca aile işletmesi olması nedeniyle arzı kontrol etme şansları yoktu, arzı büyük ölçüde kontrol edemiyorlardı. Yine biraz önce dediğimiz gibi, temel tarımsal üretim aracı olan araziye de sahip olamayacakları için, yaptıkları tek şey, tarım ürünlerini satın alan firmalar, -Hocam değindi, gerçekten dünya tahıl ticareti birkaç firmanın elinde- bu yolla sağlamaya çalışıyorlardı. Bu yolla sağlamak

Dünya Gıda Günü 2011

gerçekten zor bir yol, yani bu kaynak ve zaman, organizasyon gerektiren bir olay.

Ancak son yıllarda bir şeyi keşfettiler: Tarımsal üretimi, yaşamı bünyesinde barındıran tohumu kontrol ederlerse, arzu da kontrol edeceklerini gördüler ve bu yolda işte biyoteknolojiyi binlerce yıllık insanlık tarihine aykırı bir şekilde kullanmanın yollarını aradılar. Tohum üzerinde tekelleşme, tekel sağlamaya yönelik çabalar, çok ciddi bir gelişmedir. Dolayısıyla eğer siz tohumu veya tarımsal ürün arzını sağlarsanız, müthiş kârlar edebilirsiniz. Zaten nüfusun büyük bir çoğunluğu tarımsal üretimden kopmuş, en azından kendi gıda ihtiyacını karşılayamayacak durumda, kentlere yığılmış. Siz arzdaki herhangi bir kontrolle gıda fiyatlarını müthiş bir şekilde zıplatabilirsiniz, bu sihirli bir değnek gibi bir rol oynayabilir. Dolayısıyla böyle bir avantaj, elbette ki bu aç gözlü sermayenin gözden kaçırabileceği bir şey değil.

Burada keseyim, süremi aştım. Teşekkür ederim.

Prof. Dr. ENGİN SAKARYA
Ankara Üniversitesi Veterinerlik Fakültesi
Hayvan Sağlığı Ekonomisi ve İşlet. ABD Öğretim Üyesi

Teşekkür ederim.

Efendim, öncelikle Gıda, Kimya ve Ziraat Mühendisleri Odası yöneticilerine bana bu sempozyumda konuşma olanağı sağladıkları için teşekkür ediyorum.

Tabii gıda konusu, gerçekten çok önemli bir konu. Özellikle dışsal etkenler anlamında dünya gıda üretimi ve ticaretiyle ilgili Sayın Boratav Hocam olsun ve diğer konuşmacımız Sayın Şengül Hocamız önemli bilgiler verdiler. Benim konuşmamın da bazı bölümlerinde aynı bilgiler söz konusuydu, tabii formatı değiştirmek zorunda kaldım, çünkü duplikasyonla gitmek belki siz katılımcıları sıkabilir.

Genel anlamda baktığınız zaman, dünyada üretimler bir yerde belirli modeller çerçevesinde yürütülüyor. Bu kapsamda üretim-sanayi entegrasyonlarını iyi yapan ülkeler ve piyasaları iyi düzenleyen özellikle gelişmiş ülkeler, en azından üretimde istikrarlı bir yapıya kavuşma anlamında bir noktaya gelebiliyorlar.

Tabii benim uzmanlık alanım hayvancılık, özellikle hayvansal üretimle ilgili, işin sanayi boyutunda da 6 yıl kadar çalıştım. Yani siz bu gıda konusuna genel anlamda bakmazsanız, bazı eksik kısımlar olabiliyor. Üretimden tüketime kadar çok değişik aşamalar var, bu aşamalarda mümkün olduğu kadar iktisadın tüm kurallarını bir yerde uygulamanız gerekiyor. Bu yeter mi? Her kesimin kendine göre önemli sorunları var, ama siz eğer üretimle ilgili alanda rasyonel tedbirler alamazsanız, halen orada çok önemli sorunlar varsa, sanayi de bir yerde haklı bir şekilde kaliteli hammadde talebiyle çıkıp ithalata giden bir söyleme kadar gitmekte. Bunun en yakın açılımını hayvancılıkta yaşıyoruz.

Sanayicileri, dinlediğiniz zaman, çok haklılar, yani diyorlar ki, “Ben kaliteli hammadde istiyorum, Türkiye’de de kaliteli hammadde temininde sorun var, ucuz

da buluyorum.” Mesela bu neoliberal politikaların gelişmekte olan ülkelerdeki yansımalarının bir kanıtı da “Ben nerede ucuz bulursam alırım” gibi bir mantık. Böyle şey olur mu? Bugün ucuz bulduğunuz et veya karkas veya canlı hayvan, kurlardaki yükselme nedeniyle pahalı hale gelebiliyor. O zaman şaşırıp kalıyorsunuz. Yani ithalata bağımlılıkta, özellikle hayvancılıkta gelinen nokta tam bir kaos. Sık sık alana da çıkma şansımız oluyor, geziyoruz, üreticiyle birebir diyalogumuz oluyor; gerçekten bu politika son derece yanlış bir politikaydı. Böyle bir karar verip de “Ben ithalata gidiyorum” demek, çoğu sorunu iyice karmaşık hale getiriyor.

O açıdan baktığımız zaman, 2008 gıda krizi, arkasından 2009 finansal krizi, bunun getirdiği yansımalar, özellikle tarım ve hayvancılıkta daha yıkıcı oldu. Bir de tarım ve hayvancılığın, hayvansal ürünlerin önemi gerçekten ortaya çıktı. Bunlar stratejik ürün, hepimiz bunu yıllardan beri söylüyoruz, ama pek kulak asan yok. Politikayı yönlendirenler, 80’e kadar oy deposu olarak gördüler bu kesimleri, rasyonel tedbirleri almadılar. Tarım ve hayvancılık politikaları -hayvancılık politikası zaten yok da, tarım politikaları diyelim isterseniz, onun içinde ne kadar yer bulabiliyorsa- o çerçevede çok büyük yanlışlar yapıldı. Şimdi de bakıyorsunuz, tarım nüfusu, iktisadi nüfus içinde yüzde 25’lere düştü. Kırsalda 5 milyon civarında insan var, bunun çoğu da yaşlı, onu da söyleyeyim, yani öyle üretken bir kesim de orada kalmadı. Köyler bomboş, göç olayı söz konusu, yani kırsal alan çok sorunlu. Bakıyorsunuz, gayri safi milli hâsıladan aldığı pay düşüyor, yüzde 8.5’e düştü. Bu kesim aslında gittikçe yoksullaşiyor, yani milli gelirden daha az pay alıyor, böyle bir yapı.

Tabii genel anlamda, iktisadi anlamda baktığımız zaman, üreticinin bu işten para kazanması gerekiyor. Devletin de şöyle bir politikası var, ben anlamakta güçlük çekiyorum: “Ben hayvansal ürünleri üreticiye ucuz yedireceğim.” İktisatta böyle bir şey olabilir mi? Yedirirsiniz, eğer gücünüz varsa sübvansede edersiniz, onu da yapamıyorsunuz. Mesela bu ithalat kararı alınmadan önce üretici bas bas bağırdı, Sayın Günaydın hatırlayacaktır, “Damızlık hayvanlar kesime gidiyor.” Üretici çok cılız da olsa, haklı olduğu bir konuyu maalesef medya kuruluşlarına, medyaya, kamuoyuna anlatamadı. Yani “Üretim maliyetlerim yüksek, satış fiyatlarım düşük, ben bu işten çekiliyorum” diye bas bas bağırdı. Ancak maalesef mevcut hükümet, çok kolaycı bir yöntem, palyatif bir tedbir olarak ithalata gitti. Hep söyledik, yani asıl tedbir değil, bu palyatif bir tedbir, geçici olarak sizi rahatlatır. Nitekim dünya piyasalarına baktığımız zaman, fiyatlar yükseliyor. Şimdi nereden ithal edeceğini Hükümet şaşırmış ve en son İtalya ve Fransa’dan bir ithalat söz konusu oldu. Bir taraftan da Kurban Bayramı geliyor, yaklaşık 2 milyon civarında hayvan kesiliyor Kurban Bayramında. İki dönemdir Kurban Bayramının hayvansal üretim arzının özellikle daraldığı bir döneme gelmesi önemli sorunlar yarattı. Yani temelde üretim yetersizliği, bunun altını çizmek lazım.

Tabii üretimi artırmayla ilgili neler yapılabilir; bunlar genel iktisat kuralları içinde var, girdileri tedarik edeceksiniz. Ama bakıyorsunuz, hayvansal ürünler piyasasında özellikle girdilerin temelinde ve pazarlama aşamasında oligopol bir yapı var, yani az sayıda alıcı veya satıcı var, bunlar iktisadi kısıp almışlar. Besiciler Derneğinin

Açlığa Karşı Yaygın Üretim, Hakça Bölüşüm

bir açıklaması vardı; diyor ki, “Biz 14 liraya karkası satıyoruz, ben eti perakende bazda 28-30 TL’ye alıyorum, bu nasıl iş?” veya birisi “Ben 16 liraya satıyorum” diyor, eğer bonfilenin satış fiyatını alırsanız, “50 liraya bana bonfile satıyor.” Tabii arada çok önemli bir marj var. Siz bu piyasalarda bu marjları düzenleyemezseniz veya piyasayı düzenleyemezseniz, burada üretimi artırmaktan söz edemezseniz, mümkün değil.

Eğer bu işi insanlar yapıyorsa, neden yapıyor?” diye sorarsanız, yapacak başka işleri olmadığı için. Özellikle Doğu Anadolu Bölgesine gidin, Kars, Ardahan, Erzurum bölgesinde insanların gerçekten yapacak başka işleri yok, onun için bu üretimi sürdürme anlamında faaliyetlerine devam ediyorlar. Bu gerçeğin altını çizmek lazım, yani böyle bir piyasada siz olsanız üretir misiniz?

Ben hep onu söylerim; teknik bazda mesela büyük başarı sağlayabilirsiniz. Nedir; ıslahtır, hayvancılığın genel sorunları, sizler benden daha iyi biliyorsunuz, o sorunları çözersiniz. Halen çözülemeyen sorunlar var; mesela bir ıslah konusu, devletin güdümünde olması gereken bir konu, maliyeti de yüksek, devlet kaçıyor, dışardan damızlık hayvan getirerek sorunu çözmeye çalışıyor. Tabii bu da palyatif bir tedbir gibi gözüküyor, yani istikrarlı bir politikanız yok. “Acaba gelen bu kadar damızlık hayvan nereye gitti?” diye Tarım Bakanlığına sorsanız, hemen bu gizlilik şeyi içinde size o verileri vermezler. Verseler de keşke değerlendiresek, yani bu kadar hayvan nereye gitti? O açıdan bu politikalar sürdürülebilir değil.

Temel sorun, hayvancılıkta yem sorunudur, yemi iyi planlamanız gerekir. Özellikle Sayın Hocam da bahsetti, mukayeseli üstünlükler teorisine göre, eğer bir bölge üretim maliyetleri açısından size o avantajı sağlıyorsa, siz orada bu üretimi yapıyorsanız, burada bir sıkıntı var demektir. Doğu Anadolu Bölgesinde hayvancılığı yapamıyorsunuz veya üretim maliyetlerini aşağı çekemiyorsunuz. Neden çekemiyoruz? Meraları bitirdik; 44 milyon hektar alan mera 12 milyon hektarın altına düşürüldü. Hayvancılıkta temel sıkıntı, yem sıkıntısı, toplam maliyetler içinde yüzde 70 payı olan bir girdiyi nereden alacaksınız, dışardan mı alacaksınız? Dışardan alsanız pahalı, üretim pahalı, o zaman devlet olarak ne yapacaksınız; sübvansedeceksiniz.

Tabii sanıyorum burada devletin bu konuda belirleyici olması gerekiyor. Yani bu konuştuğumuz et, süt, yumurta, hayvansal ürünler, stratejik ürünler efendim, dünyanın her yerinde bunlar hassas ve gerçekten toplumun özellikle gelişmesinde son derece önemli. Bunlar üzerine pek siyaset yapılmıyor. Gerçi spekülâtörler bunun üzerine tabii şey yapacak, çünkü para kazanıyor, doğal. Küreselleşmeyle birlikte neoliberal politikalar içinde bu tip şirketlerin sayısı da arttı; bizde de mesela sütte artı. Sütte ne oldu? Süt Endüstrisi Kurumunu siz özelleştirdikten sonra, bugün 6-7 tane firma süt piyasasında at koşturuyor. Sütü alıyor, şu anki fiyatı 70 kuruş, bana 2 liraya satıyor. Perakende sektörüyle bir düzenleme neden kimsenin aklına gelmiyor, neden hâlâ üreticinin üzerine gidiliyor?

Piyasa düzenleme olayı Türkiye’nin gündemine yeni geldi. Özelleştirme aşamasında

Dünya Gıda Günü 2011

IMF “Tekel oluşturuyor, bu KİT’leri özelleştirin” diye dayattı. O zaman bu politikanın çok yanlış olduğunu söyledik. Bir sivil toplum kuruluşunun yönetim kurulundaydım. Gittik, bildiğimiz kadar konuyu bütün siyasi parti başkanlarına anlattık. “En son özelleştirilmesi gereken kuruluşlar, tanıma dayalı sanayi işletmeleridir, yapmayın” dedik, ama özelleştirme sonrası tabii bu alanlarda çok büyük bir boşluk söz konusu oldu.

Tabii şu da tartışılabilir: “Bu kuruluşlar özelleştirilmeden çok verimli, hayvancılığın gelişmesi için çok aktif rol oynuyorlar mıydı?” diye sorabilirsiniz. O konuda da pek başarılı olduğunu söylemek mümkün değil. Bu kuruluşlarda, özellikle et sanayiinde 6 yıl çalıştım, yani onlar da o zaman üreticiyi boğazlıyorlardı. Düşük kapasitede çalışmanın getirdiği o maliyet artışını üreticiden ucuz fiyat hammadde alımına bağlamışlardı. Tabii bir sürü siyasi sorunları vardı, aşırı istihdam, kârlı, verimli çalışmıyorlardı.

Tamam, bunlar özelleştirilebilir, mesela özelleştirme kapsamında üretici kesime devredilebilirdi, en güzel model bu; vereceksiniz, üretici üretecek, sanayiyle entegrasyonunu kuracak ve bu şekilde ürününü eder fiyattan pazarlayacak, para kazanacak. Bir taraftan üretim maliyetlerini düşürmeye çalışan tedbirleri alacak ve bu şekilde, özellikle dışsal faktörler ne kadar etkiler, tabii ayrı bir konu, ama mümkün olduğu kadar içsel faktörleri iktisadın kuralları içinde ekonomik olarak değerlendirmek zorunda. Bir yerde ekonomik anlamda bir faaliyet yapmanız, üretim yapmanız için bunları yapmanız gerekiyor, yani işletme içi faktörleri bir yerde düzenlemeniz gerekiyor. Tabii bu da yapılmadı.

Şimdi bakıyorum, Et ve Balık Kurumu piyasayı çok iyi düzenliyormuş, et piyasasında işler gayet iyi gidiyormuş gibi, işte bakın, ithalatçı bir kimliğe büründü. Tarım Bakanlığına bağlı kuruluş haline getirilirken benim dikkatimi çekti, kuruluş felsefesinde gerektiği zaman ithal etme görevi verilmiştir bu kuruluşa; hayvancılığı desteklemesi, üretimi artırmaya ilgili her türlü tedbiri alan bir kuruluşa ithalat görevi veriyor, sıfır gümrükle... Tabii bir taraftan da özel sektör belirli bir gümrük vergisi dahilinde getiriyor. O da oynamaya başladı, bir indiriyorlar, bir yukarı çıkarıyorlar, işin içinden çıkamıyorlar tabii. Böyle olunca, Et ve Balık Kurumu nasıl üreticiyi koruyacak? İthalatçı bir kimlik, sadece ithalatçı bir ofis gibi etler geliyor, ondan sonra firmalara dağıtılıyor, giriş fiyatı belli değil.

Bu bahsettiğimiz miktar da çok önemli bir miktar, 200 bin tonun üzerinde Türkiye’ye et girdi, ithalat kararından sonra yaklaşık 1 milyon civarında hayvan girdi, dikkatinizi çekerim. Bunun sevk ve idaresi nasıl oldu? Et ve Balık Kurumu üreticilik mi yapıyor, besicilik mi yapıyor, bir taraftan et mi pazarlıyor, bakmak lazım. Tabii bilanço rakamları ortaya çıktığı zaman, sanıyorum bu daha net olarak anlaşılacak. Ama gelinen noktada sanayinin bu kadar ithalata bağımlı hale gelmesi son derece ürkütücü, onun bir altını çizmek lazım, burada sürdürülebilirliği sağlamak da çok zor.

Bir taraftan da diğer bir gelişme, aslında olumlu bir gelişme, yani biz yıllarca

Açlığa Karşı Yaygın Üretim, Hakça Bölüşüm

hayvancılık sektöründe çalışan kişiler olarak hep şunu dedik: “İşletme ölçeğini büyütemezseniz üretimi artıramazsınız.” Yani ekonomik anlamda maliyetlere hâkim oluyorsunuz. Küçük ölçekli bu işletmelerin bir şekilde daha rasyonel üretim yapan bir orta ve büyük ölçekli işletmeler haline dönüştürülmesini hep savunmuşumdur, çünkü iktisadın genel kuralı bu.

Ancak burada şunu görüyorum: Geçen bir toplantıda Sayın Genel Müdür bahsetti, 23 bin 500 civarında işletme -özellikle bunlar 50 başın üzerinde süt ve ette, et yüzde 64 daha ağırlıklı- hayvancılığa girdi. 23 bin 500 işletme, düşünebiliyor musunuz ve bunlar 50 başın üzerinde. Bunların küçük işletmeler üzerinde büyük bir baskısı var. Sanki “Küçük ölçekli işletmeler tu kaka, bunları tasfiye edelim” şeklinde bir yaklaşım var, bu son derece yanlış. Burada özellikle üretim anlamında belirli bir noktaya getirmeye ilgili projeler geliştirmek lazım. Almanya örneği var, Fransa örneği var; bu küçük ölçekli işletmeleri kârlı, verimli çalışmalarını konusunda çeşitli kooperatif modellerle üretim alanına dahil ediliyorlar. Bu çok önemli, çünkü zaten işsizliğin yüzde 10'ların üzerinde olduğu bir ülkede, üretimden çekilmeler söz konusu, bir de bu kesimi küstürürseniz, çok az sayıda işletme üretecek. Yani biz küçük Amerika değiliz ki, Amerika'nın çok geniş tarım alanları var, onu farklı şekilde değerlendirmek lazım.

Türkiye'nin temel ekonomik meseleleri var, istihdamda özellikle çok önemli sorunları var. Burada da tabii hayvancılığın çok önemli fonksiyonu var. Sermaye hâsıla katsayısı çok düşük, tarımda da öyle, hayvancılıkta da öyle. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde istihdam yaratılması anlamında özellikle hayvancılıktan yararlanılabilir. Tabii bunda da tavukçuluk çok önemli bir üretim alanı olabilirdi, ama maalesef entegrasyonlar biliyorsunuz, bu alanı kapattılar. Hâlbuki Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde barış, demokrasinin gelmesi bir yerde sanıyorum aş, iş imkânı sağlamakla olur, çok belirleyici etken bence o. Burada da tavukçuluk, aynen Hindistan örneğinde olduğu 5 bin başlı kümesi yaparsınız, o insanı orada tutarsınız ve bu bütün yıl boyunca üretim faktörlerini tedarik ediyorsanız, o insanı orada istihdam etme şansınız olabilir. Bunu göz ardı etmemek lazım. Bunu her toplantıda siyasilerin gündemine getiriyoruz, ama maalesef tavukçuluktaki bu yapı bu imkâna el vermiyor. Ama devlet böyle bir projeye bu bölgelerde istihdamı artırma amacıyla tavukçuluğu geliştirebilir.

Genel anlamda hayvancılıkla ilgili bu tespitleri yaptıktan sonra, tabii nereye gidiyor; hakikaten ithalatçı bir yapıya gidiyor. Eğer bu yapı, bu ithalat süreci iyi yönlendirilemezse, mesela süt ve ürünlerinde de bir ithalatçı yapıya bürünebilirsiniz, bu gerçekten çok ürkütücü. Temel malda bu kadar ithalata dayalı bir pozisyonla, gerçekten genç nesillerin özellikle hayvansal protein tüketimi konusunda çok önemli bir handikapı oluşturursunuz. Zaten tüketime baktığımız zaman, tavukta üretim artışı olmasa, sanıyorum hayvansal protein tüketimi de sifıra inecek. Kırsal alanda Sayın Başkan da bahsetti, sanıyorum 6 kilonun altında, ortalama bir rakam 10 kilo civarında. Yapılan çalışmalar örneğin varoşlarda yüzde 40 civarında ailenin hayvansal protein tüketmediğini ortaya koyuyor. Yani yoksulluk almış diz

Dünya Gıda Günü 2011

boyu gidiyor, ama tabii bu Hükümetin yaptığı en iyi şeylerden birisi şu: Maalesef yoksulluğu yöneten politikaları çok iyi biliyorlar. Ne kadar yönetebilirler, ayrı bir konu, ama üretim kesimi de, üretmek özgürleşmeyi bekliyor.

Efendim, bu duygular içinde dinlediğiniz için teşekkür ediyorum, saygılar sunuyorum.

KATKI VE TARTIŞMA

Oturum Başkanı Doç. Dr. Gökhan GÜNAYDIN: Konuşmacılarımıza teşekkür ediyoruz.

Belki bir rakamı hep tekrar ediyoruz, ama kısaca hatırlatmakta fayda var: 1980'den bu yana 44 milyondan 74 milyona çıkmış bir nüfustan bahsediyoruz. Aynı zaman dilimi içerisinde -kabalıştırarak söylüyorum- büyükbaş hayvan varlığımız 16 milyondan 11 milyona, koyun varlığımız 50 milyondan 21 milyona, keçi varlığımız 19 milyondan 6 milyona düşmüş durumda. Geçen yılın istatistiğine göre kişi başına kırmızı et tüketimi 6.5 kilogram, ama baktılar ki bu rakam ciddi sorun yaratıyor, biz de karşılaştırıyoruz Avrupa'yla falan, "1/10'u kadar et tüketemiyoruz" diyoruz, istatistiki yöntemi değiştirdiler ve kırmızı et üretimi birden bire 500 bin tondan 700 küsur bin tona çıktı Türkiye'de. Eğer böyle bir yöntem değişikliği yapıyorsanız, herhalde bunu geriye de yansıtmanız lazım ki karşılaştırılabilir olsun. Geriye yansıtılmıyor ve sanki bir yıl içerisinde Türkiye'de bu kadar kırmızı et üretimi artışı varmış gibi gösteriliyor. Ona rağmen 10 kilogrammış. Bir daha karşılaştıralım, bir daha söyleyelim; Avrupalı ortalama 75 kilogram tüketiyor. Biz 6.5 muzuz, yoksa 10 muzuz diye tartışıyoruz. Tabii bu süreç de müthiş bir hayvan ithalatıyla birlikte devam ediyor. Kurban Bayramı yine geldi, yine angus çiftlikleri Trakya'yı doldurdu. Bulgaristan'dan koyun ithal ediyoruz arkadaşlar, kurbanlık koyun sayısı yeterli olmadığı için.

Şunu da söyleyeyim: Alanda üreticilik yapan, ama bu işin istatistiklerini de bilen arkadaşlar, "21 milyon koyun olsun bu memlekette, ben kendimi şu dağdan aşağı atanım" diyorlar. Yani 50'den 21'e düştüğünü biz söylüyoruz, ama onlar 21 bile olmadığını söylüyorlar.

Önemli olan, Türkiye neden bu noktaya geliyor? Kısaca bir saptama yaparak sözü sizlere bırakacağım. Şu savunulabilir, savunuyorlar da zaten: Örneğin pamuk sanayicisi ya da tekstilci, "Biz dünyayla rekabet edebilir fiyattan tekstil üreteceksek kardeşim, bize dünya fiyatlarından pamuk bulun. Eğer dünya fiyatlarından pamuk

Dünya Gıda Günü 2011

ithal etmeme izin vermezseniz, ben bu piyasada rekabet edemem ve batırım” diyor. Bu söz, doğal olarak şunu getiriyor: “O halde Türkiye’de üretim maliyetleri çok yüksek, dışarıdan pamuk getirmezseniz, içeride tekstil sanayii büyüyemez. Dolayısıyla yüzbinlerce insan iş kaybeder.”

Meseleye böyle bakmak mümkündür, ama şöyle bakmak da mümkündür: Amerika’da, Texas’ta neden Türkiye’den çok daha ucuza pamuk üretiyorlar? Acaba orada bir mukayeseli üstünlük var mı, yoksa bu, Korkut Hocamın altını çizdiği gibi, bir mutlak üstünlüğe dönüşmüş mü? Örneğin bizden çok daha ucuza mazot kullanmaları, ucuz pamuk üretmelerine neden oluyor mu ya da kullandıkları ihracat sübvansiyonları, Amerikan pamuğunu dünya pazarında daha ucuz hale getiriyor mu? Eğer bu tartışmalara kafa yormaya başlarsak, sanayicinin kolayca söylediği gibi, “Ucuza pamuk getirmezsem ben ölürüm” meselesi yerine, “Türkiye neden ucuza üretmiyor, Türkiye’de girdi maliyetleri neden yüksek, Türkiye’de sulama başta olmak üzere, tarımsal yatırım açığı neden hayati önem taşıyor, bunun istihdama, üretime etkileri nedir, bunları görmeye başlarız.

Korkut Hocam dedi ki, “Henüz bizdeki durum Afrika ülkelerindeki kadar kötü değil.” Elbette öyle, ama yine istatistiklere bakarsak, iki şey görüyoruz: Türkiye, tarımsal hammadde dış ticaretinde net ithalatçı, hem de milyarlarca dolara varan düzeyde net ithalatçı. Buna karşılık Türkiye, tarımsal gıda sanayii dış ticaretinde de net ihracatçı. Bu ikisini birlikte tarım istatistiği olarak kullanırsanız, Türkiye ya başa baş ya 100-200 milyon dolar pozitif dengede ya da 200-300 milyon dolar negatif dengede.

Şunu söyleyeyim: Başta da kısaca anlatmaya çalıştım; gıda sanayiinin ihracatçı olması kötü bir şey mi? Gıda sanayii ihracatçı olsun. Ama ben bu gıda sanayiinin işleyeceği ürünü, eti, pamuğu, mısır, soyayı vesaireyi bu memlekette üretmeyip de dışarıdan getiriyorsam, bu ülkede kayıtdışı ve emek yoğun üretim teknikleriyle işleyip ucuza Avrupa’ya satıyorsam, bu bir taşeronlaşma ilişkisidir. Bunun doğaya, emeğe ve başka her şeye de önemli etkileri vardır. Dolayısıyla hayvancılık politikalarını, bitkisel ve hayvansal üretim politikalarını Türkiye’nin hangi alanlarda neden üretmekte zorlandığı düşüncesinden ve bunların iktisadi çözümlerini aramaktan yana değerlendirmek durumundayız.

Panelistlerimizi dinledik. Ayşegül Akın arkadaşımız yanımızda olmadığı için 20 dakikalık bir avantaj kullandık. Şimdi sorularla salona dönmek istiyorum, katkılarınız ve sorularınız için.

Veteriner Hekimler Derneği Başkanımız; buyurun.

Prof. Dr. Şakir Doğan TUNCER (Veteriner Hekimler Derneği Başkanı)- Efendim, hepinizi saygıyla selamlıyorum. Öncelikle 3 odamızı böyle bir etkinliği düzenledikleri için kutluyorum. Değerli konuşmacıları da verdikleri bilgilerden dolayı kutluyorum, teşekkür ediyorum.

Açış konuşmalarında falan “Türkiye’de bugün açıklık yok” denildi. Türkiye’de

Açlığa Karşı Yaygın Üretim, Hakça Bölüşüm

açlık yok, ama Türkiye’de çok büyük yetersiz beslenme var, bunu bir kere kenara koyalım. Bu yetersiz ve dengesiz beslenmenin sonucunda da çok sağlık sorunları yaşıyor insanlarımız.

Ben konuşmacı hocalarımızdan Haydar Hocanın bir sözünü eğer yanlış anlamadıysam, izninizle düzeltmek istiyorum. Kendileri dediler ki, “Hayvancılık, bitkisel üretimin rakibi olarak ortaya çıktı.” Bir de örnek verdiler, “Bir sığır, 7 dekarda yetişen mısırla besleniyor, insanların gıdasına ortak oluyor” şeklinde bir yorum yaptılar, “O mısırı biz insanlarımıza yedirirsek, daha çok beslemeye katkı sağlarız” dediler. Bu çok yanlış bir söylem; insanlarımızı hayvansal proteinden, etten, süttten, yumurtadan uzaklaştıracak bir söylem gibi algılıyorum. Bir zamanlar hatırlar mısınız, mercimek örneği vardı; Ayşe Baysal Hocamız, “Et yerine mercimek yiyin” diyordu. Bu çok yanlış bir söylem diye düşünüyorum.

Ben aynı zamanda veteriner fakültesi hayvan besleme hocasıyım. Sığırlarda, et sığırı olsun, süt sığırı olsun, tükettiği yemin önemli bölümü kaba yemden oluşur. Biraz önce Hocam söyledi, çayır, meralar, otlar, samanlar, bunlarla beslenen bir hayvan, bunu ete ve süte çeviriyor. Yoksa insan gıdası olarak yüzde 100 mısırla, yüzde 100 soyayla beslenmiyor. Bunu çok dikkatli ifade edelim, insanlarımızı hayvansal gıdaları tüketmekten uzak bırakmayalım, hele hele bugün Dünya Gıda günü.

Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI- Teşekkür ederim. Ben bir yanlış anlaşılma olduğunu düşünüyorum, ama Hoca mutlaka değerlendirmesini yapacaktır. Buyurun.

Prof. Dr. Osman SAMSUN (Sinop Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi Öğretim Üyesi)- Sayın Başkan, teşekkür ederim.

Biraz önce yanımda oturan FAO Temsilcisine, “Sizin FAO olarak birtakım projeleriniz var Türkiye’de ve dünyada, bunlarda su ürünleriyle ilgili neler var?” dediğimde, çok fazla bir şey sayamadılar. Sadece bir su ürünü türünün korunmasına yönelik bir projeden söz ettiler, Trabzon’a geleceklerini ifade ettiler.

Bu toplantının 3 ana meslek temsilcileri tarafından toplanması çok güzel, anlamlı bir şey. Ben de tesadüfen Turhan Bey vesilesiyle dün öğrendim, bu toplantıda olmaktan çok da mutluyum.

Katkı açısından bir şeyi paylaşmak isterim: Protein açığımızı kapatmak açısından su ürünleri de çok önemli bir kaynak. Türkiye Cumhuriyeti topraklarının bir yarısı kadar da mavi vatanımız olduğu ifade ediliyor, ekonomik münhasır alanlarımız, su ürünleri açısından. Avrupa Birliği’ne giriş sürecinde Romanya ve Bulgaristan’ın Avrupa Birliği ülkesi olması nedeniyle Karadeniz’deki su ürünleri üretiminin yarısını teşkil eden hamsi türümüzün avcılığına, bu ülkelerin öncülüğünde birtakım kotalar getirilmesi ve bizim yıllardır bu üretimin, 600 bin tonun yarısını teşkil eden bu rakamın belki artık avcılığını yapamaz bir noktaya gelme gibi politik bir gelişmenin olduğu bilgileri de bize gelmektedir.

Dünya Gıda Günü 2011

Son cümle olarak, global olarak bütün bu sektörün bileşenlerinin bu toplantıyı organize edenler gibi, bütün katılımcılarıyla uluslararası eğitim ve pazarlaması dahil, bütün bu acil konuların fiiliyata dönmek adına yapılacak faaliyetlerle gündemde tutulmasında yarar olduğunu düşünüyorum.

Teşekkür ediyorum.

OTURUM BAŞKANI- Teşekkür ederim Hocam, sağ olun. Gıda Mühendisleri Odamızın bir önceki dönemki yöneticisi Kadir Bey, buyurun.

Kadir DAĞHAN (Gıda Mühendisleri Odası)- Her 3 odamıza ve size, verdiğiniz bilgiler için gerçekten yürekten teşekkür ediyorum.

Bir katkı mı, bir soru mu, bilmiyorum, buna siz karar verin. Çok değerli bilgiler aldım buradan. Engin Hocam, özellikle çok hoşuma giden iki kelime etti, “Barış ve demokrasi” diye, bunu önemsiyorum, çünkü bütün sorunların temelinde bunun olmaması, bunu hayata geçirmeyen politikaların olduğunu düşünüyorum.

Bakın, gerekçe ne olursa olsun, haklı-haksız, ne dersiniz deyin, “Terör” deyin, “İsyan” deyin, “Bölücülük” deyin, ama bir gerçeği değiştirmiyor: Ülkemizin bir coğrafyası insansızlaştırıldı; binlerce köy yakıldı, o yakılan binlerce köyde hayvancılık yok edildi, tarım yok edildi, insansız hale getirdi. Dolayısıyla böyle olunca, üretim yerine ölüm politikaları uygulanmaya başlandı, binlerce insan faili belli, ama biz faili meçhul diyoruz, bu politikalar hayata geçti. Dolayısıyla böyle politikalar -biz şu mevcut iktidarın da bu politikaları üstünü boyayarak, değiştirerek devam ettirdiğini biliyoruz- var olduğu müddetçe ve bu politikalar görülmediği müddetçe, başka bir şekilde de devam ettirildiği müddetçe, FAO Temsilcisinin “Yeterli üretim” falan demesine bakmayın, buğdayımıza kadar dışarıdan ithal edilmesi, dışarıdan hayvan ithal edilmesi niye ters gelsin ki? Aynı politika devam ediyor. Teşekkür ediyorum.

OTURUM BAŞKANI- Teşekkür ederim. Buyurun.

Hayati KILIÇ- Bütün Hocalarıma katkılarından dolayı teşekkür ederim. Benim memleketim Adapazarı. Benim çocukluğumda köyümde sığır çıkardı, çayırı vardı, çayırda otlatılır, akşam gelirdi, evlere dağılırdı sığırlar; bugün yok. Benim memleketim terör bölgesi değil, başka şeyler aramak lazım, her gelişmeden anlam çıkartmak da doğru bir olay değil.

Bazı şeyler var, dünyanın çehresini çok değiştirdi; 300 yıl içinde sanayi devrimi, bundan da önemli, elektron devrimi ve daha da önemlisi, içinde yaşıyoruz, genetik devrim. Genetik devrim ve elektron devrimi 150 yıl içinde gelişti, daha çok yeni olaylar. Yakın zamanda çok daha büyük etkileri olacak. Bunlar üretim ilişkilerini çok etkiledi. Geçen ölen bir şahıs, Apple Şirketinin yöneticisi, devrimci olarak, artık şirketler devrimci olmaya başladı günümüzde.

Dağıtmadan şunu söyleyeyim: Günümüzde artık değişik hayaller hâkim olmaya başladı; uydurentler, robotlar, akıllı binalar, mutantlar ve beslenme ortamı olarak matrisler... Günümüzdeki hayallerden de 100 sene sonra nereye gideceğimizi bu

Açlığa Karşı Yaygın Üretim, Hakça Bölüşüm

sözlerim belirtiyor olsa gerek. Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI- Teşekkürler. Son iki katılımcıya söz verecek tamamlayacağız. Buyurun.

Emrah DEVECİ (Şeker-İş Sendikası)- Öncelikle bu organizasyon için tüm katılımcılara teşekkür ediyorum.

Şöyle bahsedeceğim: Korkut Hocamız, KİT'lere değindi. Bu KİT'lerin özelleştirilmesi safhasında düşüncem, gıda sektörünün, gıda sanayiinin en sona bırakılması, yani aslında tabii ki özelleştirmenin hiçbir aşamasının tam olarak desteklenmemesi gerekiyor, ama yine de yapılsa bile, böyle bir politika uygulansa bile, gıda sektörünün en sona bırakılması gerektiği, son aşamaya bırakılması gerektiği düşüncesindeyim. Bu bağlamda da bu denli stratejik öneme sahip olan şeker sanayii sektörünün 2000 yılından bu yana özelleştirme kısıkaç altında olması, sektör çalışanlarını ve üreticileri oldukça zor duruma sokmakta.

Bu bağlamda yine şuraya da değinmek isteyeceğim: Şeker sanayii sektöründe, pancardan şeker üretiminde sadece şeker üretimi deyip geçmemek gerekiyor, bunun yan sektörlere katkısını da bu noktada belirtmemiz gerekiyor. Yem, maya, alkol, kozmetik, kimya, bu gibi sektörlere oldukça büyük katkılar bulunmakta. Yine yemden bahsedildi; mesela üretim sürecinde ortaya çıkan küspe, melas gibi bu tarz ürünler de yine hayvan yemi olarak kullanılabilir.

Dediğim gibi, kabaca özelleştirme, hiç değinilmedi bu konuya, her zaman karşısında, yıllardır bu çaba içerisindeyiz; hukuksal süreç olsun, demeçlerimiz olsun, yaptığımız çalışmalar vesaire... Bu konunun da bu vesileyle burada hatırlanmış olmasını istedim. Bu konuya da sevgili hocalarım değinebilirse çok teşekkür edeceğim, kendilerine minnettarlığımızı sunmak isterim. Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI- Gevezeliğimi başışlayın; bir küçük saptama yapacağım: Bundan 10 küsur yıl evvel şeker sektöründe ilk özelleştirme süreci başladığında, ilgili tarafları bir araya toplamıştık. Şeker-İş Sendikamızın sonradan çok doğru bir tutum aldığını biliyoruz, ama o zaman önerileri şuydu sendikanın: "Şeker Kuruluna katılacak kişilerin yüksek okul mezunu olma koşulu getirilmiş, bunu ortaokul mezunu yapın." Anlatabiliyor muyum meseleyi? Biz hâlâ diyoruz ki, "Özelleştirme olacaksa bile, en son gıda sanayiinde olsun." Yani tesislerimizi satmak şart mı arkadaşlar; bir öncelik vermek, "En son bizimki kalsın" demek şart mı? Burada toptan bir mücadele, toptan bir karşı duruşu örgütleyemez miyiz? Bunlara galiba daha fazla kafa yormak gerekiyor. Mahir Ağabey, buyurun.

Mahir GÜRBÜZ (Ziraat Mühendisi)- Sayın Sakarya, çok söylenen bir saptamayı tekrarladi, 44 milyon hektardan 12 milyon hektara düşen mera alanı. Yani yaklaşık 30 milyon hektar azalmış, bu nereye gitmiş? Tarım arazisi 1920'lerde de 12 milyon hektar, bugün 10 milyon hektar artmış.

Dünya Gıda Günü 2011

İkincisi, siz 2 milyon hektar alanın boş kaldığını, kullanılmadığını söylediniz. Doğru, istatistikler diyor ki, 9.5 milyon hektar olan buğday alanı 87'de 9.2, 99'de 8.4, şimdi 8. Yani buğday üretim alanı 1 milyon hektar azalmış. Peki, bu doğru ise, yüzde 10'dan fazla azalmış ise, Türkiye'de son 3 yılda buğday dekara verimi yüzde 10-15 arttı mı ki, üretim verileri hâlâ 19-20 milyon tonda devam ediyor? Benzer şeyi koyun sayısı için de söylemek mümkün, 21 milyon sayısının ne kadar tartışmalı olduğunu siz söylediniz. Dolayısıyla bu istatistikleri bir sorgulamak gerekiyor, yani biri diğerini nakseden, biri diğerini yalanlayan istatistikleri aynı anda söylediğimiz zaman tamamı karışıyor. Böyle bir çalışmayı kim yapar? En azından tarımsal istatistikler konusunda bu tür odalarımızın böyle bir şeyleri mümkün müdür? Hiç değilse sorgulama anlamında, sergileme anlamında böyle bir çabaya ihtiyaç var, çünkü kafamız karışıyor. Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI- Teşekkür ederim Mahir Ağabey. Buyurun Hocam.

Prof. Dr. Korkut BORATAV- Efendim, sorular ve katkılar, alanın gerçek sahiplerini ve uzmanlarını ilgilendiriyor ve onlar sordu.

Şeker sanayindeki özelleştirme girişimleri sorunlu ve son mücadele alanlarından biri olarak çıkıyor karşımıza, hem sendikalar hem de pancar üreticilerini ilgilendiriyor. Bu alanda çok ciddi bir geçmiş var, çok gerçek şekilde ilgili ve bilgiliyim, ama bunun önümüzdeki dönemde yeniden gündeme geleceği anlaşılıyor. Öyle umarım ki sektörün gerçek sahipleri, tam bir dayanışmama ve işbirliği içinde bu hatalı adımın önüne kalıcı bir set çekerler. Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI- Çok teşekkür ederim Hocam. Sayın Şengül; buyurun.

Prof. Dr. Haydar ŞENGÜL- Teşekkür ederim. Gökhan Başkanın dediği gibi, bir yanlış anlama olduğu ortada. Ben konuşmamda hiçbir zaman hayvansal ürün yerine bitkisel ürün tüketelim demedim.

Şu elbette ki bilimsel bir gerçek: Toplayıcılıkla uğraşan, sadece bitkisel kaynaklara dayanan insanların avcılıkla beraber hayvansal ürünleri de sofrasına kattığını, insanlık devrimine, bireysel gelişimine önemli katkılarının olduğu gerçek. Ama bugün hayvancılık, endüstriyel hayvancılık, örneğin Hollanda'da yapılan, Amerika'da yapılan hayvancılığın böyle bir hayvancılık olmaktan çıktığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Yani binlerce başlık, gün yüzü görmeyen, hareket etmeyen, yemi, suyu önüne gelen, sera gazlarına katkı bakımından müthiş metan gazı katkısında bulunan bir yayvansal üretimden söz ediyoruz. Elbette ki bu doğayla uyumlu veya tarımın dayandığı tarımsal ekolojiyle uyumlu olmayan bir hayvancılık, buna vurgu yapmaya çalıştım.

Zaten doğanın kendine özgü bir yasası var; eğer onunla uyumlu olursanız sürdürebilirsiniz. Buna örnek olarak Hindistan ve Çin'i verdik, yani milyarlarca nüfusun beslenmesi hayvansal kaynaklardan çok bitkisel kaynaklara dayalı, bu doğanın getirdiği bir zorlama. Ama bu adamlar domuzculuğu hayvansal üretimin bir kaynağı olarak kullanıyorlar, su ürünlerini büyük ölçüde, belki yadırganız falan ama

Açlığa Karşı Yaygın Üretim, Hakça Bölüşüm

Güney Asya'da köpek de yenilebilir, kedi de yenilebilir, her türlü böcek yenilebilir, bir sürü hayvansal protein kaynağı açısından böyle. Yani düşünün, milyarca nüfuslu Güney Asya'da Amerika'daki gibi et tüketimine yönelseler, dünyanın dengesi değişir.

Türkiye'den bir iki örnek vermek isterim: Örneğin bizim gözden çıkardığımız yerli ırklar; bunlar gerçekten doğal kaynaklar verimliliği açısından -belki üzerinde daha ciddi ayrıntılı bilimsel araştırma yapmak gerekir- doğadan aldıklarıyla doğaya verdikleri karşılaştırılmalı. Elbette ki fiziksel verim bakımından kültür ırklar, ıslah ırklar müthiş, ama bunlara yedirdiğiniz kaynaklar... Yani sosyolojik olarak da bu böyle; örneğin Toros dağ köylerinde şöyle bir sistem var: Bir yıl köyün bir yanı tümüyle havanlara kapatılır, diğer yanı hayvanlara açıktır ve bu dönüşümlü olarak yapılır. Şimdi baktığınızda, bu nadas değil, nadaстан farklı bir olay. Yani hayvancılıkla entegre olmuş, yılların deneyiminin kazandırdığı nefis bir model, aynen imece gibi nefis bir model. Burada otlakların besin ve su ihtiyacından çok, hayvansal ürün üretimle bitkisel üretimin birbirini tamamlayıcılığından yararlanma ve iyi kullanma söz konusu.

Bir şey söyleyeyim: Gerçekten insan-hayvan ilişkilerine bakın, bu Hindistan veya buralar veya Afrika'daki geri dediğimiz toplumların çok daha uyumlu olduğunu görüyorsunuz; hayvanlarını bu kadar seven, hayvanlarıyla bu kadar kader ortaklığı yapmış topluluklar bulamazsınız. Benim söylemek istediğim buydu.

Korkut Hocam özellikle fiyatlar konusuna, uluslararası gelişmelere değindi. Hocam, aynı zamanda tarımsal verimi belirleyen önemli fiyat ilişkilerini de inceleyen, izleyen bir hocamızdır. Bu önemli katkıları için çok teşekkür ediyoruz, tarım iç ticaret hadlerini uzun yıllar izlediği için.

Tarım ürünleri fiyatları, bir kere yıllarca baskı altında tutuldu. Bunun temel nedeni, kentteki ucuz işgücü depolarının yaşamını ucuzlatmak. Örneğin asgari ücreti siz asgari geçim indirimiyle belirlersiniz; gıda fiyatları ne kadar düşük olursa, asgari ücreti o kadar düşük tutarsınız, sömürüyü artırırsınız. Yani çift yönlü bir mekanizma, hem tarımdan kaynak aktarıp, hem tarımı sömürüp, hem de kentsel emek kesimini böylelikle baskı altına alırsınız.

Tarımsal ürün fiyatlarının artışında, dalgalanmalarında vadeli işlemler borsalarının da önemli etkisi var. Ben burada şunu söyleyeyim: Bir kere eğer siz, tarım ürünleri üzerinde aynen konutlarda Amerika'da, İngiltere'de vesairede "mortgage" dedikleri işlemler gibi işlem görmesine aracı olursanız, ister istemez finansal krizlere de neden olacağı açık. Bir diğer şey, bu fiyatlardaki yükselme eğilimini tetikler, klasik iktisadın basit kuralıdır. Eğer bu alandan sağlayacağınız alternatif faiz getirisi kadar bir getiri getirmiyorsa, kimse bu alana girmeyecektir. Dolayısıyla ister istemez buna endekslediğiniz zaman veya tarım ürünlerini rantsal işlemlere konu ettiğiniz zaman, ister istemez bu sürecektir. Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI- Teşekkür ederim Hocam. Değerlendirmeleri için söz sırası

Dünya Gıda Günü 2011

Sayın Sakarya'da. Buyurun Hocam.

Prof. Dr. Engin SAKARYA- Teşekkür ederim Sayın Başkan. Ben şeker fabrikalarıyla ilgili arkadaşımızın önerisini değerlendirmek istiyorum. 1995'lere gittim, hakikaten Et ve Balık Kurumunun özelleştirilmesi aşamasında da biz böyle bir açmazla karşı karşıya kalmıştık. Şeker fabrikalarıyla ilgili belki şu yapılabilir: Kuruluş yeri yanlış, işte kapasite kullanımları veya kapasiteleri geniş tutulmuş. Personel istihdamı ne ölçüde, bilemiyorum, ama bakmak lazım. Yani maliyetleri yüksek, söyledikleri şey de o, yani "Üretim maliyetleri yüksek." Bunun dışında bir belirleyici dışsal faktör var; Cargill, bunların gözü buralarda. Tabii bu açımda ne istenebilir; bunların üretici kesime devredilmesi, mesela kulağa da hoş geliyor. Et ve Balık Kurumunun tekrar Tarım Bakanlığına bağlı kuruluş haline dönüştürülmesi bence olumlu bir adım. Ona ithalat yetkisi verilmesi tartışılır, çok çelişkili bir durum, ama şeker fabrikalarının da özellikle üretici kesime aktarılması, üretici kesime devredilmesi bence çok somut bir adım olabilir.

Sayın Başkana katılıyorum, öyle geniş bir platformda bunun değerlendirilmesi gerekiyor. Şeker üretiminin hayvancılıkla ilişkisi özellikle pancar açısından çok önemli.

Bunu bu şekilde değerlendirdikten sonra, benim bir önerim olacak: Madem Dünya Gıda Günü diyoruz, çok anlamlı bir gün, anayasa çalışmaları da var biliyorsunuz. Ben şöyle bir baktım, belki daha önce de gündeme gelmiştir bu; mesela 61 Anayasasında çok net olarak bu beslenme hakkıyla ilgili madde var, 52. madde. Biz mesela toplantılarda falan hep onu söyledik, "Devlet anayasal görevini yapmak zorunda." Nedir o 52. madde; halkın gereği gibi beslenmesi için gerekli tedbirleri alma yükümlülüğü getirilmiştir. Bu 1982 Anayasasında yok. Madem şu mevcut siyasi partiler, özellikle 3 siyasi parti, 3 maddeye yoğunlaştı, değiştirilemez ilkelere. Acaba bu maddenin tekrar konulması konusunda sivil toplum kuruluşları bir girişimde bulunabilir mi? Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI- Teşekkür ederim Sayın Hocam. Bir iki noktaya kısaca değinerek oturumu kapatacağım. Bir de Gıda Mühendisleri Odası Başkanımız Petek Hanımın bir ikazını da kullanacağız. Bir iki hatırlatma yapmazsak eksik kalacak.

Arkadaşlar; Ayşe Baysal Hoca, televizyona çıkıp mercimeği övüyordu. Burada genç arkadaşlarımız anımsamaz, ama biz anımsarız. Sebebi neydi? Türkiye'de nadas alanlarının daraltılması projesi uygulanmıştı. Sulanamayan alanlarda biz baklagil ekimi yapmıştık, bu ekim nöbetinde tarım tekniği açısından pekala yapılabilir bir şeydi ve Türkiye'nin tüketiminin üzerinde mercimek üretmiştik. Toprak Mahsulleri Ofisi mercimeği koyacak yer bulamıyordu, onun için mercimeğin baklavasını bile yapmıştı. O zamanlar bununla dalga geçenler, şimdi asıl Kanada'dan mercimek ithal edilmesiyle dalga geçsinler. Yani Türkiye'nin kullanılmayan alanlarından biz mercimek üretmiştik. Hindistanlılar, yeşil mercimek dışında mercimek tüketmezler, biz kırmızı mercimek üretmiştik, kabuğunu kırıp içindeki yeşili Hindistan'a satmıştık.

Açlığa Karşı Yaygın Üretim, Hakça Bölüşüm

Şimdi bir kez daha söylüyorum: Kanada'dan mercimek ithal ediyoruz ve kimsenin gıki çıkmıyor. "Et Balık Kurumu dosyasını açsın" dedi Hocam; biz haftada bir dosya açıyoruz. Mesela şöyle bir dosya açtım; gıda mühendisleri, kimya mühendisleri ve ziraat mühendislerinden bu konuda bir tepki alamadığımı da söylüyorum: Türkiye'de glifosat, mercimek tarımında kullanılamayan bir total herbisit'tir, çünkü kullanırsanız ürün yok olur, ürünü de yok eder. Eğer bir üründe glifosat kullanılabilmişse mercimekte, o mutlaka GDO'lu olmak zorundadır ve Türkiye'den Avrupa Birliğine ihraç edilen mercimekte glifosat kalıntısı saptandığı için Avrupa Birliği bu mercimekleri geri çevirdi. Nasıl olabilir, Türkiye'de GDO'lu mercimek mi üretiliyor, yoksa biz Kanada'dan GDO'lu mercimek ithal edip bunu bir kısım vatandaş Avrupa Birliğine ihraç mı ediyor?

Biz bu dosyayı açtık. Bu dosyaya toplumun nasıl bir desteği oldu? Benim ithalatçı arkadaşım da yok, başka bir şey de yok, ama toplum sağlığını çok ilgilendirdiği için bu dosyayı açtık ve ortamdan tık çıkmadı, Tarım Bakanlığının yalanlaması dışında; "Böyle bir şey yapılmamaktadır." Peki, böyle bir şey yapılmıyor da Sayın Tarım Bakanı, nasıl glifosat çıkıyor, bir de bunu açıklasana? Glifosat'ı bizim mercimeğimizde, konvansiyonelde kullanamazsın kardeşim. "Kullanılabilir" diyen varsa, bütün lafımı geri alıyorum, ama hiçbir olumlu şey yok.

Başka bir şey daha arkadaşlar; 1.5 ay evvel açtığımız dosya. Adamlar istedikleri buğdayı yurtiçi yapıyorlar. Buğdayı yurtiçi yaptıktan sonra, şahit numunede analiz yapıyorlar ve canlı böcek kalıntısı saptıyorlar. Ayrıca hasarlı dane oranının belirlenen limitlerin çok üstünde olduğu saptanıyor. Bunu içeriye alıyorlar, biz açıklama yapıyoruz. Fırıncılar Federasyonu Başkanı, "Ramazan ayında CHP'nin yaptığı bu açıklama anlamlıdır" diyor, ne demekse... Biz "Ramazan ayında ekmek yemeyin" diyoruz, galiba öyle bir şey, değil mi? İthalatçı firma diyor ki, "Biz mahkemeye vereceğiz." İthalatçı firma da vız gelir tıns gider, geriye kalan herkes de, ama bu konuda bir destek ya da "Hayır, öyle değildir" diyen bir oda açıklaması gördünüz mü? Eğer bir özeleştiriy yapacaksak, bunları hep beraber konuşmak zorundayız, buna tüketici dernekleri de dahildir. Türkiye'ye şakır şakır asla girmemesi gereken ürünler giriyor ve biz bunlarla mücadele ederken, bu dosyaları açarken yalnız kalıyoruz.

Et Balık Kurumu dosyasını defalarca açtık; ne kadar malın ithal edildiğini, kaç paradan yurtiçine girdiğini... "12 liradan eğer lop et ithal ederseniz, Türkiye'de üretici kalmaz" dedik. Ben bir şey daha soruyorum: Acaba bu ithalata yönelik veteriner hekimlerin, ziraat fakültelerinin zooteknik bölümü öğretim üyelerinden ne tür bir reaksiyon geldi arkadaşlar, üniversitelerden tık çıkıyor mu? Biz dosya açma kapama memuru muyuz? Bu dosyaları hep beraber açalım. Eğer biz yalan söylüyorsak, yanlış söylüyorsak, manipülasyon yapıyorsak, hiç kimse yanımızda durmasın. Ama biz buralarda haklıysak, bir kez daha söylüyorum; o firma beni 500 kere mahkeme versin. Daha evvel oldu, bundan sonra da olacaktır bu, ama birbirimizi yalnız bırakmamamız gerekiyor.

Dünya Gıda Günü 2011

Son sözümü şöyle söyleyeceğim: Arkadaşlar; tütünü nasıl bitirdiler bu memlekette? Türkiye bundan 10 yıl evvel 200 bin ton tütün ürettiyordu, şimdi Türkiye'nin üretebildiği tütün 40 bin ton civarında. 6 tane sigara fabrikamız vardı; İstanbul'da, Adana'da, Malatya'da, Samsun'da, Elazığ'da, Tokat'ta. Bu 6 fabrikanın hepsi kapandı. Türkiye daha mı az sigara içiyor; hepimizin cebinde Marlboro'lar olmaya ve sigara tüketmeye devam ediyoruz, sağlık harcamaları tam gaz devam ediyor. Sorun ne? Tütün üreten üretici, artık tütün üretemiyor. Tütün fabrikalarında, Tekel fabrikalarında çalışan işçi de havuzda boğulmamak için çırpınıyor. Havuzda boğulmamak için ne yaptı? Sakarya'ya çadır kurdu, "Üzerime yağmur gelmesin" diye, 3 ay direndi.

Ben soruyorum, bakın aydın namusu içinde bunları konuşmak durumundayız: Hangi şeker işçisi arkadaşımız, gidip de orada tütün işçileriyle dayanışma gösterdi? Dayanışma göstermedi. Şeker işçisi aynı duruma gelecek, aydın namusu içinde "Onlarla yan yana durmalıyız" diyen bir avuç aydın yanlarında olacak. Tütün işçisi diyecek ki, "Bunlar zamanında bizim yanımızda durmadılar." Et Balık Kurumu işçisi başka şey söyleyecek. Yani biz, altını bir kez daha çiziyorum; hayatımızı, can damarlarımızı keserlerken bir toplumsal muhalefeti örgütleyemiyorsak, yan yana duramıyorsak, sıra bize gelmeden sesimizi çıkartamıyorsak, başımıza gelenlerin sebebi anlaşılır bir noktaya geliyor.

Ancak şunu söyleyeyim: Şeker fabrikaları, Korkut Hocama katılıyorum, Türkiye'nin en temel direniş noktalarından bir tanesi olacaktır. Bu fabrikalardan eğer kâr edenleri özelleştirirseniz, zaten geriye kalanları kapatırsınız. Cargill'e nişasta bazlı şeker kotasını verenler, Afyon'da yapılan baklavanın içinden GDO'lu tatlandırıcının analizlerde çıkmasının sorumlusudurlar. Ama bir toplumsal mücadeleyi GDO konusunda da örgütleyebilmekte yetersiz kaldık. Bir avuç insanın çırpınışıyla bu süreç maalesef şimdi yasal olmayan zeminden yasal zemine çekilmiş durumda. Eskiden dediler ki, "Yem kaynaklı GDO'ların ithalatına izin verdik. Araştırdık, bunlarda risk faktörü çok az." Şimdi yavaş yavaş gıda kökenli GDO'ların Türkiye'ye ithalatına da izin vermeye başladılar. Eskiden yasadışı diyorduk, şimdi yasadışı da değil, artık yasal, artık hukukun sınırları içerisinde. Ne yapacağız; hep beraber bir mücadeleyi gerçekten sahici bir şekilde örgütlemeye çalışacağız.

Gıda Mühendisleri Odası Başkanım bana bakıyor, "Sana tembihlemiştim, ondan sonra bir de yazı gönderdim, hâlâ söylemedin" diyor; söylüyorum.

Arkadaşlar; şimdi bir öğle yemeği arası vereceğiz. Bu öğle yemeği arası sırasında FAO bir film gösterimi yapacak. Dolayısıyla bunu izlemek isteyen arkadaşlarımız da burada bu filmi izleyebilecekler.

Hepinize çok teşekkür ederim, sağ olun.

2. OTURUM
“ÖĞRENCİLER KONUŞUYOR:
AÇLIK SORUNU VE GELECEK BEKLENTİLERİ”

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Aykut AYTAÇ
(GIDAMO Yönetim Kurulu Üyesi)

OTURUM BAŞKANI Prof. Dr. Aykut AYTAÇ: Değerli konuklar, sevgili arkadaşlar; hoş geldiniz.

Öğleden sonraki bu oturumumuzda öğrenci arkadaşlarımız konuşacaklar. Gıda biliminin 4 önemli paydaşı; kimya mühendisliği, gıda mühendisliği, ziraat mühendisliği ve veteriner hekimlik programından gelen öğrenci temsilcilerimiz sunum yapacaklar. Konuşmalarında çok önemli iki konuyu, açlık ve gelecekte beklenenleri anlatacaklar. Bunları yaparken tabii ki sahip olacakları mesleki disiplin çerçevesinden bakacaklar ve tabii ki öğrenci açısından nasıl görünüyor, bize bununla ilgili sunumlarını yapacaklar.

İzninizle ben sunumlarını yapmak üzere konuşmacı öğrenci arkadaşlarımı davet etmek istiyorum: Sayın Ezgi DOĞAN, Sayın Gözde ARIK, Sayın Ahmet KUL ve son konuşmacımız Sayın Sema KARABAĞ.

Dünya Gıda Günü 2011

EZGİ DOĞAN

Hacettepe Üniversitesi Gıda Mühendisliği Bölümü, Öğrenci

Öncelikle hepinize hoş geldiniz diyorum.

Konuşmama gıda mühendisi olarak gelecekte beklenenimiz kapsamında Türkiye'deki eğitimi irdeleyerek başlamak istiyorum.

Türkiye'de “Her ile bir üniversite” sloganıyla öğretim elemanı ve altyapı yeterliliği aranmaksızın son yıllarda birçok ile üniversite kurulmuş durumda. 2011 yılı itibariyle 105'i devlet, 61'i vakıf ve 6'sı meslek yüksekokul olmak üzere 172 üniversite var. Toplam 40 gıda mühendisliği bölümü olan üniversite bulunmakta ve bunların 12'sinde ikinci öğretim eğitimi de verilmektedir. Bu yıl itibariyle toplam kontenjan 2 bin 462'ye yükselmiştir.

Üniversitelerin başarı sıralamalarına baktığımız zaman, gıda mühendisliği eğitiminde öncül olarak gösterilen bir üniversitemiz 2007 yılında 12 bin 500 başarı sıralamasındaki öğrenciyi alırken, 2011 yılında bu rakamın 23 bin 700 olduğunu görüyoruz. Yine bir başka üniversitemiz 2007 yılında 80 bin 900 öğrenciyi alırken, 2011 yılında bu başarı sıralaması 162 binlere kadar gerilemiştir. Böylece üniversite eğitimi almak kolaylaşmış, fakat alınan eğitimin kalitesi düşmüştür. Bu yüzden köklü ve imkânları geniş bir üniversiteden mezun olan kişiyle imkânları yetersiz üniversiteden mezun olan kişi arasında gözle görülür farklılıklar vardır. Netice itibariyle konusunda uzman öğretim üyelerinden ders almadan ve bunun sonucunda yeterli donanıma sahip olmadan mezun olan öğrenciler, iş hayatlarında da oldukça büyük sorunlar yaşamaktadırlar. Bu eğitimde fırsat eşitsizliğinin de bir sonucudur aslında. Ayrıca ikinci öğretim ve örgün öğretim gören öğrencilerin eğitimlerinde farklılıklar bulunmasına rağmen aynı diplomaları alıyor olmaları, eğitimde eşitsizliğe verilecek diğer bir örnektir.

Bu eşitsizlik, iş hayatında da yetkin mühendislik kavramıyla karşımıza çıkmaktadır. Günümüz şartlarında mühendislik eğitimi yetersizliği ve eşitsizliğinin çözümü her ne kadar yetkin mühendislik olarak gözükse de, aslında bu sadece eğitim yetersizliğinin

Dünya Gıda Günü 2011

ve eşitsizliğinin üstünü örtmek için bize sunulmuş bir çözüm önerisi gibi görünüyor. Asıl çözüm, gıda mühendisleri bölümlerinin eğitim şartları incelendiğinde, gözlenen farklılıkların giderilmesi, eğitim kalitesinde standardizasyonun sağlanıp akreditasyon işlemlerinin de bu sürece dahil edilmesiyle mümkündür.

Öğrencilerin gıda mühendisliğini seçme nedenlerine baktığımız zaman neler görüyoruz? Öğrencilerin birçoğu bu bölüme büyük beklentilerle gelirken, birçoğunun da yapacakları meslek hakkında pek bir fikri olmadığını görüyoruz. Bölümü tercih etme sebeplerini sordığımız zaman, gelecekteki iş bulma imkânının geniş olduğu düşüncesi en başta gelen sebepler arasında. Bunun dışında, kimya ve biyolojiye olan ilgi, gıdanın insan yaşamı için temel bir ihtiyaç olması, mühendislik tanımının Türkiye'deki popülaritesi ve aile baskısı, diğer sebepler arasında yer almaktadır.

Bu etkenler göz önüne alındığında, günümüz teknolojilerine uygun eğitim koşulları, biz öğrenciler arasında genel bir beklenti haline gelmiş durumda. Özellikle laboratuvar koşullarının Avrupa standartlarında olması, modern alet ve ekipmanların yaygınlaşması, teorik derslerin yanı sıra biz öğrencilerin mesleğe adım attıkları ilk aşamada uygulama derslerinin de bulunması, altyapının geliştirilip üniversitelerde yeterli kalite ve sayıda araştırma yapılmasının teşvik edilmesi, öğrencilerin ortak istekleri arasındadır.

Üniversitelerin birincil hedefi, lisans ve yüksek lisans eğitimlerini eksiksiz tamamlamak ve AR-GE çalışmalarında en iyiye ulaşmak olmalıdır. Bu amaçla biz öğrencilerin kişisel ve mesleki gelişimini en yüksek noktaya çıkarmak, alanlarında bilgili mühendisler ve bilim adamları yetiştirmek ve insanlığa katkı sağlayacak araştırmalar yapmak, her üniversitenin temel amaçları arasında olmalıdır.

Peki, mühendislik eğitimi nasıl bir eğitim olmalı? Bir kere mühendislik eğitimi, ezbere dayalı bir eğitim olmaktan çıkarılmalıdır. Programlarında bazı düzenlemeler ve değişiklikler yapılmalı, üniversite-sanayi işbirliğiyle bu geliştirilmeli. Biz mühendis adaylarının kendimize güvenen, mesleğinde başarılı birer gıda mühendisi olmamızı sağlayacak gerekli olanaklar sağlanmalıdır.

Biz öğrencilerin başka bir beklentisi de staj imkânlarının geliştirilmesi. Staj, bizlerin sektöre ilk adım attıkları uygulama olup, eğitim sürecinde tartışılmaz bir öneme sahiptir. Ne yazık ki staj süreleri ve içerikleri üniversiteden üniversiteye farklılıklar göstermekte. Uzun staj süreleri ve firmaların bakış açıları, ya "naylon staj" diye tabir edilen durumu ortaya çıkarmakta ya da biz öğrencilerin vasıfsız işçi olarak çalıştırılmalarına sebep olmaktadır. Bu durumlar da stajı amacından uzaklaştırmakta, öğrencilerin verim almadan staj sürelerini tamamlamalarına neden olmaktadır.

Hacettepe Üniversitesi Gıda Mühendisliği Bölümünde yaptığımız ankete göre, grafikte de gördüğümüz üzere, lisans eğitimini sürdürmekte olan mühendis aday öğrencilerin yüzde 15'i akademik kariyer yapma eğiliminde iken, ankete katılanların yüzde 30'u kamuda, yüzde 40'ı özel sektörde istihdam edilme beklentisi içindedir.

Açlığa Karşı Yaygın Üretim, Hakça Bölüşüm

Öğrencilerin geri kalan yüzde 15'i ise mezun olduktan sonra geleceklarine ilişkin ne gibi bir yol izleyecekleri hususunda herhangi bir fikre sahip değiller.

Bilgiye ulaşmanın son derece kolay olduğu günümüz koşullarında, bu yüzde 15'lik kesim, bizim için de gerçekten çok önemli bir sorun. Bu sorunun çözümü için öğrencilerin çalışabilecekleri alanlar hakkında bilgilendirilmeleri ve ilgi duydukları alanlara yönlendirilmeleri gerekir. Bizce bu amaç doğrultusunda öğrencilerin meslekleriyle ilgili güncel haberleri, değişen gıda yasalarını, kalite, yönetim ve iş güvenliği için yapılan çalışmaları takip edebilmesi, kısacası mesleki donanımına sahip olabilmesi için gerekli şartların yaratılması gerekiyor.

2010 yılı KPSS sonuçlarına baktığımız zaman, 80 üzeri KPSS puanıyla bile meslektaşlarımızın atama bekliyor olmaları; Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığında çalışan ziraat mühendisi sayısı 2 bin 206, veteriner hekim sayısı 3 bin 53 iken, ihtiyaç duyulmasına rağmen gıda mühendisi sayısının sadece 702 olması, biz mühendis adaylarının kamuda çalışma konusundaki endişelerini haklı çıkarmaktadır. Ayrıca üniversitelerde AR-GE çalışmalarına gereken önemin verilmemesi, donanımlı öğretim elemanlarını yetiştirebilecek altyapının bulunmaması, ücret koşullarının yetersiz olduğu düşüncesi, öğrencileri akademik kariyer yapma fikrinde de karamsarlığa düşürmekte.

Bütün bu söylediklerimiz göz önüne alındığı zaman, biz geleceğin gıda mühendisleri olarak, kamu ya da özel sektör iş olanaklarından mahrum kalmadan, yoğun emek sürecimizin karşılığı olarak ve mesleğimizi daha üretken, daha etkili bir şekilde icra edebileceğimiz yaşam koşullarının sağlanması, insanların güvenli gıdaya ulaşmaları doğrultusunda etkin kılınabileceğimiz olanakların yaratılması konularında gereken adımların atılmasını istiyoruz. Bizler, işsiz üniversite mezunları ordusunun bir parçası haline gelmek istemiyoruz. İşsizliğin açlık gibi çarpıcı bir gerçeği doğuracak temel sebeplerden olduğunu biliyor ve tüm insanlar gibi biz de bu konuda oldukça endişe duyuyoruz.

Victor Hugo, "Açlık, öyle alçak bir kapıdır ki geçilmesi zorunlu oldu mu, insan ne denli büyükse o denli çok eğilir" der. Hayatta insan onurunu zedeleyen, Goethe'nin deyişiyle en akıllı balıkları bile oltaya getiren, Fletcher'in "Kılıçtan bile keskin" diyerek tanımladığı bu hakikatin varlığı, hepimiz için can acıtıcı ve kabul edilemez bir durumdur. Açlık, insanlık adına ne denli bir yıkıma yol açtığı gerçeğine sözü getirmeden evvel, gelin önce dünyanın değişime uğradığı yıllara göz atarak başlayalım.

Sanayi devriminden sonra ortaya çıkan gelişmeler, tarımda makinalaşma, sulama, gübreleme, ilaçlama imkânlarının gelişmesi, tarımsal üretimdeki verimliliği inanılmaz ölçülerde artırmıştır. Yeryüzünde tarıma elverişli topraklar sınırlı olmasına rağmen, verimlilik artışları sayesinde birim arazide elde edilen ürün miktarı büyük oranda artırılabilmektedir. Buna son zamanlarda gen mühendisliği alanında kaydedilen gelişmeler eklendiğinde, aslında mevcut teknolojik olanaklar çerçevesinde yeryüzünde açlık gibi bir sorunun olmaması gerekir.

Dünya Gıda Günü 2011

Oysa mevcut durum günbegün daha da kötüleşmektedir. Şöyle ki: Birleşmiş Milletlere Bağlı Gıda ve Tarım Örgütüyle Dünya Gıda Programı verilerine göre, 2009 yılında 1 milyar 20 milyon kişi gıdasız kalmıştır. Açlığa ilişkin yayınlanan bu raporla bir önceki yıla oranla yaklaşık 100 milyon kişinin daha açlık sorunuyla karşı karşıya kaldığı ve bunun son 40 yıldaki en yüksek aç insan sayısı olduğu vurgulanmıştır.

Peki, dünya bu hale nasıl gelmiştir? Azgelişmiş ülkelerde uzun süren kuraklık, sel ve tropik fırtına gibi doğal afetler tarımı etkilemiş, bölgeler arası çatışmalar ve uluslararası savaşlar nedeniyle insanlar evlerini ve geçimlerini sağladıkları arazileri terk etmek zorunda kalmışlardır. Hızlı nüfus artışı ve özellikle biyoenerji üretimi sebebiyle daha önceleri gıda üretimine tahsis edilen ve şimdilerde de ekonominin hammaddesi olan mısıra tahsis edilen arazilerle birlikte, tarım arazileri açlığı tetikleyen unsurlar konumuna gelmiştir. Açlık tehlikesi bu kadar belirginken, Dünya Bankası rakamlarının ortaya koyduğu sonuçlara göre, temel gıda fiyatları 14 yılda tüm dünyada yüzde 100'e yakın artış olduğunu göstermektedir. Son dönemlerde meydana gelen bu astronomik fiyat artışlarının açlık sınırındaki insan sayısını ikiye katlayacağı tahmin edilmektedir.

Aslında açlık konusu açıldığında hep gözler önüne serilen bir gerçek vardır: Dünyada herkese yetecek kadar yiyecek var iken, dünya nüfusunun 1/7'si hâlâ neden açlık durumuyla karşı karşıyadır, neden insanların gıdaya ulaşmak gibi oldukça temel olan bu ihtiyaçları ellerinden alınmıştır? Bu soruların yanıtı bellidir aslında; dünyada tarım ve üretimi, kapitalist sistemin dayatması altında gıda emperyalizmiyle karşı karşıyadır ve gıda emperyalizminin sorumlusu da sayısı bir elin parmaklarını geçmeyecek kadar olan çokuluslu şirketlerden başkası değildir. Bütün dünya bu şirketlerin egemenliği altında ve bir nevi çıkar savaşlarının mağduru konumundadır. Doğal olarak gıda, temel besin aracı olmaktan çıkmış, sadece bu çiftliklerin rant alanına dönüşmüştür.

Peki, bu büyük soruna getirilebilecek çözüm önerileri nelerdir? Açlık sorununun çözümü de diğer tüm sorunlarda olduğu gibi, nedenlerin ortadan kaldırılmasına bağlıdır. Bunun için tüm dünya insanların sorunu başlangıçta kabul etmesi ve açlığın olmadığı bir dünya görüşünü benimsemesi gerekir, ilk ve önemli adımlardan birisi budur. Çözüme katkı sağlayacak diğer bir öneri ise, üretim verimliliğini artırmaktır. Bu amaç doğrultusunda tarım alanlarının ve tarım tekniklerinin geliştirilmesi, çiftçilerin sübvansede edilmesi, emeğin hak ettiği değere kavuşturulması gerekir. Küçük ölçekli işletmelerin desteklenmesi ve ürünlerin pazarlama olanaklarının artırılması, çözüm önerilerinde sunulacak diğer adımlardan biridir.

Tarım topraklarının amaç dışı kullanımının engellenmesi, doğal kaynakların bilinçsiz ve aşırı kullanımıyla gelir dağılımı eşitsizliğinin ortadan kaldırılması da mevcut problemlere sunulacak diğer öneriler arasında bulunabilir. Bu saydıklarımız, genel çözüm önerileridir aslında.

Açlığın çözümüne yönelik uygulanabilecek diğer bir öneri de su üzerine yapılacak olan çalışmalardan geçmektedir. Biz bu konunun genel çözüm önerilerine katkı

Açlığa Karşı Yaygın Üretim, Hakça Bölüşüm

sağlayacağını düşünmekteyiz. Deniz suyunun tarımda ve içme suyunda kullanılması için gerekli teknolojilerin geliştirilmesini, doğal kaynak sularının içme ve kullanma sularına ayrılmasını, arıtılmış deniz suyunun ise sulama amacıyla kullanılmasını talep ediyoruz. Ayrıca su kaynaklarının ve yeşil alanların korunması için yasal düzenlemeler getirilmesini, açlık ve kıtlık konusunda alınabilecek alternatif çözüm önerileri olarak görüyoruz.

Gıda mühendisleri olarak, gıdaların depolama, kurutma, konservasyon, dondurma ve benzeri yöntemler ile korunması, bu yöntemlerin teknolojilerinin geliştirilmesi ve mühendislik faaliyetlerine ivme kazandırılmasıyla mümkün olduğu kanaatindeyiz.

Ancak hepimizin üzerinde mutabık kalabileceği açlığa getirilebilecek en önemli çözüm, kuşkusuz hakça bölüşümün sağlanmasıdır. Dünya nüfusunun 1/7'sinin aç iken, 1/7'sinin ise obez oluşu, hakça bölüşümün açlık sorunundaki çözüm aşamalarında ne denli büyük bir öneme sahip olduğunu gözler önüne sermektedir. Refah ekonomisine katkılarından dolayı Nobel ödülüne layık görülen Hintli ekonomist Amartya Sen, bu konuda "Açlık, yeterli yiyeceği olmayan insanın durumudur, yeterli yiyecek bulunmama durumu değil" diyerek açlığın tanımında önemli olanın gıdaya ulaşabilmek olduğunu vurgulamıştır ve bütün insanların gıdaya ulaşabilmeleri de ancak hakça bölüşümle mümkündür. Biz de gıda mühendisliği adayları olarak hakça bölüşümün sağlandığı, yarınlarmıza umutla bakabileceğimiz bir dünya hayal ediyoruz.

Konuşmamı burada bitirirken, tüm gıda mühendisi adayları adına ve şahsım adına hepimizi saygıyla selamlıyor, dinlediğiniz için teşekkür ediyorum.

Dünya Gıda Günü 2011

GÖZDE ARIK
ODTÜ Kimya Mühendisliği 3. Sınıf Öğrencisi

Merhaba değerli konuklar, hoş geldiniz.

Açlık, hepimizin bildiği gibi, insanoğlunun en temel ihtiyacı olan beslenme ihtiyacının bile karşılanamayışıdır ki, aynı zamanda bir insanlık ayıbıdır ve bugün, 21. Yüzyılda açlığın kitlelere yayılmış hali olan kıtlığın resmi olarak ilan edildiği ülkelerin var olması, insanlığın geldiği nokta açısından keder vericidir. Yine bugün ne yazık ki açlık denildiğinde aklımıza gelecek çok güncel bir örnek var: Somali, dünyanın 20 Temmuz 2011’de kıtlığın ilan edildiği ülkesi. Ülke insanların içinde bulunduğu durum elbette yürek parçalayıcıdır ve bu insani duyguların bizleri bu kıtlığın sebeplerini araştırmaya sevk etmesi gerekmektedir.

Pek çok medya platformunda yaratılan bir illüzyon olarak kıtlığın sebepleri, yalnızca yaz aylarında Afrika’da yaşanan kuraklık ve çiftlik hayvanlarının ölümü olarak yansıtılsa da, bugün Somali’de ve dünyanın pek çok verimli toprağa sahip ülkesinde yaşanan bu kıtlığın sebeplerinin kuraklık ve doğaya bağlı faktörler olarak açıklanması, asıl sebepleri görmemizi ne yazık ki engellemektedir.

Aslında Somali, basının yansıttığı gibi, ezelden beri açlığın ve kıtlığın pençesinde olan insanlardan oluşan bir ülke değil, yani İzmit’in pişmaniyesi gibi, Somali’nin de açları meşhur değil. Somali, 70’lerde kendi vatandaşlarını doyurabilecek tarımsal güce sahipken, bugün yurttaşlarının en temel hakkı olan yeterli beslenme hakkını dahi sağlayamayacak durumdadır.

Peki, bu süreçte ülkeyi bu duruma getiren etkenler, kuraklıktan başka nelerdir? 80’lerde IMF ve Dünya Bankasının ülkedeki tarımı bitiren uygulamaları, başlıca sebep olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülkenin tarım harcamalarını kısmakla işe başlayan IMF, bunun sebebi olarak da ülkenin tarım ülkesi değil, sanayi ülkesi olması gerektiğini savundu. Böylece tarıma devlet desteği de kesilmiş oldu. Sonrasında

Dünya Gıda Günü 2011

ülke dışından gelen gıda yardımları da üretim yapan çiftçilerin üretimi bırakmasına ve tarımda dışa bağımlılığın artmasına sebep oldu. Çiftçilerden kalan en kaliteli tarım alanları, bürokratlara, ordu mensuplarına ve hükümet bağlantısı olan tüccarlara tahsis edildi. Bunun yanında, ülkenin denizlerini ve deniz kaynaklarını koruyamayışıyla ortaya çıkan yabancı balıkçı gemilerinin ülke sularında kaçak avlanması ki bu avlanmadan yıllık 450 milyon dolar gelir elde edildi- ülkede açlıktan doğan kaos ortamı ve devletin yetersizlikleri sebebiyle ülkenin denizlerine yabancı pek çok geminin kimyasal ve nükleer atıklarını dökmesi, ülkede veterinerlik ve sağlık hizmetlerinin özelleştirilmesi, bu insanlık ayıbının nedenleri arasındadır.

Somali'deki kıtlığın suçunu sadece doğaya atmak pek mümkün gözüküyor. Bu durum, çoğunlukla insanın insana uyguladığı zulmün ve birtakım aktörlerin zenginliklerine zenginlik katmak arzusu sonucu ortaya çıkmıştır.

Benzer bir ülke olan Etiyopya'da ise tarım emperyalizmi, yani zengin tarımsal alanların yabancı yatırımcılara kiralanması ya da satılmasıyla birlikte, tarımsal alanların bölge insanların geçim kaynağı olmaktan çıkarılıp yabancı sermayenin kâr hirsına alet edilmesi söz konusudur. Görüldüğü gibi, kendi bahçelerinde yetişen ürünü dahi satın almaya zorlanan bölge halkları, kapitalizmin en ileri düzeyi olan emperyalizm ile kendi topraklarına dahi yabancılaştırılmaktadırlar.

Peki, dünyada durum böyleyken, Türkiye bu durumun neresindedir? Bugün Türkiye'de nüfusun yüzde 10'u açlık tehlikesiyle karşı karşıya iken, ülkenin neredeyse ¼'ü yetersiz beslenmektedir. Okul çağındaki çocuklarımızın yüzde 30'u yetersiz et tüketiminden kaynaklanan demir eksikliği anemisi çekmektedir. Yani Türkiye de bu insanlık ayıbının sahne aldığı onlarca ülkeden sadece biridir.

Oysa geçmiş yıllarda Türkiye de tıpkı Somali gibi tarımda ve hayvancılıkta kendi kendine yetebilen bir ülkeydi, canlı hayvan ihracatında dünyada önemli bir yere sahipti. Son yıllarda ise yurtdışından et ithal eder duruma geldi. Bunun sebepleri arasında, tıpkı Somali'deki gibi IMF ve Dünya Bankasının dayattığı politikalar, Doğu ve Güneydoğuda barışın bir türlü sağlanamaması, devlet yardımının çekilmesi gibi etkenler vardır. Bu noktada tarım işçilerinin de, yani aldığımız gıdaların asıl emekçilerinin de Türkiye'deki yaşam koşulları üzerinde durmaya ve tartışmaya değer.

Bursa Tabip Odası'nın Ağustos 2011'de Yenişehir/Çardak bölgesinde mevsimlik tarım işçilerinin sağlık ve barınma koşullarına ilişkin raporu, bu insanların yaşadığı koşulları gözler önüne sermektedir. Bu bölgede insanlar el yapımı çadırlarda yaşamakta, temiz su ihtiyaçları dahi karşılanamamaktadır. Ayrıca mutfak ve tuvalet yerine bezlerle çevrilmiş alanlar bulunmakta, alandaki çöpler toplanmamakta ve işçilere sağlık hizmeti verilmemektedir. Bu durum gözler önünde bulundurulduğunda, aslında halkımızın Somali'de yaşam savaşı veren insanlardan pek de farkı olmadığı görülmektedir.

Gündemimizin bir başka konusu da son aylarda yasalarda kanun hükmünde

Açlığa Karşı Yaygın Üretim, Hakça Bölüşüm

kararnameyle sıkça yapılan değişikliklerdir. Ağustos 2011'de Resmi Gazetede yayınlanan Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnameyle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararnameyle tarım toprakları ve mera alanları bir kez daha ranta açılmıştır. Bunu sağlayan bu KHK ile 3194 sayılı İmar Kanununun 27. maddesi değiştirildi. Anlamı ise, köylerde her türlü yapı inşa edileceği arazilerin tarım arazisi olduğu göz önünde bulundurulmaksızın imara açılabilecektir. Bununla birlikte tarım arazilerinin azalması ve bu arazilerin yerini villaların, tesislerin alması söz konusudur. Yine KHK'larla veteriner hizmetleri, Gıda ve Yem Kanunuyla gıda güvenliği, halk sağlığı daha fazla tehdit altına girmiş, teknik elemanlar tüm üretim süreçlerinden dışlanmıştır.

Peki, nedir bu kanun hükmünde kararnameler ve nasıl kamuoyundan özenle kaçınılarak yasalaştırılmaktadırlar? Parlamentoda zaten ezici bir çoğunluğa sahip olan iktidarın KHK yetkisini kullanmak istemesi bu noktada düşündürücüdür. Anayasa ve İktidara göre tasar ve teklifler yasalaşmadan önce gerekçeli olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunulmakta ve ilgili komisyonların görüşleri alınmadan Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde görüşülememektedir. Bu görüşmeler sırasında ise muhalefet partileri ve kamuoyu, bu düzenlemeler hakkında görüşlerini belirtebilmektedirler. TBMM'de yapılan görüşmeler televizyonda canlı olarak yayımlandığı için, kamuoyu ve muhalefet partileri direnç odakları oluşturabilmektedir. Ayrıca yargı için de yasaların gerekçeleri önem taşımaktadır. Oysa KHK'lar için bu süreç söz konusu olmamakta, Başbakanın isteğiyle bir gecede Bakanlar Kurulu kararı çıkmakta, gizlice Cumhurbaşkanlığına giderek kamuoyunun haber alması Resmi Gazetede yayınlanmasından sonra bırakılmaktadır.

Elbette bu kararnamelerle TMMOB'nin bitirilmesine yönelik hamleler de dikkat çekicidir. Bu bahsettiğim ve hayatımızı önemli ölçüde etkileyen kanun hükmünde kararnamelerin kamuoyunun takip etmesinin zorlaşmasıyla ilgili kurum ve kuruluşların bile dikkatlerinden kaçılarak özenle yasalaştırılması, bana Zülfü Livaneli'nin "Serenad" adlı kitabından paylaşmak istediğim bir bölümü hatırlatıyor: "Hitler, seçmelerin yarısını kazandığı bir olgu olarak karşımızdaydı. Her türlü telkin ve demagoji aracılığıyla, rüşvetle, yozlaştırmayla geleneksel her türlü değer ölçütünü ayaklar altına alıp çiğneyerek, tahrip ederek ve yasal birtakım değerleri ortaya atarak halkı iftial ettiler. Ama 1933'ten önceki basının büyük kısmının seviyesizliğine tanık olan, siyasi mücadele üslubundaki kabalaşmayı izleyen herkes, iktidarı anayasal yoldan ele geçirmenin gerçekte bir hükümet darbesini dış görünüşte meşrulaştırmaya çalışan bir kılıf olduğunu kavrayabilirdi." KHK'lar ve AKP'nin ileri demokrasisi, işte tam da bu eksene oturmaktadır.

Peki, genç mühendis adayları ve öğrenciler olarak bizler ne istiyoruz? Bizlere aşılmanmaya çalışılan sivil toplumculuk, herhangi bir konuda siyasete bulaşmayana madalya takma anlayışının aksine, kamımızın doyması meselesinde bile siyasetin baş faktör olduğunu görmekteyiz, yani hayatlarımız siyasetten ayrı düşünülemez. AKP'nin "ileri demokrasininin" tüm haklarımızı ve yaşamımızı yağmaladığı; eşitliğin, özgürlüğün ve barışın hüküm sürdüğü bir ülkede var olma hayallerimizden günbegün uzaklaştırdığı; arkadaşlarımızın hayatlarını yalnızca parasız eğitim

Dünya Gıda Günü 2011

istedikleri için hapislerde söndürdüğü; bencilliği kanunlaştırdığı; korkmamızı ve her geçen gün bu korkumuzu daha da büyütmemizi istediği; bizleri köleleştirdiği bir Türkiye tablosunda, bizler geleceği ve umudu inşa edecek olanlarız ve bu umut değişimdedir. Doğal bir süreç olarak değişimde değil, aksine, değiştirmektedir. “Böyle bir dünyaya çocuk getirmek istemiyorum” gibi beylik lafların yerine, çocuklarımızın yaşamasını, karınlarının doymasını garanti altına alacak bir dünya yaratmaktır hedefimiz. Yoksulluk ve açlık sebeplerinden görüldüğü üzere, ne Türkiye’de ne dünyada katedir ve insanların amaca duygularının bile sömürülüp kâr edildiği bir ortamda umut, paylaşarak yaşamayı öğrenmek ve öğretmektir.

Evet, başka bir dünya var yaşanacak ve o paylaşarak yaşanılacak.

Teşekkürler.

AHMET KUL
Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi 5. Sınıf Öğrencisi

Değerli konuklar; hoş geldiniz.

Her geçen gün gelişen ve değişen dünyada bugün yaşanan ve gelecekte de hissedilecek en önemli sorun, yeterli ve dengeli beslenmedir. Bu sorun söz konusu olduğunda da hayvansal ürünler, çözümün vazgeçilmez bir unsuru olarak ortaya çıkmaktadır.

Gelişmiş toplumlarda sağlıklı ve dengeli beslenmenin sağlanabilmesi, daha dinamik, sağlıklı ve yaratıcı nesillerin yetiştirilebilmesi bakımından hayvansal ürünler yeri doldurulamaz bir öneme sahiptir. Ancak bu besin maddelerinin en ideal ve hijyenik koşullarda üretilmesi, her çeşitten patojen mikroorganizma ve zehirli kimyasal madde artıklarından arındırılmış olması stratejik önem taşımaktadır. Dünyanın küçüldüğü, diğer bir ifadeyle küreselleşme sürecinin yaşandığı, değişik hayvansal ürünlerin bir ülkeden diğerine işlenmiş veya son ürün olarak satıldığı, tüketildiği günümüzde, gıda güvenliğinin önemi her geçen gün artmaktadır.

Zira, ülkelerin gelişmişliğinin en önemli kriterlerinden birisi de kişi başına düşen protein tüketimidir. Proteinleri bitkisel besinlerden alabildiğimiz gibi, hayvansal besin kaynaklarından da alabiliriz. Kolay sindirilebilir ve dengeli kompozisyonda olan hayvansal proteinler, insan yaşamının vazgeçilmez bir parçasıdır; hayvansal gıdalardaki esansiyel aminoasitleri almadan yaşamını idame ettirmesi mümkün değildir.

Esansiyel aminoasitlerin hayatımızın her evresinde farklı bir önemi vardır. Çocuklarda dengesiz beslenmeyle oluşacak büyümede gerilik, karşılaşılan en önemli ve ciddi sorunlardan birisidir. Dünya Sağlık Örgütü 2010 yılı verilerine göre, gelişmekte olan ülkelerde 153 milyon çocukta büyüme geriliği görüldüğü bildirilirken, bu değer gelişmiş ülkelerde 4.2 milyondur. Gözlemlenen bu aşırı farkın

Dünya Gıda Günü 2011

asıl sebebi, gelişmiş ülkelerde hayvansal üretimin fazlalığına bağlı olarak kişi başına düşen payın fazla olmasıdır. Afrika'da 15 milyon çocuk zayıflık sınırının altında olup, bir de birçok hastalıkla mücadele etmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde ise 102 milyon çocuğun normal kilonun altında olduğu bilinmektedir.

Et, süt ve yumurta gibi hayvansal gıdaların içerdikleri yüksek kaliteli protein ile vitamin ve mineral yapısı itibariyle gerek beslenme gerekse bağışıklık sistemi üzerine etkisi açısından büyük önem taşır. Özellikle okul çağı, çocukların büyüme ve gelişmesinin en hızlı olduğu dönemlerden birisidir. Bu nedenle çocukların hem fiziksel hem de zihinsel gelişmeleri yönünden bu dönemde yeterli ve güvenilir hayvansal gıda tüketmeleri çok önemlidir. Çocukluk döneminde yanlış veya eksik beslenmenin kısa süreli ya da ilerleyen yıllarda ortaya çıkabilecek çeşitli sağlık sorunlarına neden olduğu bilinmektedir. Yetişkin bir insanın günlük protein ihtiyacı kilogram başına 1-2 gram arasında değişirken, çocuklarda bu ihtiyaç daha fazladır.

Et, vücudumuzda sentezleyemediğimiz, mutlaka dışarıdan almamız gereken esansiyel aminoasitlerin tamamını yeterli miktar ve dengeli oranda içeren temel bir gıda maddesi olup, bu aminoasitler büyüme ve gelişmede büyük rol oynar. Bu nedenle çocukların et tüketmesi çok önemlidir. TÜİK verilerine göre, kırmızı et tüketiminin Türkiye genelinde tüketim yüzdesi, diğer gıda grupları içerisinde sadece % 3'tür. Yıllık kırmızı et tüketimi kişi başına AB ülkelerinde 20-25 kilogram, ABD'de yaklaşık 65 kilogram iken, bu miktar son istatistiksel verilere göre Türkiye'de 10 kilogram civarındadır. Kanatlı eti tüketimi ise ABD'de 66 kilogram, AB ülkelerinde 22 kilogram iken, ülkemizde 15 kilogram civarındadır. Nüfusunun büyük çoğunluğunu gençlerin oluşturduğu ve yaklaşık 16 milyon öğrencinin bulunduğu Türkiye'de bu miktarın artırılması şüphesiz ki gerekmektedir.

Çocukların dengeli ve yeterli beslenmesinin yanı sıra, tükettikleri gıdaların güvenilir ve kaliteli olmasına da dikkat edilmelidir. Bu nedenle beslenmede gıda güvenliği konusunda tüketicinin bilinçlendirilmesi ve gıda kontrolünün en etkin bir şekilde yapılması gerekmektedir.

Ayrıca bunların dışında, veteriner hekimliğinin insan beslenmesinde yer alan beyaz et, yumurta, su ürünleri ve arıcılık ürünleri gibi gıda maddelerinin üretim, işlenmesi, saklanması, kısacası üretimden tüketime kadar olan her basamağında önemli bir yeri vardır. Yapılan araştırmalarda, son yıllarda entansif ve endüstriyel hayvansal üretim, geleneksel entegre hayvansal üretime göre iki kat, merada otlatmaya dayalı ekstansif yayvancılığa göre 6 kat kadar hızlı gelişmiştir. Yapılan diğer bir çalışmada ise, hayvansal ürün talebini karşılamaya yönelik olarak, 2050 yılına kadar hayvansal üretim sektörü kapasitesinin 2 katına çıkması beklenmektedir. Yapılan bu araştırmalardan yola çıkılarak, gelecek yıllarda mevcut hayvan sayısı ve buna bağlı olarak hayvansal ürünlerin miktarında artış beklenmektedir. Bu oluşum da çiftlik hekimliğinin önemini ve ciddiyetini çarpıcı bir şekilde bir kez daha gözlerimizin önüne sermektedir.

Dünyada hayvancılık sektöründe yeni trendler oluşmaktadır; büyükbaş hayvancılık

Açlığa Karşı Yaygın Üretim, Hakça Bölüşüm

sektörüne göz attığımızda, gelişmiş ülkelerde oluşan ve gelişmekte olan ülkelerde ise yeni yeni empoze olan çiftlik hekimlidir. Gelişmiş ülkelerde mevcut hayvan sayısı az olan küçük ölçekli işletmelerin sayısı gün geçtikçe azalmış ve sürüdeki mevcut hayvan sayısı fazla olan büyük ölçekli işletmeler kurulmuştur. Ülkemizde ise küçük işletmelerin sayısı fazladır, ancak büyük ölçekli işletmelerin sayısı da gün geçtikçe artmaktadır. Bu oluşum bilgi açığını da beraberinde getirmiştir. Bu bilgi gereksiniminin kapatılması, ancak bu konuya yönelik çeşitli organizasyonların üretilmesiyle mümkündür.

Artan dünya nüfusu birçok sorunu da beraberinde getirmiştir; dünyadaki açlık ve gıda sorunu bunların en önde gelenidir. Dünyada birçok insan, gün geçtikçe açlık tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktadır. Bu açığın kapatılmasında hayvansal üretim önemli bir rol oynamaktadır. Hayvansal üretimdeki artış endeksine bağlı olarak ilgili payın azaltılması mümkündür.

Gelişen ve değişen dünyayla birlikte birçok yeni konseptler oluşmaktadır. Bunun en çarpıcı olanı ise “Tek tıp, tek sağlık” sloganıdır. Bu sloganı desteklemek için oluşturulmuş olan alt başlıklarda ise “Çiftlikten sofraya” ya da “Çiftlikten çatala” gibi konseptler de çiftlik hekimliğinin önemini gözler önüne sermektedir ve bu, konunun ciddiyetini kavramamızda bize yardımcı olmaktadır. Çünkü sağlıklı anaç hayvanlardan elde edilecek sağlıklı yavruların doğumuyla başlayan ve insanlar için güvenli gıda maddesi olarak tüketimine sunulması, her aşamasında, özellikle doğum ile kesime kadar olan süreçte yukarıdaki konseptlerin tam anlamıyla uygulanabilmesinde çiftlik hekimliği temel unsuru oluşturmaktadır.

Veteriner hekimlik, aldığı multidisipliner eğitim gereği hayvan hastalıklarının sağaltımından, zoonoz hastalıklar yönüyle halk sağlığından, hayvan neslinin islah ve üretiminden, hayvansal ürünlerin üretiminden tüketimine kadar olan aşamalarından ve kontrolünden, su ürünlerinin üretiminden, hastalıklarının sağaltımından ve kontrolünden sorumlu ve yetkili bir meslek erbabı olarak tanımlanır. Bunun yanı sıra veteriner hekimlik, koruyucu hekimlik ve yetiştiricilerin eğitimi konularında da son derece önemli bir rol oynar.

Zoonoz hastalıklar olarak adlandırdığımız bu terimi, doğal olarak omurgalı hayvanlardan insanlara, insanlardan da hayvanlara geçebilen insanların tümü olarak tanımlayabiliriz. Dünyada insan ve hayvanları ilgilendiren 200’den fazla zoonoz hastalığın var olduğunu bilmekteyiz. Ülkemizde ise çoğu sığır, koyun ve kanatlılarda olmak üzere 40 civarında zoonoz hastalık mevcuttur. Yabani hayvanlar da bu hastalıkların bulaşmasında önemli rol oynarlar. Zoonoz hastalıklar, gerek sayılarının çokluğu ve gerekse yayılma alanlarının genişliği bakımından günümüzde insan sağlığını ciddi derecede tehdit etmektedir.

Örneğin son yıllarda bazı AB ülkelerinde görülen delidana hastalığı ve ülkemizin de dahil olduğu birçok ülkede görülen Avian Influenza, yani kuş gribi hastalığının bu ülkelerin insanlarında yarattığı endişe, zoonoz hastalıklarla mücadelenin önemini açıkça ortaya koymaktadır. Ayrıca hayvanların ölümüne ve verim düşüklüğüne de

Dünya Gıda Günü 2011

yol açarak ülke ekonomisine de zarar vermektedirler. Dünya Gıda ve Tarım Örgütü FAO'nun bir yayınına göre, hayvan hastalıkları sebebiyle yılda 30 milyon tondan fazla süt kaybı olmaktadır. Bu miktar süt, 200 milyon çocuğun günde 2 bardak süt içmemesi demektir.

Bu hastalıkların yayılmasının önlenmesi ve kontrolünde veteriner hekimler yegâne unsurdur. Veteriner hekimlerin kontrolünden geçmemiş etler ve sokak sütleri, hastalığın yayılmasında önemli etkindir. Bu zoonoz hastalıkların yayılmasının önlenmesinde, hayvanların bu hastalıklara yakalanmaması için koruyucu önlemler alınmasında veteriner hekimliğin önemi çok fazladır. Böylece hem insan sağlığı tehlikeye atılmamış hem de bu hastalıkları, ihbarı mecburi hastalıklar olduğundan, tazminatlı olarak itlaf edilse de her yönüyle milli servetimizde meydana gelecek kayıpların önüne geçmiş olacak.

Eğer sağlıklı bir nesil yetiştirmek istiyorsak, toplumumuzun beslenmesine önem vermek zorundayız. Bunun için de kola, gazoz, cips gibi dengesiz beslenmeye yol açacak gıda ürünlerinin reklamları yerine, et, süt, yumurta, bal gibi içerik yönünden dengeli olan besin maddelerinin reklamlarına yer vermek gerekmektedir. Gıda maddeleri üretimini artırmak ve bunları işleyerek tüketicilere ucuz, kaliteli, güvenli ve yeterli miktarlarda sunmak gerekir.

Sokak sütçülüğünü kaldırıp süt sanayiine önem vermek gerekmektedir. Gelişmiş ülkelerde sütün yüzde 80'i fabrikasyon olarak işlendiği halde, ülkemizin süt sanayi işletmelerinde işlenen sütün ancak yüzde 2'lerde olması çok üzücü bir durumdur, ülkemizde büyükişletmeler gün geçtikçe artmasına rağmen hâlâ yetersiz kalmaktadır. Küçük işletmelerdeki sütler ise işlenemeyip sokak sütü şeklinde piyasaya sürülmektedir. Bunun en önemli çözümü kooperatifleşmeden geçmektedir; bu şekilde süt kooperatiflerde toplanıp süt sanayiine kazandırılabilir. Böylece devlet destekleri de gerçek üreticilere birinci elden ulaştırılabilir.

Ülkemizde gıda işletmelerinin küçük ve çok dağınık olduğu da kaçınılmaz bir gerçektir. İşte bu durum da denetlemeyi zor duruma getirdiğinden, merdiven altı üretim ve kayıtdışı üretim artmaktadır. Bu nedenle de denetleme ekiplerine ağırlık verilmesi ve denetimlerin sıklaştırılması gerekmektedir.

Dünya değişim içerisinde ve bu değişime, ülke olarak, meslek olarak ve üniversite gençliği olarak ayak uydurmamız gerekmektedir. Bu değişime ayak uydurmayan toplumlar geri kalmaya mahkûmdurlar. Eğitimde de günün ihtiyaçlarına cevap verecek, artan ülke nüfusunun dengeli ve yeterli beslenmesine katkı sağlayacak, başka bir ifadeyle bitkisel ve hayvansal üretimin artırılmasına yönelik bilgilerle donatılmış olarak yetişmiş meslek mensupları olmak gerekmektedir. Devletin beslenmeye gereken önemi vermesi ve desteklemesi gerekmektedir.

Son olarak, dünyada açlıktan milyonlarca çocuk ölürken, 16 Ekim bir kutlama olmamalı, dünya insanların beslenme sorununa çözüm arama günü olmalıdır.

Çok teşekkür ediyorum.

SEMA KARABAĞ
Ankara Üniversitesi Ziraat Fak.Toprak Bölümü Öğrencisi

Hepiniz hoş geldiniz.

“Açlık Sorunu ve Gelecek Beklentileri” konulu sunumumu sizinle paylaşacağım. Gökhan Hocam başlarken çok güzel bir şey söyledi, Akın Özdemir’in bir sözünü hatırlattı: “Bir memlekette açlık sorunu varsa, kutlamadan değil, mücadeleden bahsetmek gerekir aslında.” Ben de bugününün aslında bir mücadele günü olduğunu tekrar vurgulamak istiyorum burada.

Yeterli miktarda, uygun fiyatta ve kalitede, güvenli ve sürekli gıdaya ulaşmak bir insanlık hakkıdır. Geçen 40 yıllık dönemde dünyada aç insanların sayısı sürekli 800 milyonun üzerinde kaldı. Birleşmiş Milletler Tarım ve Gıda Örgütü FAO’nun verilerine göre, bugün dünyada yaklaşık 1 milyar aç insan var. Dünya nüfusunun yaklaşık yüzde 13’ü kronik açlık çekmektedir. Bölgesel olarak Asya Pasifik bölgesinde 578 milyon, Afrika’nın sahra altı bölgelerinde 239 milyon, Güney Amerika’da 53 milyon, Doğu ve Kuzey Afrika’da 37 milyon, gelişmiş ülkelerde ise 19 milyon aç insan bulunmaktadır.

FAO verilerine göre, günümüzde Angola, Etiyopya, Kamerun, Kenya, Malavi, Sudan, Tanzanya gibi sahra altı Afrika ülkelerinde nüfusun yüzde 20’sinden fazlası açlık sınırının altında yaşamaktadır. Somali’de 3.6 milyon kişi kıtlık ve açlık çekmekte, son 3 ayda açlıktan ölen 5 yaşından küçük çocuk sayısı 29 bini bulmaktadır.

Somali, son 60 yılın en büyük kuraklığını yaşasa dahi, açlığın gerçek nedeni, açlığı yaratan emperyalistlerin ve onların ekonomik örgütleri olan Dünya Bankası ve IMF’nin uyguladıkları sömürgecilik politikalarıdır.

Emperyalist ülkeler, 70’li yıllara kadar genellikle mali sermaye ve sanayi malı ihracatçısı durumunda iken, bu geliştirip uyguladıkları yeni teknolojilerle tarımsal üretimlerini artırmış bulunmaktalar. Bu şekilde önce kendilerine yeterli hale geldiler, sonra da üretim fazlası oluşturmaya başladılar ve sonuç olarak da bu stoklar

Dünya Gıda Günü 2011

için yeni pazarlar bulma ihtiyacı doğdu. Azgelişmiş ülkelerin tarımsal kaynaklarını çökertmek ve pazarlarını ele geçirmek amacıyla “yapısal uyum programı” olarak adlandırılan neoliberal saldırı politikaları hayata geçirildi. Ekonomileri ağırlıklı olarak tarıma dayalı ülkelerde IMF’nin bu neoliberal politikaları, tam anlamıyla bir yıkıma yol açtı.

Açlığın her türlü üzerinde aslında dikkatle düşünmeye değerken, bir ülkede bir kişi dahi aç olduğu dönemde bu çok önemli. Ancak kronik açlık, belli coğrafyalardaki insanların sürekli bir gıda yetersizliği içinde bulunduğunu gösteriyor. Günümüzde kronik hale gelen açlık sorununun arkasında doğal nedenlerden daha çok, IMF politikalarının ülke tarımını dünya fiyatlarına bağımlı kılarak yeni bir uluslararası işbölümünü zorlaması ve böylece hem tarımı hem de doğal çevreyi tahrip etmesi bulunmaktadır.

Emperyalistlerin azgelişmiş ülkelerdeki tarıma yönelik politikalarının iki hedefi vardır. Birincisi, o ülkelerdeki geleneksel ve ülkenin ihtiyaçlarına, ekolojik koşullarına uygun tarımı çökertmek ve tarım tekellerine bağlı kılmak. İkinci hedef ise doğrudan toprak kiralayarak veya satın alarak, söz konusu ülkelerdeki tarım sektörünü tekellerin en çok kâr edeceği biçimde yönlendirmektir.

IMF ve Dünya Bankası’nın Afrika, Latin Amerika ve Asya’da yerli halkların ihtiyaçlarını dikkate almayan, neredeyse soykırıma varan politikaları yüzünden milyonlarca çocuk yaşamını yitirmekte, yaklaşık olarak 1 milyon insan açlık içinde yaşamaktadır. Bazı Afrika, Latin Amerika ve Asya ülkelerinde IMF, Dünya Bankası tarafından uygulamaya konulan neoliberal politikaların tarımsal üretim ve nüfus üzerinde yarattığı etkileri şu şekilde görebiliriz:

Somali: Ekonomisi göçebe çobanlar ile küçük çiftçiler arasındaki değişime dayalı bir ülke olan Somali, kuraklığa rağmen 70’li yıllara kadar gıda açısından kendine yeterliliğini koruyan bir ülkeydi. 80’lerde uygulanmaya başlayan IMF programı, hububat ithalatına bağımlılığı artırdı. Tarımsal girdi fiyatlarının da artırılması, küçük çiftçileri yok etti. En verimli tarım toprakları da bürokrat ve tüccarların eline geçti. Sulu arazilerde hububat üretimi yerine ihracata yönelik üretim teşvik edildi.

Kenya: Halen 2 milyonu aşkın insanın açlıkla boğuştuğu Kenya, IMF ve Dünya Bankası ile yakın ilişkilerde bulunmaktadır. Ülke, son 30 yıldır ormanların azalması, toprak erozyonu ve endüstriyel kirlenmeyle karşı karşıyadır. Kenya, temel hububat ürünlerinde, iyi ürün yıllarında bile kendine yeterli durumda değilken, IMF ve Dünya Bankası talimatıyla yetiştirilen kesme çiçekle Avrupa’nın en önemli tedarikçisi durumundadır.

Zimbabve: Güney Afrika’nın ekmek sepeti olan Zimbabve, 92’de yaşanan kuraklık ve kıtlıktan ciddi şekilde etkilendi, mısır üretimi yüzde 90 oranında düştü. Kuraklık doruk noktada olmasına rağmen, ihracat amacıyla desteklenen tütün üretiminde ise çok önemli artışlar oldu. Kıtlık, halkı karınca yemeğe zorlarken, tütünden sağlanan gelirler dış borçları ödemek için kullanılıyor.

Açlığa Karşı Yaygın Üretim, Hakça Bölüşüm

Gana: Afrika'nın en çok yapısal uyumlandırılmış ekonomisidir. Programın ihracat ürünlerine destek vermesi, tarımsal girdi sübvansiyonlarının kaldırılması, gıda üretimini çökerterek ülkenin gıda maddeleri ithalatına bağımlılığını artırdı. Dünya Bankası desteğiyle ticari ormancılık canlandırılmaya çalışıldı ve Gana'da zaten kısıtlı olan orman alanları tahrip edildi. Ormansızlaştırma, bölgesel iklim değişiklikleri ve toprak erozyonuna yol açmasının yanı sıra, ülkenin gıda güvenliğini de tehlikeye attı.

Latin Amerika'da ise 80-90 döneminde uygulanan neoliberal politikalar, mutlak yoksulluk sınırı altında yaşayanların sayısını yüzde 40 oranında artırdı. Buna karşılıklı zenginler, daha da zengin duruma geldi. Peru'da 1990'da başlayan IMF programı kırsal ekonomiyi hemen etkiledi ve yasadışı koka hariç, üretimde büyük bir düşüş görüldü, kırsal nüfusun yoksullaşması daha da arttı. Tarımsal girdi ve kredi fiyatlarındaki hızlı yükselişler küçük çiftçileri iflas ettirdi. Yerli üreticiler, ucuz tarım ürünleri sonucu topraklarını yitirdiler. Teşvik edilen 100 dekardan fazla topraklı köylülük, kısa sürede ticari mali sermayeye bağımlı hale geldi.

Kostarika: 80'lerde başlayan neoliberal politikalarla yararlanan iki sanayi dalı, muz endüstrisi ve sığır yetiştiriciliği idi. Bir yandan yerli ve yabancıların talep olduğu muz plantasyonları genişlerken, öte yandan ormansızlaşma süreci hızlandı. Uluslararası fastfood sanayiine yönelik sığır yetiştiricileri, orman alanlarını hızla otlaklara dönüştürdüler.

Uygulanan politikalar sonucu az gelişmiş ülkelerde tarım ürünleri ithalatı serbestleşti ve emperyalist ülkelerin tarım, gıda ürünlerine açıldı. Böylelikle emperyalist metropollerde yığılan gıda stokları eritilirken, az gelişmiş ülkelerin tarım ve gıda sektörleri çökertildi. Bu çöküş, devletin tarımdan desteğini çekmesi, geleneksel olarak üretilen gıda ürünlerinin değil, dünya ekonomisinin de talebi olan ürünleri teşvik etmesi, tarımı birkaç üründe uzmanlaşmaya zorlamasıyla daha da derinleşti.

Sonuç olarak tarımla uğraşan nüfus, topraklarını kaybederek kentlere göç etmeye başladı ve son derece kötü yaşam koşullarının hâkim olduğu gecekondularda yoğunlaştı. Bu durum da kentlerde ucuz işgücünün ve güvencesiz çalışmanın önünü açtı. Kırsal alandaki topraklar boş kaldığı için, erozyon doğal dengeyi tahrip etti. Kuraklık, açlık ve buna bağlı olarak iç savaşlarla körüklenen göç dalgalarına yol açtı.

İhracat için desteklenen ve yoğunluğu aşırı kimyasal kullanımı, aşırı sulama, hibrit tohum kullanımıyla artırılan alanlarda ise üretim tümüyle dünya fiyatlarındaki dalgalanmalara bağlı kaldı. Tarım topraklarında oluşan tuzlanma, çoraklaşma gibi sorunlar ve ihracat amacıyla hızlı orman tahribatının doğal dengeyi altüst etmesi de bir başka yıkım oldu.

Küresel gıda fiyatları 2007 yılından bu yana hızlı bir şekilde yükseliyor. Artan gıda fiyatlarıyla birlikte açlığın yaygınlaştığı az gelişmiş ülkelerde başlayan gösteriler, ekmek isyanlarına dönüştü. Petrol fiyatlarındaki artış, petrol tekellerinin kârlarına

Dünya Gıda Günü 2011

kâr katarken, emperyalistler, artan fiyatlara çare olarak biyoyakıtı sundular. Yoksulların ulaşamadığı gıda, artık yakıt üretiminde kullanılmaya başlandı.

Bir yandan dünya gıda fiyatlarındaki artışı ranta dönüştürmek isteyen, öte yandan da biyoyakıt üretimi için yeni tarım alanları arayan emperyalistler, bunun için en eski yöntemlerine döndüler: Azgelişmiş ülkelerin verimli tarım alanlarına satın alma veya kiralama yoluyla el koyma, yani yeni sömürgecilik döneminin başlangıcı... Bu tür arazi devirleri en çok Sudan, Mısır, Kongo, Zambiya, Mali, Sierra Lone, Tanzanya, Kenya, Madagaskar, Liberya, Gana ve Mozambik'te olmuş. Bu tür toprak alımlarının tek nedeni, elbette gıda üretimi değildir; biyoyakıt temini en önemli ikinci nedendir. Çokuluslu şirketler, azgelişmiş ülkelerde tarımda girdi temininden üretimine, dağıtım ve pazarlamaya kadar tüm süreci denetim altında bulundurmaktadır.

Bu küresel meta zincirinin ilk halkasında, tohum üretimi ve pazarlamasında 10 büyük şirket, tohum piyasasının 2/3'ünü kontrol etmektedir. Bitki koruma ilaçları sektöründe 10 çokuluslu şirket, küresel piyasanın yaklaşık 90'ını elinde bulundurmaktadır. Kimyasal gübre piyasası da birkaç dev şirketin kontrolündedir. Gıda ve içecek sanayiinin hâkimi de Nestle, Kraft, Unilever, Coca Cola, Pepsi, Cargill gibi çokuluslu şirketlerdir. Dağıtım şirketlerinin ise en başta gelenleri Walmart, Carrefour, Metro, Fastfood, Scwartz gibi devlerdir. Küresel meta zincirlerindeki bu yoğun tekelleşme, kimin neyi hangi piyasada ve hangi fiyattan tüketebileceği kararının verilmesinde ana belirleyici unsur olmuştur.

Bütün bu koşullarda ülkemize baktığımızda, Türkiye'de de neoliberal politikaların bir sonucu olarak tarımsal üretimde gerileme sürüyor ve yaşanan kriz, tarımsal hegemonyayı daha net ve görünür hale getirdi. Çiftçiler, gıda egemenliği ve güvenliğini yitiriyor, tarım ve tarımsal girdiler şirketlerin eline geçiyor. Bunun bir sonucu olarak çiftçiler, üretimden koparak, giderek daha da yoksullaşıyorlar. Çiftçilere verilen destek ve sübvansiyonların hızla kaldırılması, bu alanda çokuluslu tarım şirketlerinin hem tarımsal girdilere hem de tarımsal besinler açısından gücü ve etkisini artırarak, küresel besin kaynaklarının temininde ve satışındaki kontrolünü hızlandırıyor. Azalan tarımsal üretim karşısında ithalat kapıları açılıyor ve bu da tarım ürünlerinin satış fiyatlarının yükselmesine neden oluyor. Bu durum, yoksulların ve emekçilerin ucuz ve nitelikli gıda ürünlerine ulaşmasını zorlaştırıyor.

Dünya ölçeğinde şirket tarımının yaygınlaşmasının bir sonucu olarak, orta ve büyük ölçekli işletmelere yönelik teşviklerle şirket tarımı oluşturulmaya ve yaygınlaştırılmaya çalışılmaktadır. Toprakları şirket mülkiyetine geçirmeye yönelik teşviklerin yanında, tohumlardan, böcek ilaçlarından, gübrelere kadar tahlil ambarlarına, işleme tesislerine ve bakkallara kadar gıda üretiminin her aşaması şirketlerin elinde, şirketlerin denetimi altında gerçekleştirilmeye başladı. Bunun sonucu olarak kapitalist meta ilişkilerine dahil olamayan çiftçiler çiftçilikten koparılıyor, dahil olanlar ise büyük marketlere ürünlerini satmak için üretim yapıyor.

Tarımsal ürünlerin metalaştırılmasının hız kazanmasıyla birlikte tarımsal üretim gerilemekte ve bu durum, gıda krizi olarak lanse edilmektedir. Bu söylenen kriz,

Açlığa Karşı Yaygın Üretim, Hakça Bölüşüm

gıda miktarı yetersizliğinden değil, gıda üretiminin kutuplaşması ve dağıtımındaki adaletsizlikten kaynaklanmaktadır. Herkese yetecek şekilde ve verimde gıda üretimi yapabilecekken, bunun yerine çözüm olarak hibrit tohumları ve genetiği değiştirilmiş gıdaları sunarak hem çiftçinin tohumunun şirketlere devredilmesini hem de sağlıksız gıdalarının tüketiminin teşviki artıyor.

Bahsedilen neoliberal tarım politikalarının sonucunda, tarımsal üretimde meydana gelen yıkımın sonuçlarını ortadan kaldırılabilmek için, her şeyden önce Türkiye'nin gıda güvenliği hakkından söz edilebilmesi için, IMF ve Dünya Bankasının ülkemiz tarımı üzerindeki yetkileri kaldırılmalı, her türlü dayatmalar reddedilmelidir. Avrupa Birliği uyum programları çerçevesinde sunulan ortak tarım ve gıda politikaları, yapısal uyum programları gibi Türkiye'nin gıda ve tarım sektörünü piyasalaştıran neoliberal tarım politikalarına son verilmeli, gıda üretiminde sürdürülebilir, gıdayı üreten ve tüketenin ortak iradesiyle şekillenmiş bir zincire dayanan, gıdayı şirketlerin değil, tüketenin ve üretenin hâkimiyetine bırakan ve gıda egemenliğini savunan yasalar oluşturulmalıdır. Tarımda bilgi ve teknolojinin artırılması için mühendislik faaliyetlerine hız kazandırılması, mühendislik mesleğinin tanımına yakışan, sorgulayan, çözüm üretirken ezberleri ve tabuları olmayan, belirli sorunlara çözüm arayan insanların varlığı ve meslek odalarında örgütlenmeleri sağlanmalıdır.

Üniversitelerde verilen eğitim, üreticiyle mühendisin gıda egemenliği ve güvenliğini savunan, GDO'ların değil, ülkenin endemik türlerini gözeten ve bunların korumasını teşvik eden yapıda olmalıdır. Doğanın talanına karşı mühendis ile köylünün ve çiftçinin teori ve pratikte birlikte hareket edebileceği zeminler oluşturulmalı ve dinamik talepler sunulmalıdır. Unutmayalım ki, insan ne yerse odur.

Dünya Gıda Günü 2011

KATKI VE TARTIŞMA

OTURUM BAŞKANI- Çok teşekkür ederim. Öncelikle bütün sunuculara zaman konusunda gösterdikleri duyarlılık nedeniyle teşekkür etmek istiyorum. Tartışma kısmını açmak istiyorum. Soru sormak ya da katkı yapmak isteyen var mı?

Kadir DAĞHAN (Gıda Mühendisleri Odası)- Teşekkür ederim. Yıllardır 16 Ekim Dünya Gıda Günü etkinliklerini bir şekilde yerine getiririz; bazen kutlama deriz, bazen anma deriz, ama sonuçta bugünlerde çok değerli sunumlar yapıldı, çok değerli filmler sergilendi, çok değerli görüşler paylaşıldı, ama hiçbiri beni bu kadar heyecanlandırmadı. Bu uygulama çok önemli bir başlangıç; ezberlerin bozulduğu yeni bir dönem, ben gençlerimizin bu kadar birikimli olduğunu bilmiyordum. Bu arkadaşlara soru sormak niyetinde değilim, kendilerine çok teşekkür ediyorum. Özellikle Gözde arkadaşımın burnumuzun dibindeki tarım işçilerinin can alıcı sorunlarını getirmesi bambaşka bir heyecandı.

Gençler; ne diyeceğimi bilemiyorum, gerçekten sizi yürekte kutluyorum. Sizi görünce her gün yaşadığım umutsuzluklar, yerini umuda bıraktı. Çok sağ olun, iyi ki varsınız. Teşekkürler.

OTURUM BAŞKANI- Panelin başında sözüme başlarken, gıda biliminin bileşenleri diye başlamıştım. Aslında bunların aynı zamanda, çözümün bir parçası olduğunu görmek benim olduğu kadar eminim sizler için de mutluluk verici bir durumdur.

Ben izninizle başka soru yoksa oturumu kapatıyorum. Hepinize saygılar sunuyorum. Teşekkür ederim.

Dünya Gıda Günü 2011

PANEL
“GIDA VE TARIMIN GELECEĞİ”

Oturum Başkanı: Mehmet BESLEME
(KMO Yönetim Kurulu Başkanı)

OTURUM BAŞKANI Mehmet BESLEME: Sevgili arkadaşlar; merhaba. Kimya Mühendisleri Odası ve şahsım adına bende sizleri sevgi ve saygıyla selamlıyorum.

“Gıda ve Tarımın Geleceği” konulu Panelimizin konuşmacılarını buraya davet ediyorum: TGDF’den Sayın Nazan Maraş, Tüketici Hakları Derneği Genel Başkanı Turhan Çakar, Gıda Mühendisleri Odası Başkanı Sayın Petek Ataman, Ziraat Mühendisleri Odası Başkanı Sayın Dr. Turhan Tuncer ve GTH Bakanlığı Gıda ve Kontrol Genel Müdürlüğü Gıda Kontrol ve Laboratuvarlar Daire Başkanı Sayın Mehmet Baykara.

Zamanı daha fazla uzatmadan ilk konuşmacımıza sözü bırakıyorum. Sayın Maraş; buyurun.

Dünya Gıda Günü 2011

NAZAN MARAŞ
TGDF Kurumsal İşler Direktörü

Sayın katılımcılar; öncelikle bu değerli günde sektörün temsilcisi olarak bizi davet ettiğiniz için çok teşekkür ediyorum.

Ben, Türkiye Gıda ve İçecek Dernekleri Federasyonu Kurumsal İşler Direktörü olarak çalışıyorum. Size bu değerli günde Türkiye'nin ve dünyanın gıda konusunda geleceği konusunda önce sektörümüzü kısaca tanıtarak başlamak istiyorum. Bu sektörü tanıtmadaki amacım da muhtemelen birçok arkadaş, Federasyonun ismini duyuyor, ama özel konuşmalarda da duyuyoruz, nedir, ne iş yapar, fazla bilinmiyor. O yüzden kısaca bir özet yapmak istiyorum.

Federasyonumuz, 23 alt sektör derneği, yaklaşık 2 bin üye işletmeyle sektörün en büyük sivil toplum kuruluşu olarak faaliyet göstermektedir. Amacımız, misyonumuz, gıda ve içecek sanayiini ulusal ve uluslararası temsil ederek sektörün gelişimine katkı sağlamak.

Federasyonumuzun altında çeşitli alt dernekler var, ekranda da görüyorsunuz, birçok değişik üretim ve üreticiyle çalışıyoruz. 2006 yılından bu yana Avrupa Birliği Gıda ve İçecek Sanayii Konfederasyonunun da üyesi olarak çalışıyoruz. Eski adı CIAA, yeni adı "Food Drink Europe" olan, Avrupa Birliği gıda ve içecek endüstrisinin en büyük ve en etkili organizasyonu olan bu konfederasyonla tüm işlerimizi işbirliğiyle yürütüp, onların sayesinde dünyadaki, Avrupa'daki gelişmeleri takip ediyoruz. CIAA'nın Harmonizasyon çalışmalarında bize çok desteği oluyor.

Bilmiyorum kaçınız biliyor, ama bizim geniş bir iletişim ağıımız var. Gıda Hattı Dergisi 2 ayda bir yayınlanıyor. Ayrıca 7 bin kişilik bir web ağıımız var, yolladığımız e-bültenlerle, İngilizce e-bültenlerimizle sürekli iletişimde olduğumuz paydaşlarımızı bilgilendirmeye çalışıyoruz.

Son 5 yıldır da sektörün envanterini yayınlıyoruz. Bu sektörün elimizdeki tüm verilerini değerlendirerek kitapçık haline getiriyoruz ve bunların çok yararlı

Dünya Gıda Günü 2011

olduğunu da düşünüyoruz. Biliyorsunuz ki ülkemizde büyük bir veri eksikliği var; hangi alanda hangi konuya el atsak, nitelikli veriye ulaşmakta çok zorluk çekiyoruz. Bu bence gıda sanayiinin geleceği açısından en önemli eksiklik.

Size Avrupa Birliğinde gıda ve içecek sanayiinin perspektifini kısaca vermek istiyorum: Bildiğimiz gibi, AB'de gıda ve içecek sanayiinde faaliyet gösteren 310 bin işletme var, 4.2 milyon kişi çalışıyor. İthalat-ihracatta dış ticaret fazlaları 3 milyar Euro; 53.7 milyar Euro ihracat, 50.8 milyar ithalat. İş hacmine bakarsak, AB'de gıda sektörünün tüm imalat sanayii içerisindeki ortalama payı yüzde 12.9. Türkiye, 1 milyon Euro ile sıralamada Brezilya, Arjantin, Çin, Amerika, İsviçre, Endonezya ve Tayland'dan sonra 8. sırada yer alıyor.

Türk gıda ve içecek sektörüne yine aynı rakamlara bakacak olursak, sektörde 34 bin 781 adet işletme halen faaliyet gösteriyor. Bu işletmelerin 34 bin 315'i gıda sanayiinde, 466'sı içecek sanayiinde faaliyet gösteriyor.

TUİK'in yıllık sanayi istatistikleri 2008 sonuçlarına bakarsak, 2008 yılında 2007 yılına göre gıda ve içecek sanayiinde yüzde 5.4'lük bir istihdam artışı olmuş. 2008 yılında istihdam edilen kişi sayısı ise yaklaşık 329 bin kişi. Bunların 317 bin 713'ü gıda sanayiinde, 10 bin 942'si içecek sanayiinde istihdam edilmekte. Yine dış ticaret fazlamıza bakacak olursak, 2010 TUİK verisi bu, 3.3 milyar dolar dış ticaret fazlamız var.

Tüm bu rakamları size verme amacım, perspektifi göstermekti. Buradan görülüyor ki, gıda sektörü olarak AB ile rekabet edebilen tek ve en büyük sektörlerden biriyiz. Hepimizin bildiği gibi, kırsal kalkınmanın lokomotifi gıda ve içecek sanayimiz.

Geleceğe yönelik olarak sektörün bakış açısını vermek istiyorum: Hepimizin gündeminde olan gıda güvenliği, tüketici, ticaret ve rekabet, çevre, en temel çalışma alanlarımızı oluşturuyor. Gıda güvenliği, en temel vazgeçilmezimiz, ambalaj ise en önemli argümanımız. TGDF'nin tüm faaliyetlerinde ambalajlı üretim ve tüketimin yaygınlaştırılması en başta geliyor. Bildiğimiz gibi, güvenli gıdanın yolu ambalajdan geçiyor.

Gıda güvenliğinde en önemli hususlardan biri de kayıtdışı ekonomi. Kayıtdışı ekonomiden kaynaklanan haksız rekabetin gıda güvenliğini tehdit ettiği çok açık. Tüketici açısından olaya baktığımızda ise, tüketicilerin bilgilendirilmesi en önemli hususlardan biri. Tüketicinin bilgilendirilmesi açısından önemi yadsınamayacak olan etiketleme sisteminde resmi otoritelerle bütünsel bir yaklaşıma ilişkin mutabakat sağlanması çok önemli bir husus. Tüketici beklenti ve davranışlarının araştırılması bu açıdan çok önemli; tüketicinin bilgilendirilmesi politikalarını oluşturabilmesi için, tüketicinin beklentilerini, davranışlarını ölçmemiz çok önemli. Bu konuda Federasyon olarak tüm ilgili kuruluşlarla, bakanlıklarla ortak çalışıp bu beklentilerin tespit edilmesi, ona göre bilgilendirme sistemlerinin oluşturulmasının çok önemli olduğunu düşünüyoruz.

Biz Federasyon olarak 2008 yılında bu konuda bir araştırma, ambalajlı gıda ve içecek

Açlığa Karşı Yaygın Üretim, Hakça Bölüşüm

ürünlerinde etiket algısı araştırması gerçekleştirdik. Bu araştırmanın sonuçları birçok çalışmamızda bize yön vermekte.

Sektörümüzün tüketici açısından çok önem verdiği konular var. Reklam ve pazarlama kısıtlamaları, yağ, şeker, tuz miktarının azaltılması, gıda ürün etiketleri ve fiziksel aktivitenin teşviki gibi bazı spesifik konulara odaklandık. Sektör, yağ, şeker ve tuz miktarının azaltılması konusunda tüm çalışmalarını canı gönülden destekliyor. Hatta bu konuda Sağlık Bakanlığıyla birtakım projelerde birlikte çalışıyoruz.

Tüketicinin bilgilendirilmesi açısından günlük karşılama miktarı etiketleme sistemi diye bir sistem var. Etiketleme Yönetmeliği yeni taslak halinde, buna da alındı bu sistem. Bu sistemle tüketicinin çok istikrarlı bir şekilde bilgilendirilmesinin başlatılmasını da bekliyoruz.

Bizim açımızdan çevre de çok önemli bir husus. Çevresel ayak izi yöntemlerinin uyumlaştırılması, tüketicilere dönük iletişim çalışmaları, tedarik zincirinin de bu sürece dahil edilmesi, sürdürülebilir bir çevre açısından en önemli hususlar olarak düşünüyoruz ve gelecekte bunlar çok önemli konular olarak her zaman karşımıza çıkıyor ve çıkacak. Farklı çevresel faktörlerin değerlendirilmesinde ortak bir metodolojinin oluşturulması, gıda zincirinde tüm aktörlerin hem maliyetini azaltacak hem de tüketicilere sağlıklı bir çevre sunmamıza yardımcı olacaktır.

Yine bu konuda çalışmalarımızdan kısaca bahsedeyim: Biz 2009 yılında ilgili tüm kurumların katılımıyla Sürdürülebilir Çevre Raporu hazırladık. Bu raporla tüm paydaşlara çevreyle ilgili sorumluluklar, tüketicilerin, üreticilerin hangi sorumluluklara sahip olması gerektiği konusunda bir farkındalık yaratmayı amaçladık. Yani çok bilimsel bir rapor değil, ama bu raporu okursanız, çevre konusunda bir farkındalık yaratılacağını göreceksiniz. Yine çevreyle ilgili tüketiciler bazında araştırmalarımız var. Gıda ve içecek üreticileri, evreyle ilgili konuların kesintisiz sürdürülmesi ve takip edilmesinin sürdürülebilir bir çevre açısından zorunluluk olduğunun bilincinde.

Sektörün rekabet gücü, ticari ilişkileri de çok önemli tabii. Bu konuda da sektörün rekabet gücünü yükseltmek ve ticaret önündeki engelleri aşmak üzere tüm paydaşlarla yakın bir iletişim içindeyiz.

Size sektör neleri amaçlıyor, gelecekte gıda güvenliği konusunda sektörün üzerine düşenler nedir, bu yaptığımız çalışmalarla kısaca göstermek istedim. Bir de konuya global açıdan bakmak istiyorum. Bildiğimiz gibi, en büyük global sorun, nüfus artışı. Daha önce konuşmacı arkadaşlarımızın hepsi bahsettiler, dünya nüfusu hızla artıyor. Bu da tabii gıda güvencesi ve gıda güvenliği konularını gittikçe daha çok gündeme getiriyor. 1995-2050 yılları arasında dünya nüfusunun 9-10 milyar seviyelerine çıkacağı herkesin malumu. Bu global nüfus artışıyla gelen en büyük sorunlar, çevre ve sağlık sorunları.

Dünyada 1 milyara yakın açlık çeken birey var. 700 milyon obezite vakası ki bu 2015 tahminleri, şu anda sanırım 500 milyon civarında. Ayrıca 2030 yılında da diyabet

Dünya Gıda Günü 2011

hastalığı ülkemizin de illeti haline gelmiş durumda, 350 milyon diyabet hastasının olacağı öngörülmüyor. Bu durumda, biz sektör olarak sosyoekonomik faktörlerin önemi, yeterli ve dengeli beslenme ve aktif yaşamla birlikte sağlıklı bir yaşama kavuşulacağına bilincinde olarak çalışmalarımızı sürdürüyoruz. Bildiğimiz gibi, çevresel kaynaklarımız hızla tükeniyor.

Ülkemizdeki son duruma bakarsak, bu hem çevresel kaynakların, dolayısıyla gıda kaynaklarının tükenmesi, nüfus artışının yüzde 40 artması ve buna bağlı olarak da beslenme alışkanlarımızın değişime uğraması da çok önemli bir faktör olarak ortaya çıkıyor. Ayrıca her yıl trafiğe yaklaşık 300 bin binek araç çıkıyor; bu da daha az hareket etmemize, daha kirli hava solumamıza neden oluyor. Halkımızın yüzde 3'ü düzenli spor yapıyor. Bunlar çok ince noktalar; bütün bunlar dolayısıyla gıda tüketimini, beslenme alışkanlıklarını, her şeyi etkiliyor. Sonuçta obezite ve diyabet gibi bir sorunla karşı karşıya kalıyoruz.

Size önümüzdeki fırsatları çok kısa özetlemek istiyorum: Nüfusumuzun yüzde 50'sinin genç oluşu, sürekli artan gıda talebi, kıtalar arası lojistik ve üretim üssü oluşumuz, -örneğin Türk cumhuriyetleri ve Afrika'da yaşayan yaklaşık 350 milyon insana hizmet veriyoruz- AB sürecinde yükselen gıda güvenliği standartları, artan rekabet ortamında üreticilerin teknolojiye ve inovasyona daha çok yatırım yapmaya başlaması, önümüzdeki çok önemli fırsat olarak görülüyor.

Türk gıda ve içecek sektörünün tehditlerine bakarsak; küçük ölçekli tarımsal işletmeler, dağınık tarımsal arazi yapısı, bunlar bugünkü konuşmalarda da sürekli vurgulandı. Sektör açısından en önemli hususlardan birisi, AR-GE ve inovasyon çalışmalarındaki kaynak yetersizliği. Ayrıca çevresel yatırımlara ilişkin teknik bilgi ve kaynak yetersizliği gibi hususlar karşımıza tehdit olarak çıkıyor. Bütün bunlarda ilgili paydaşların işbirliği içinde çalışmasının önemi de çok açık olarak ortada.

Sektörümüzün spesifik beklentilerinden, gelecekle ilgili beklentilerinden biraz bahsetmek istiyorum: Gıdalarla ilgili bildiğimiz gibi Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, mevzuatları hazırlama aşamasında bayağı yoğun bir süreç içinde. Bu arada ikincil mevzuat taslakları yayınlanmaya başlandı. Bu ikincil mevzuatın bir an önce uygulamaya konulmasını ve mevzuatın uygulanma sırasında yaşanacak sorunlara sektörümüzün de katılımcı, şeffaf yaklaşımını talep ediyoruz.

Bu gıda mevzuatının bir an önce uygulamaya konulmasının ardından, tabii sanayinin inovasyon ve rekabet gücünü artıracak birtakım koşullar da çok önemli. Örneğin gündemde olan, tüm Avrupa'da da tartışılan sağlık ve beslenme beyanları hususunda AB'ye uyumlu bir şekilde bir an önce gerekli mevzuat düzenlemelerinin bitirilip uygulamaya konulmasını talep ediyoruz. Ayrıca resmi kontrollerde yaşanan sıkıntılar konusunda da sektörün değerlendirmelerinin göz önüne alınmasını talep ediyoruz. Ayrıca GDO konusunda bir belirsizlik var ülkemizde, bunu da çok özet olarak geçmek istiyorum; burada hem ticari, hem rekabet edebilirlik açısından büyük bir engel olarak karşımızda duruyor.

Açlığa Karşı Yaygın Üretim, Hakça Bölüşüm

Ülkemizde her zaman, her platformda önerildiği gibi, EFSA benzeri bir otorite, bağımsız bir gıda otoritesinin konuyu ele almasının, işlerin daha şeffaf ve bilimsel temellere dayalı olarak yürütülmesi açısından gerekli olduğunu düşünüyoruz.

Sektörümüzün medyada çıkan asılsız haberlere aksiyon konusunda bir sıkıntısı var. Bu konuda Bakanlığın, sektörün ve STK'ların işbirliğinin çok önemli olduğunu iletmek istiyorum. Ayrıca sağlık, beslenme ve çevre eğitimleri de çok önemli hususlar olarak gelecekte önümüzde duruyor. Bunda da Bakanlık, sektör ve STK'ların işbirliği, çözüme daha kolay ulaşmamızı sağlayacaktır.

Küresel rekabette başarı için bütüncül bir yaklaşım ve kesintisiz bir işbirliğinin önemine inanarak, tüm paydaşlarımızla işbirliği içinde çalışmaya devam edeceğimi söyleyip sözlerime son veriyorum.

Hepinize dinlediğiniz için çok teşekkür ediyorum.

Dünya Gıda Günü 2011

TURHAN ÇAKAR
Tüketici Hakları Derneği Genel Başkanı

Sayın Başkan, değerli konuklar, odalarımızın ve sivil toplum örgütlerinin değerli başkan ve yöneticileri; hepinizi şahsım ve Tüketici Hakları Derneği adına selamlıyorum.

Öncelikle bu sempozyumu düzenleyen 3 odamıza ve emek veren herkese çok teşekkür ediyorum, sağ olsunlar, var olsunlar. Her yıl yaptıkları bu etkinliğe tüketiciler adına bizleri, tüketici örgütleri temsilcilerini çağırıyorlar. En azından temsil edilme hakkımızı buralarda kullanıyoruz, sağ olsunlar.

Değerli konuklar; hem sabahleyin, hem öğleden sonra, genç arkadaşlarımız ve sabahki oturumda Gökhan Beyin de değindiği gibi, bugünler, ülkemizin ve dünyanın yaşadığı gıda ve tarımdaki sorunlar nedeniyle aslında bir kutlamadan ziyade, bir mücadele, dayanışma, bilgilendirme, çözüm arama günleridir, böyle olmalıdır, olaya böyle bakmalıyız.

Tarımın ve gıdanın geleceği açısından bugünkü durum, “Gelecekte ne olmalı?” konusunda biz tüketiciler olarak, Tüketici Hakları Derneği olarak nasıl bakıyoruz, neler yaptık, nelerle karşılaştık, nelerle karşılaşıyoruz, ne olmalı, bunlara bana ayrılan zaman içerisinde çözüm bulmaya çalışacağız.

Tüketiciler olarak, biz nasıl bir gıda istiyoruz? Gıda, bir defa tüketici olarak, insan olarak en temel, en yaşamsal, olmazsa olmaz, en doğal bir gereksinimdir. Dolayısıyla ülkesine ve halkına karşı sorumlu olan kamunun da, devletin de, hele hele anayasasında “Sosyal bir devlet” yazan bir devletin de en temel kamusal görevidir bu. Peki, bizler ne istiyoruz? Bir defa yeterli, sağlıklı, düzenli, kaliteli gıda istiyoruz. Ne istiyoruz? Tükettiğimiz gıdalarla ilgili olarak yalnız tüketim sürecinde değil, üretim, soframıza gelinceye kadar geçirdiği bütün süreçlerde birçok olaylar oluyor; bu süreçte tam ve eksiksiz bilgilendirme istiyoruz, çünkü bilgilendirme hakkımız var. Ayrıca bu süreçlerde tüketiciler olarak, evrensel hakkımız gereğince temsil edilmek istiyoruz; yapılan yasal düzenlemelerde ve uygulamalarda irademizin

Dünya Gıda Günü 2011

yansımaları istiyoruz.

Başka ne istiyoruz? Bu süreçlerde birtakım kirlilikler söz konusu; su kirleniyor, toprak kirleniyor, biyoçeşitlilikte bir kirlenme ve azalma söz konusu, havada bir kirlenme söz konusu. Bu anlamda bu süreçlerin çevrenin sağlıklı olması açısından uygun olması lazım ve bunları artırabiliriz.

Peki, gelinen durum nedir, ne gibi sorunlar yaşıyoruz? Sabahleyin Gökhan Bey, değerli öğretim üyeleri ve öğleden sonra da öğrencilerimiz buna değindiler. Arkadaşlarımız 5-6 Afrika ülkesi saydı, bu aynı zamanda Uzakdoğu ülkelerinde de söz konusu, Güney Amerika ülkelerinde de söz konusu, dünyanın birçok yerinde söz konusu, 1970'lere kadar Türkiye için de aynı şey; 70'lere kadar yeterliyken bu ülkeler, ne oldu da bugün açlık pençesinde kıvrılıyorlar? Türkiye dünyanın en zengin biyoçeşitliliğine sahip olan bir ülke, biyoçeşitlilik yönünden dünyanın çok özel bir ülkesi, 3 tarafı denizlerle çevrili, o kadar akarsuları, gölleri var; ne oldu da kendine yeten 7 ülkeden çıkmış durumdayız?

Sabahleyin FAO Temsilcisi söyledi, ticarete 7. ülke olabiliriz. Ticaret başka bir şey, ama bu ülkedeki halkın, tüketicilerin yeterli ve dengeli beslenmesi, sağlıklı ve yeterli gıdaya ulaşması başka bir şey, bunları karıştırmamak lazım.

Aynı zamanda birçok ülke ve Türkiye'de büyük sorunlar yaşanırken, Amerika'da bu emperyalist tarım ve gıda tekellerini ve Avrupa ülkelerindeki üretim artışını nasıl açıklarsınız, gıdaya hâkim oluşunu nasıl açıklarız, bu çelişkiyi nasıl açıklarız? Sabahleyin Gökhan Bey dedi ki, "Büyükbaş hayvan sayısı 16 milyondan 11 milyona indi, koyun sayısı 50 milyondan 21 milyona indi, keçi sayısı 19 milyondan 6 milyona indi. Tarımsal üretim miktarı kişi başına düştü, tarımsal alanlar düştü, köyler boşaldı ve köylerde 5 milyon yaşlı insan kaldı ve bu köyler hızla varoşlara, kentlere göç etti."

Geçenlerde bir geziye gittik; Ankara'da, Kırkkale'de Derince -belde, köy değil-bomboş, 5-10 tane çiftçi kalmış. Türkiye boşaldı ve büyük bir tarımsal azalma söz konusu ve böyle bir ülkede ithalatçı konumuna düştük. Türkiye bu konuma acaba bilinçsizce, bilmeyerek uygulamaya konulan tarımsal yöntemlerle, yasalarla mı geldi, yoksa bilinçli bir tercih midir?

Değerli konuklar, değerli arkadaşlar; Türkiye'nin bu duruma düşmesi bilinçli bir tercihtir, başka bir şey değildir. Amerika, emperyalist tarım ülkeleri dünyanın tarımına hâkim olurken, Türkiye bu noktalara geldi. Bakın, bir taşla üç kuş vurmak derler ya, aynen böyle. Kırsal kesimde yaşayan köylülerin, küçük çiftçilerin büyük bir çoğunluğu, 3/4'ü topraktan, üretimden kopartıldı, varoşlara terk edildi, üretim azaltıldı. Milyonlarca köylü, küçük çiftçi tüketici konumuna düşürüldü, çaresiz bırakılıp teslim alındı, şu anda bunların büyük bir çoğunluğu muhtaç durumdadır. Bu tarım ve gıda açığını kim kapatıyor; Amerikan ağırlıklı olarak emperyalist tarım tekelleri kapatıyor ve bu sorunu gideriyorlar.

Başka ne oluyor? "Siz üretmeyin, biz size satalım" ve dolayısıyla hem tüketici konumuna getiriyorlar, hem de bundan büyük paralar kazanıyorlar ve tarımı,

Açlığa Karşı Yaygın Üretim, Hakça Bölüşüm

Türkiye'nin tarımını bağımlı hale getiriyorlar. Şu anda çıkan yasalarda da böyle; Tohumculuk Yasası'nda bir çiftçinin tohum satması yasaklandı şu anda, ancak takas yapabilir. Yerel tohumculuğu, yerel tohumları yasaklamaya yönelik bir gidiş var. Geleneksel yerli çiftçilik, tarımsal yöntemleri bitirdiler, bilinçli olarak bitti arkadaşlar bunlar ve endüstriyel tarım hâkim oldu.

Bunun sonucunda ne oldu arkadaşlar? Bunun sonucunda bu neoliberal politikalar ve endüstriyel tarımın sonucunda toprak kirlendi, su kirlendi, üretim azaldı, gıda kirlendi, insanlar üretimden kopartıldı ve bağımlı hale geldik. Bir bilim insanı şunu demişti: “Tohumu kontrol eden, gıdayı da kontrol eder.” Evet, şu anda maalesef Türkiye'nin gıdası da kontrol ediliyor, tohum da kontrol ediliyor. Şimdi tohum üreten firmalar, gıdayı üreten firmalar, gübreyi üreten firmalar, ilacı üreten firmalar ve bunu satan firmalar aynı. Dünyaya 5-10 tane tekel hâkim.

Dolayısıyla Türkiye bu duruma gelmişse, bu bilinçli bir tercihin sonucudur ve Türkiye'de özellikle 80'lerden sonra kabul edilmiştir bu. Türkiye'yi yönetenler, bu talimatları, bu politikaları, dışarıdan empoze edilen politikaları kabul etti ve dolayısıyla biz bu noktalara geldik. Bunun sonucunda ne oldu? Bunun sonucunda Türkiye'de halkın büyük bir çoğunluğu dengesiz ve yetersiz beslenmek durumunda kaldı. Gençlerde ve kadınlarda, özellikle hamile kadınlarda kansızlık söz konusu. Böyle bir ülkede dengesiz ve yetersiz beslenme çok ağırlıkta ve giderek de yaygınlaşıyor. Aslında sabahleyin vurguladılar, dediler ki, “Türkiye'de tabii ki kendine yeten bir üretim var, ancak dağıtımda yetersizlikler söz konusu.” Yetersiz ve dengesiz beslenmenin dışında, aslında az da olsa, bir açlık da söz konusu.

Niye bunu söylüyorum? Arkadaşlar; bu ülkede milyonlarca işsiz insan var, işsiz, haneye hiç para girmiyor. 659 lira asgari ücret, ailede bir kişi çalışıyor. TÜRK-İŞ'in yıllardan beri bilimsel olarak, bilim insanlarının görüşleriyle hazırladığı bir şey var ve her ay bu yayınlanır. 4 kişilik ailenin dengeli ve yeterli beslenebilmesi için evine, haneye 900 dolayında para girmesi lazım. Bu 900 liranın altında para giriyorsa, o hane halkı açlık sınırındadır. 2 bin 800 liranın altında para giriyorsa, o yoksulluk sınırındadır. Yıllardır TÜRK-İŞ her ay bunları yayınlar.

Ben soruyorum; Türkiye'de 20 milyon dolayında hane olduğunu düşünecek olursak, acaba kaç haneye 900 liranın üzerinde para giriyor? Milyonlarca aileye 900 liranın altında para giriyor. Hatta birçok haneye, 10 binlerce, 100 binlerce haneye hiç para girmiyor, sağın solun yardımlarıyla geçinmeye çalışıyorlar. Bunlar açlık sınırında, rakamlar ortada.

Dünya Sağlık Örgütü diyor ki, “Hastalıkların yüzde 70'inin kökeni gıda” ve Türkiye'de de müthiş bir hastalık patlaması söz konusu. Obezlik 1/3. Obezlik çok beslenmeden dolayı falan değil, yine arkadaşlar söylediler, obezliğin büyük çoğunluğu yetersiz ve dengesiz beslenmeden kaynaklanıyor. Sağlık Bakanımız çıktı, dedi ki, “Ben bu gençleri, obez olanları beden eğitimi yaptırarak, beden eğitimine ağırlık vererek bu sorunu çözeceğim.” Allah Allah, nasıl oluyor? Yetersiz ve dengesiz beslenmeyi görmeyeceğiz, sağlıksız beslenmeyi görmeyeceğiz, gıda sorununu görmeyeceğiz,

Dünya Gıda Günü 2011

beden eğitimi yaptırarak bunları zayıflatacağız. İşte olaya böyle yaklaşıyor.

Çözüm ne sevgili gençler, sevgili konuklar? Türkiye’de var olan bu yanlış politikalarından vazgeçmek lazım. Bu tamamen politik bir tercihtir; demek ki Türkiye’de bilinçli olarak gıda ve tarım teknolojilerinin tahakkümü altında bir politika uygulanıyor. Ülkenin ve halkın yararına olmayan politika uygulandı ve bugünlerde zararını çekiyoruz. Bir defa bu politikalar terk edilmelidir.

Bilimin de ışığında yerel tarımsal yöntemler geliştirilmeli, çiftçi desteklenmeli ve yeniden bu göç tersine çevrilmelidir, başka çözüm yok. Meralarımız 44 milyon hektardan 12 milyon hektara inmiş. Bir defa meracılığımızın geliştirilmesi lazım. Küçük çiftçilerin desteklenmesi lazım, her türlü desteğin verilmesi gerekir. Bunların şu anda büyük bir çoğunluğu işsiz konumda. Birçok çarpıtmalar var; verimlilikte çarpıtmalar var, yani hep endüstriyel tarıma yönlendiriliyor, büyük üretime yönlendiriliyor, bunlar da bilimsellik karesi altında yapılıyor. Böyle değil, bunun cezasını çekiyoruz. O nedenle bu göç tersine çevrilmeli. Çözüm, küçük çiftçilerin ve köylülüğün desteklenmesidir, ama bilimsel veriler altında; burada hem o kendi kendine yetecektir, hem de fazla ürününü, sağlıklı ürününü kentlere götürecektir.

Bizim yediğimiz gıdaların büyük bir çoğunluğu da ne idüğü belirsiz gıdalar; zaten bir kısmı ithal, GDO’lu gıdalar, bir kısmı da endüstriyel tarımsal ürünler. Örneğin ahırlara tıkılmış, otlamayan, gezmeyen hayvan, yapay yemlerle beslenen hayvanlar zaten sağlıksız. Biz sağlıksız hayvanların etini-et ürünlerini, sütünü-süt ürünlerini tüketiyoruz. Hayvanın kendisi sağlıksız, dolayısıyla onun ürünlerini kullanan insanlar da sağlıksız olur. O nedenle doğal bir bütünlük olması gerekir, yani doğadan kopartılan hayvan ve üretim dolayısıyla bu sağlıksızlığın ceremesini hepimiz hayvanıyla, insanıyla çektik, çekiyoruz. O nedenle burada bu destekler verilmeli.

İkincisi, çiftçinin ürününü tüketiciye gelinceye kadar bazı ürünlerde 5 kat, bazı ürünlerde 4 kat, bazı ürünlerde 10 kat pahalı kullanıyoruz. Arada birtakım araçlar, tefeciler var. Bir defa bu aracı-tefeciyi kaldıracak şekilde üretim ve tüketim kooperatiflerinin desteklenmesi lazım. Bilinçli olarak Türkiye’de kooperatifçilik bitirilmiş durumda, bu bilinçli bir tercihtir, bitirilmiştir. Yeniden Türkiye’de bu küçük çiftçilerin ve köylülerin üretim kooperatiflerinde, tüketicilerin de tüketim kooperatiflerinde örgütlenmesinden başka çözüm yolu yoktur.

Ayrıca GDO ithalatı bir an önce ortadan kaldırılmalıdır, GDO ithalatına son vermek durumundayız. Şu anda birtakım bilim kurumları var, sözüm ona birtakım görüşler de alınıyor, “Hayvansal üretim” deniliyor. Ama şu anda zaten bir yasa var, Biyogüvenlik Yasası, zaten GDO üretimine izin veriyor. Ancak burada çok ilginç bir şey var: İçeriğinde yüzde 1’den aşağı GDO içeriyorsa, zaten o GDO’suz sayılıyor. Şu anda aldığımız rakamlar da aynen eskisinde olduğu gibi, hiçbir değişiklik yok, birtakım rakamlar da artmıştır. Mısır, soya, mısırözü yağı, soya yağı, pamuğu, kanola aynı ülkelerden ve daha da artan bir şekilde giriyor Türkiye’ye. Tamamen bir aldatmaca söz konusu. Niye? En azından yüzde 1’den de aşağı olsa, zaten bu GDO’lu ürünler giriyor şu anda Türkiye’ye, aldatmasınlar.

Açlığa Karşı Yaygın Üretim, Hakça Bölüşüm

Biz Tarım Bakanlığı'nı dava ettik, niçin? Denetim sonuçlarını yayınladılar, o da firma ve marka adı vermeyerek. Biz de bilgi istedik, bilgi vermediler, "ticari sır" diye vermediler. Halkın çıkarı, halkın yararı, halkın sağlığı ikinci planda, firmaların çıkarı birinci planda. Bize öyle bir cevap veriyorlar ki, resmen dalga geçer bir cevap yazıyorlar: "Siz analiz yapın, siz test yapın, siz açıklayın" diyorlar bize. Biz de Bakanlığı dava ettik. Aynı şekilde diğer kamu kurumları da bilgi vermekten çekiniyorlar. Yani bu bilgisizlik sorununu çözmek durumundayız.

Kısaca, bu konuşmalar burada daha önce de yapıldı, bugün de yapıldı, yarın da yapılacak. Artık bunu konuşmalardan çıkartıp eyleme dökmek zorundayız sevgili dostlar. Yani Türkiye'nin bu anlamda kurtuluşu için ne yapabiliriz? Burada önerim şu: Bu gidişten rahatsız olan tüm örgütlerin; meslek örgütleri, demokratik kitle örgütlerinin bir araya gelerek bu kötü gidişten, bu olumsuzluktan, bu tezgâhtan -çünkü tezgâhtayız şu anda- nasıl çıkabiliriz, bunun için de bir toplantı, bir pratiğe yönelik, çözüme yönelik bir toplantı düzenlenmesini de buradan diliyorum.

Sabırınızdan dolayı hepinize çok teşekkür ediyorum. Sevgiler, saygılar sunuyorum.

Dünya Gıda Günü 2011

PETEK ATAMAN
Gıda Mühendisleri Odası Başkanı

Tekrar hoş geldiniz.

Bence güzel bir toplantı oldu ve oluyor. Katılımlarınız için tekrar teşekkür ediyorum.

Ben mümkün olduğunca gün içerisinde konuştuğumuz konuları ya da Turhan Başkanın konuşacağını tahmin ettiğim tarım politikaları konularına girmeyeceğim ki tekrar olmasın ve zamanı etkin kullanabileyim, ama konuşulan birçok şeyin altına tabii imza atmak mümkün.

Öncelikle öğrenci arkadaşlardan sonra konuşmanın çok zor olduğunu ben de vurgulamalıyım. Ama en azından biz Mehmet Başkanla ileride kimlere koltuğumuzu bırakacağız, onu tespit ettik. Biz koltuklarımızı teslim edeceğiz arkadaşlara, aslında o günün hayaliyle bekliyoruz.

Hedefimiz belli, güvenli gıda tüketmek istiyoruz. Her ne kadar Türkiye’de açlıktan söz edilemese de Turhan Beyin söylediği gibi ya da birçok katılımcının söylediği gibi, dengesiz beslenme, yetersiz beslenme sorunumuz var. Hayvansal proteini çok az tükettiğimizi biliyoruz, bunları da çözecek politikalar geliştirmek durumundayız. Tüm bunları yaparken genel birkaç ilkeyi belirlersek, sonra sorun alanlarında bunu tartışmak daha kolay olur diye düşünüyorum.

Aslında gerçekten sihirli sözcük gibi birkaç cümle var: Biz gıda güvenliğini sağlamak üzere, güvenli gıdayı tüketmek üzere, dengeli beslenmek üzere politikalar geliştireceğiz, yasalar çıkartacağız, yapılanmaları oluşacak vesaire...

Birincisi, her ne yapacaksak yapalım, bunu ülke yararına politikalar haline getirmemiz lazım. İkincisi, gerçekten katılımcı olmamız lazım. Görüş alarak, görüş vererek, yazılı, kâğıt üzerinde o görüşler gidip gelerek her zaman çok fayda

Dünya Gıda Günü 2011

sağlanmıyor, bunu çok net biliyorum. Gerçekten katılımcı olup, acaba bizim penceremizden görmeyen insanlar nasıl görüyor diye anlamaya çalışmak lazım ve mutlaka şeffaf olmak lazım. Bunlar hep böyle hepimizin kullandığı terimler, ama içi doğru doldurulduğunda, doğru yolu yakalayan terimler... Ve tabii ki bilimsel temelli, objektif olacağız.

Bu çerçevede biz de ne noktadayız? Bir Avrupa Birliği sürecindeyiz, Avrupa Birliği'nin de getirdiği birtakım koşullara bir yandan uyum sağlamaya çalışarak hem yeniden yapılanmaya çalışıyoruz, hem kanunlar çıkartıyoruz. Ama dediğim gibi, hedefimiz güvenli gıdayı sağlamak. Ülkesel olarak yapı anlamında sorunlarımız var mı? Evet, var, dedik ki dengesiz beslenme bir sorundur, kayıtdışı çok büyük bir sorundur. Bu sorunları tespit edeceğiz ki politikalarımız doğru belirleyelim. Bu ülkede kayıtdışı çok büyük bir sorun. Gıda işletmelerinin yaklaşık yüzde 80'i küçük ve orta ölçekli işletmeler, sayıca çok fazlalar, bunlar hep rakamlarla olan tespitlerdir. Risk iletişimi konusunda sorunlarımız var. Sürekli olarak tüketici algısında yanlış yönlendirmeler, bilgi sahibi olmayan farklı farklı insanlar tarafından yapılan açıklamalar sonucunda gerçekten tüketici algısı ve risk iletişimi konusunda ciddi sorunlarımız var.

Tabii bu iletişimde denetim sonuçlarının paylaşılması ve bu anlamda riskin iletişimde de sorunlarımız var. Atılan adımlara rağmen... Tüm bunları somut bir şekilde konuşacağım. Yine bu iletişim içerisinde gıda reklamlarıyla ilgili çok ciddi sıkıntılar var. Hatta reklamları geçelim, basındaki programlarla ilgili çok ciddi sıkıntılar var. Bunu her kesim tespit ediyor, ama bakıyorsunuz, bunun bir sahibi ve yetkilisi yok. Nereyle yazıyorsanız yazışın, bir başkasının yetkili olduğunu söylüyor. Göz göre göre televizyonlarda yanıltıcı programları tüketiciler izlemeye ve kafaları karışmaya devam ediyor.

Türkiye'deki tüm gıda mühendisliği bölümlerinin katıldığı bir Gıda Mühendisliği Koordinasyon Kurulumuz var. Bu kurulla yaptığımız toplantılara paydaşlar da katılıyor ve her seferinde risk iletişimindeki bu sorunlar gündeme geliyor. Oradan çıkan doğrularla gerekli yerlerle yazışmalar yapıyoruz. RTÜK'le bir yazışma yaptık, ama görüyoruz ki bu konuda yol kat edilemiyor, bu çok ciddi bir sorun.

Avrupa Birliği sürecindeyiz dedik; hep gıda yönüyle bakmaya çalışacağım, iki temel yapı geldi gündeme. Bir tanesi mevzuat, 5996 Sayılı Kanun, yetkileri belirleyen, ilkeleri belirleyen, bizim 4'lü paketin karşılığı diye beklediğimiz çoklu paket. Ama sonuçta her ne varsa gıda güvenliğine dair, 5996 sayılı Kanunla belirledik. Sonra bir de bu kanunu uygulayacak olan Bakanlık -tabii birçok bakanlık yapılandı, ama bizim birincil ilgi alanımızda olan yeni adıyla Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı-yapılandırdık ki, bu işleri düzgün yürütelim. Şimdi kısa kısa konu başlıkları şeklinde -belki tartışmalarla açılabilir- buradaki sorun alanlarına değinmek istiyorum. Çünkü bu sorun alanlarını çözmezsek, biz gıda güvenliğini de, güvencesini de daha uzun süre yeterince sağlayamayacağız, bu açık.

Bu arada tabii Bakanlığımız, kendi yayınladığı mevzuatta daha önce gıda güvenliğini "İnsan sağlığına uygun gıda" olarak tanımlayıp, gıda güvencesini de "Yeterli gıdaya

Açlığa Karşı Yaygın Üretim, Hakça Bölüşüm

ulaşım, beslenmeye yönelik bir eylem” olarak tanımlarken, yine fikir değiştirip gıda güvenliğini “Yeterli beslenmeye ulaşmak” şeklinde tanımlamaya başladı. Öyle bir kavram kargaşası içindeyiz ki, hepimiz bir başka şey anlar olduk. Ben buradaki konuşmamda eskiden gelme bir alışkanlıkla gıda güvenliğini insan sağlığına uygunluk, gıda güvencesini de ulaşılabilirlik olarak ifade edeceğim. Bunu baştan açıklamış olayım, çünkü hakikaten ciddi bir kavram kargaşası var.

5996 sayılı Kanunu çıkarttık. Kanun çıkartılırken çok katılımcı olduğu söylenemez; hep katıldık, gittik de katılımcı olmadık. Toplantılara gittik, komisyon toplantılarına gittik, Bakanlığa görüşler verdik ve kanun yayınlandı. Sorun alanlarımız var mı? Var... Bunların bir kısmı yönetmeliklerle belki çözülebilir, ama yaklaşımın doğru oturtulması kaydıyla.

Bu kanunda bizim tespit ettiğimiz sorun alanlarından biri, risk değerlendirmesinin bağımsız bir kurul tarafından yapılmıyor olması. Hatta daha ileri giderek, Bakanlığın yapılanmasına dair Kanun Hükmünde Kararnamede de risk değerlendirmesi Bakanlığın görevleri arasında sayılıyor. Bu gerçekten fahiş bir hata; hem riski değerlendirip hem yönetemezsiniz. Her şeyi bir kenara bırakın, eğer Avrupa’ya uyacaksak, Avrupa’ya uymaya çabalıyorsak, Avrupa diyor ki, “Risk değerlendirmesi bilimseldir, tavsiye niteliğindedir, bağımsız bir kurum yapar. Kamu otoritesi de bunun politikasını oluşturur, bu görüşe uyar ya da uymaz, uymadığının gerekçelerini kamuoyuyla paylaşır ve faturalarına da razı olur ya da uyuyorsa onu da paylaşır, yine birtakım faturalara razı olur.” Ama bizde öyle değil, bizde riski de değerlendiriyoruz, yönetiyoruz da... Kanuna ve kanun hükmünde kararnameye baktığımızda böyle.

İkincisi, risk iletişimi konusunda gerçekten sıkıntıdayız. Bakanlıkta bu konuda bir adım atıldı, bağımsız bir daire bu işle ilgileniyor, ama hâlâ oldukça sorunlu bir alandayız. Çünkü Türkiye’de de böyle, dünyada da böyle, tüketicide güvenilirlik, tüketicinin sözüne güvenmesi anlamında sorguladığınızda, birçok anket de bunu gösteriyor, taraf olarak algılandığı için, ne kamu otoritesi, kamu sektörü ne de özel sektör güvenilir görülüyor. İşte onun için bağımsız bir kurulun bu iletişimi yapması lazım ki, tüketicide doğru algılar oluşsun. Bunu sağlamak hepimizin boynunun borcu olmalı diye düşünüyorum.

Tabii ben hep sıkıntı alanlarını anlatıyorum, hem Bakanlık yetkilisi buradayken aktarabilmiş olalım diye hem de tabii ki sorunları tartışacağız. Olumlu noktalar olacak, onlar devam edecek, ama biz sorun alanlarını tartışacağız ki yol kat edelim.

Kanunun çatısı gıda güvenliği olması gerekirken, sanki çatı hayvan sağlığına oturmuş gibi gözüküyor. “Gibi gözüküyor” diyorum, çünkü bunun peşinde yapılan yapılanmalar, ikincil mevzuat, yönergeler, Ek 1 ve Ek 2’nin, kanundaki o görevlendirmelerin ne şekilde algılandığı izlenerek bu aslında ortaya çıkacak bir şey, ama şu ana kadar yapılanlarda gittikçe bu gözlemin doğru olduğu izlenimi oluşuyor. Hayvan sağlığı çok önemlidir, gıda güvenliği için olmazsa olmaz bir şeydir, ama gıda güvenliğinin tek bileşeni değildir, gıda güvenliğinin de üstünde değildir. Eğer biz bunun tespitini yapamazsak, bundan sonraki oluşumları da hep

Dünya Gıda Günü 2011

sakat olacak şekilde yürütürüz; nitekim kimi sıkıntılar var.

Kanunda Ek 1 ve Ek 2 var, resmi denetlemelerde kimler yetkilidir, hangi meslekler, özel sektörde kimler istihdam edilmekle zorunludur; yine meslek alanlarıyla ilgili.

Bir kere şu tespiti yapalım: Avrupa Birliğine uymak için eğer bunu yapıyorsak, Avrupa Birliği, özel sektördeki istihdamla hiç ilgilenmiyor, öyle kısıtları falan da yok, “Orada bu çalışacak, burada bu çalışacak, çalışmayacak.” Avrupa Birliği, “Tüketicine güvenli gıda tükettir ve bunu doğru dürüst denetle” diyor, o kadar. Biz birtakım eklerle “Bu bu işletmede çalışabilir, bu meslek burada çalışmayabilir” gibi düzenlemeler yaptık. İllerin buna yorumlamaları gelince, ikincil mevzuat bir türlü yayınlanmadığı için, iyice iş sorun alanı haline gelmeye başladı. Bakıyorsunuz, bir soğuk hava deposunda bile belli meslekler çalışamaz hale geliyor, Bakanlık yetkililerinin uyarılarıyla çözülüyor. Bu gerçekten ciddi bir yanlış ve bu yanlışın dönülmesi lazım. Avrupa Birliğinin son derece doğru ve yerinde olan tek bir kısıtı vardır; o da der ki, “İşletmelerde kesim sırasında ve kimi parçalama tesislerinde mutlaka bir veteriner hekim kontrolü olmalı, o da resmi veteriner hekim.” Onun dışında “Hayvansal ürünleri şu yapar, bu yapar” diye bir kısıtı yok.

Son kontrol noktalarıyla ilgili bir düzenleme çıkıyor. Sınır kontrol noktalarıyla ilgili düzenlemede yine Avrupa’dan yola çıkarak bunu yapıyoruz. Avrupa Birliğine bakın, Avrupa zaten ürünleri rafta kontrol eder. Sınırdaki kontrolünü zorunlu tuttuğu şey, ürünlerin hayvan hastalıkları açısından kontrolü ve kimi ürünlerin bitki hastalıkları açısından kontrolü. Biz her şeyi sınırdaki kontrol ettiğimiz için, bunu böyle algılayıp bütün hayvansal ürünleri de sınırdaki yine eğitim görmüş birçok mesleği dışlayarak yürütmeye çalışıyoruz. Bunlar Avrupa’yla uyum değil, Avrupa’nın yaptığı şeyler de değil.

Denetim sonuçlarının paylaşılmasıyla ilgili demin de konuştum, Bakanlık bir adım attı, bence aslında büyük bir adım, bunu da söylemek lazım; denetim sonuçlarını web sitesinde paylaşmaya başladı. Ama paylaşma biçimi yeterli değil. Burada da biraz daha bizim sesimize kulak vermeleri lazım ki, tüketiciler doğru bilgiye ulaşsınlar. Ben sadece sorunlu sonuçların gazetelerde ilan edilmesini, ifşa edilmesini falan söylemiyorum. Öyle bir bilgi paylaşımı olmalı ki, ben vatandaş olarak gidip o web sitesindeki sonuçlara baktığımda, hangi işletmeye kaç kere denetime gidilmiş, hangilerine gidilmemiş, gidildiğinde nelere bakılmış, kaç kere olumlu çıkmış, kaç kere olumsuz çıkmış, işletme bazında olumluyu da olumsuzu da görmek istiyoruz. Ancak bu şekilde doğru yönlendirebiliriz, böyle linç gibi “Sadece olumsuz sonuçları gazetelere ilan olarak verin” falan değil. Gerçekten bütün denetleme sonuçlarına ulaşalım, ne var, görelim biz de onları, bu bizim talebimizdir.

Çok kısaca yapılanmayla ilgili birkaç şey söyleyeceğim: Bütün bakanlıklar kanun hükmünde kararname şeklinde yapıldı. Bunu burada eleştirmeyen hiç kimse kalmadı, ama ben de söylemeyi boynumun borcu olarak biliyorum. Gerçekten kanun hükmünde kararnameyle yapılan bir düzenleme, hem katılımcılıktan uzak hem ne gerekçe zorunluluğu var ne maddelerin gerekçelerini biliyorsunuz; Bakanlar

Açlığa Karşı Yaygın Üretim, Hakça Bölüşüm

Kurulu kararıyla çıkartılmış, ama kanun gücünde uygulamalar. Bunun peşinden yönergeler hazırlanıyor. Yönergeler görüşe açılmak zorunda değil; tartışılırdı çok güzel olurdu, tartışılmadan yayınlandı. Oralarda da yapıda kimi sıkıntılarımız var, birkaç noktayı vurgulayıp bitireceğim.

Birincisi, genel müdürlükleri oluşturduk, görev alanlarını belirledik. Gıda Kontrol Genel Müdürlüğünde onun illerdeki yansımalarını, o koordinasyonu çok iyi yapmamız lazım. Taşra teşkilatına yönelik yönergede, sonradan bizim Web’de gördüğümüz yönergede kimi çelişkiler ve yanlış anlaşmalara yol açacak maddeler var. Bunların bir an evvel düzeltilmesi lazım, çünkü her ilde -bizim illerden aldığımız yansımalar böyle- başka bir şekilde uygulama başladı, burada ciddi sıkıntı var. Herhalde bu konuda cevap verecektir Sayın Başkanımız.

Bu yapılanma sırasında TAGEM’i de yapılandırdık, gıda ve yemle ilgili tek bağımsız araştırma dairesini yok ettik, hayvan sağlığıyla birleştirdik. Ben gıdaya çok önem verilmesi gerektiğini bir kez daha vurgulayayım, bir yerlere birleştirerek bu işin sonunu alamayız.

Bakıyorsunuz, araştırmaların öncelikleriyle ilgili yönetmelik yayınlanıyor, yönetmelikte, inanın bilgisayarda “Bul” diyerek arayın, bir tane “gıda” kelimesi yok. Önce gıdaya doğru bakmayı bilmemiz lazım.

Bakanlıkta yeterli denetimi yapacak elemanın mutlaka istihdam edilmesi gerekiyor. Bu noktada da en dengesiz şekilde istihdam edilen, gıda mühendisleri. Hiçbir şekilde meslekçilik yapmaktan haz etmiyorum, bunu ne olur bir ayrımcılık, meslek ayrımcılığı gibi algılamayın. Bu Bakanlığa ziraat mühendisleri ya da veteriner hekimler, biyologlar, hukukçular v.b., kim eksik istihdam ediliyorsa, ona da aynı şekilde karşı çıkarız. Ama rakamlara bakarsanız, inanılır gibi değil. Personel Genel Müdürlüğüne bir yazı yazıyoruz, “Lütfen bize meslekleri ve görev aldıkları birimleri dökün” diye. Bilgi Edinme Kanunu kapsamında cevap geliyor, “Araştırma yapmamız lazım, size cevap veremeyiz.” Bunlar Web’imizde var. Peki, bunu bilmeden istihdam politikaları nasıl belirleniyor, o sayılar o kadar ayrıntılı nasıl belirleniyor? Gerçekten biz güvenli gıdayı arz etmek istiyorsak, bu sorunları çözmek zorundayız.

Küçük işletmelerin hijyenik sorunları, en son Avrupa Birliği İlerleme Raporunda yine var, yüzde 80’i küçük işletme ve biz bu işletmelerden uzman elini çektik. Artık yasal olarak orada gıda mühendisi, kimya mühendisi, ziraat mühendisi, veteriner hekim bulunması gerekmiyor. Bir an evvel bu işletmelere aynı tarım danışmanlığı gibi, nasıl kamudan, bütçeden pay ayırıp köylere, ahırlara ziraat mühendisleri, veteriner hekimleri gönderdik, bu işletmelere hijyen kılavuzlarının gereklerini uygulamak üzere de gıda danışmanlarını ulaştırmak durumundayız. Yoksa bu bizim sorun alanımız olarak kalmaya devam edecek.

Teşekkür ediyorum.

Dünya Gıda Günü 2011

Açlığa Karşı Yaygın Üretim, Hakça Bölüşüm

Dr. TURHAN TUNCER **Ziraat Mühendisleri Odası Başkanı**

Sayın Başkan, değerli katılımcılar; hepinizi şahsım ve Ziraat Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu adına sevgiyle, saygıyla selamlıyorum.

Geçen yıl FAO'nun belirlediği tema, "Açlığa Karşı Birleşelim." Evet, bugünkü gelinen noktaya baktığımız zaman, açlığa karşı birleşmişiz. Sayı 925 milyonken, Dünya Bankası'nın "2010-2011 yılları arasında yükselen gıda fiyatlarının maliyeti, yaklaşık 70 milyon insanın daha aşırı yoksulluğa itilmesine neden olmuştur" beyanatıyla 1 milyara çıkmış. Yani bu yılı da "Gıda Fiyatları: Krizden İstikrara" şekliyle belirlemekle dünyadaki açlığı yok edemiyoruz. Yok edememenin belli sebepleri var, ben bunlarla ilgili sizlere bazı bilgiler vermek istiyorum.

Küresel açlık sorununun başlıca nedenleri, gıda üretiminin kutuplaşması ve dağıtımındaki adaletsizliktir. Yani dünyada yeterli üretim yapılmasına karşılık, yoksullar gıdaya ulaşamamaktadır. Dünyada var olan emperyalist-kapitalist sistemin gelir dağılımındaki adaletsizliği, yoksulluğu, dolayısıyla açlığı bitirecek çözümler üretmesi mümkün değildir.

Günümüzde ve gelecekte tarım ve gıdanın en başta gelen belirleyicisi, girdi temininden üretime, dağıtım ve pazarlamaya kadar zincirin tüm halkalarını kontrol ederek hâkimiyet kuran ve böylelikle yoksulların ucuz ve sağlıklı gıdaya ulaşmasına engel olan çokuluslu şirketlerdir. Küresel meta zincirindeki bu tekelleşme, neyi hangi piyasada ve hangi fiyattan tüketebileceği kararının verilmesinde ana belirleyici unsurdur.

Uluslararası sivil toplum örgütü OXFAM, 22 Eylülde yayınladığı "Toprak ve Enerji" başlıklı raporunda, 2001 yılından bu yana dünyada 227 milyon hektarı aşkın toprağın satıldığını ya da uzun vadeli kiralandığını açıklamıştır. Rapora göre, uluslararası şirketlerin kontrolüne geçen toplam arazinin yarısı Afrika'da olup, bu kıtada Almanya'nın yüzölçümü kadar bir alan satılmıştır. Topraksızlaştırmanın en yoğun yaşandığı ülkeler, sırasıyla Uganda, Güney Sudan, Endonezya, Honduras ve

Dünya Gıda Günü 2011

Guatemala'dır. Dikkatinizi çekmiştir, açlığın kol gezdiği ülkeler bunlar. Geçmişte kendi insanların gıdalarını üreten bu ülkeler, sadece küresel kapasite yönünden değil, bu çokuluslu şirketlerin dayatmaları ve toprakları gasp edilen ülkelerde yetiştirilen tarım ürünlerinde yatırımı yapan ülkelere götürülmektedir.

Gıdaya ulaşımdaki bir başka engel şu: Dünyamız giderek ısınmakta. Küresel ısınma, sera etkisi, karbon salınımı, iklim değişikliği gibi kavramlar yoğun şekilde tartışılmaktadır. Bilindiği gibi, küresel ısınma, atmosfere salınan gazların yarattığı sera etkisinin sıcaklığı artırmasıdır. Günümüzde küresel ısınmadaki payı yaklaşık 65 olan karbondioksit salınımının 3/4'ünden 122 çokuluslu şirketin sorumlu olduğu belirtilmektedir. Mayıs 2011 tarihli OXFAM Raporuna göre, küresel gıda sisteminde reform yapılmaması halinde, gelecek 20 yılda gıda fiyatları 2 kattan fazla artacak ve bu artışın yarısı küresel ısınmadan kaynaklı olacaktır. Küresel ısınma ve iklim değişikliğiyle birlikte, kurak bölgelerde yer alan ülkelerde yaşanan su kıtlığı daha vahim bir hal alacaktır.

20. Yüzyılın sonlarında su, uluslararası sermayenin dayatmalarıyla canlıların yaşam hakkı olmaktan çıkarılarak ticari bir meta haline getirilmeye başlanmıştır. Yalnız az gelişmiş ülkelerde değil, metropol ülkelerde de su, içme suyundan başlayarak özelleştirme programının hedefi haline gelmiştir. Bu durumda su kaynakları çokuluslu su şirketlerinin kontrolüne geçmekte, suyu ancak parası olan kullanabilmektedir. Dünyada kullanılan suyun yüzde 70'inin tarımda kullanıldığı gerçeği dikkate alındığında, bunun çiftçilerin sulama yapamaması, üretim ve verimliliğin gerilemesi ve gıda fiyatlarının artması anlamına geldiği ortadadır.

Türkiye'de ortalama yağış miktarı 635 milimetre olup, tarımsal üretim büyük ölçüde yağışa bağımlıdır. Bu nedenle sulanmayan ve yağış miktarı az olan bölgeler, iklim değişikliğinden daha fazla etkilenmektedir.

Geleceği öğrenmek için mevcut durumun ve bu durumu oluşturan etkenlerin iyi analiz edilmesi gerekir. Ülkemizde tarımın geleceğini tahmin etmek için, bu aşamada tarım sektöründeki son 10 yıllık gelişmeleri değerlendirmek istiyorum.

Öncelikle ülkemizde tarımın desteklenmediğini ortaya koymak gerekiyor. Son 8 yıllık dönemde tarım sektörüne bütçeden verilen destek, toplam 36 milyar liradır. Aynı dönemde toplam faiz ödemeleri ise 407 milyar liradır. Bir avuç yerli ve yabancı rantiyeye yapılan ödeme, milyonlarca çiftçiye yapılanın tam 11 katı fazladır. 2006 yılında çıkarılan Tarım Kanununun 20. maddesine göre, her yıl tarımsal destekleme için bütçeden ayrılacak kaynak, gayri safi milli hâsılanın en az yüzde 1'i düzeyinde olmak zorundayken, bu rakam 2002 yılında gayri safi yurtiçi hâsılanın binde 5.3'ü, 2011'de ise binde 4.9'u dolayındadır.

İşlevini tamamlayan doğrudan gelir desteği sistemi yerine, 2010 yılından itibaren havza bazlı üretim destekleme modeline geçilmiştir. Üretimi yaygın olmayan soya, kanola, aspir gibi yağ bitkilerine verilen primler artırılırken, pamuk, hububat ve bakliyata son 3 yıldır aynı destek verilmiştir. Desteklemede arz, talep, üretim, ihracat,

Açlığa Karşı Yaygın Üretim, Hakça Bölüşüm

ithalat, maliyet gibi temel kriterler dikkate alınmamaktadır. Örneğin 1 milyon ton üretim açığı olan pamukta prim desteği son 3 yıldır kilo başına 42 kuruştur.

Ülkemiz, tarım girdileri bakımından ithalata ve yabancı sermayeye bağımlıdır. 2003-2009 döneminde tohumluk ithalatı için ödenen bedel 800 bin doları geçmiştir. İthalata bağımlılık oranı standart sebze de yüzde 45, çim bitkilerinde yüzde 60, hibrit, sebze tohumculuğunda ise yüzde 80'e ulaşmaktadır. Yurtiçi üretiminde 2009 verileriyle hibrit tohumluğunun yüzde 75'i 5, ayçiçeği tohumluğunun yüzde 70'i 3, pamuk tohumluğunun yüzde 50'si 3 yabancı şirket tarafından temin edilmektedir.

Aktif madde açısından dışa bağımlı olan ve imalatta kullanılan girdilerin yüzde 90'ına, ithal edilen bitki koruma ilaçları piyasasının yarısından fazlasına 3 yabancı şirket veya dağıtıcı hâkimdir. 2010 yılı itibarıyla toplam 40 bin adet olan traktör imalatının 28 binini gerçekleştiren firma, yabancı ortaklıdır.

2001 yılında yaşanan ekonomik krizden sonra bankacılık sistemindeki yabancılaşma süreci ivme kazanmıştır. Günümüzde tarım kredilerinin yüzde 30'u yabancı sermayeli ve yabancı ortaklı bankalar tarafından kullanılmaktadır.

Kimyasal gübre üretimi için gerekli temel girdilerin yaklaşık yüzde 90'ı ithalatta temin edilmektedir. Gübre sanayiinde kapasite fazlası olmasına rağmen, iç talebi karşılayacak düzeyde üretim yapılmamakta, ihtiyacın yarısı ithalatta karşılanmaktadır. İç piyasadaki gübre fiyatlarını uluslararası piyasalardaki hammadde ve gübre fiyatları, döviz kurundaki değişimler ve gübre tekellerinin kâr hırsı belirlemektedir. Nitekim son 1 yılda gübre fiyatları, türlerine göre yüzde 50-90 arasında artmıştır.

Tüm bu olumsuzlukların sonucu olarak çiftçi tarımdan kopmaktadır. 2002 yılında tarımdan geçimini sağlayan çiftçi sayısı 7.5 milyon iken, 2010 sonunda bu sayı 5.7 milyona gerilemiştir, yani 1.8 milyon çiftçi tarımdan kopmuştur. Tarımın istihdamdaki payı 2002'de yüzde 34.9 iken, 2010 sonunda yüzde 25.2'ye düşmüştür.

Son 10 yılda toplam işlenen alanlar yaklaşık 2.5 milyon hektar azalmıştır. Bu dönemde çiftçiler, Türkiye'nin yüzölçümü bakımından ikinci büyük ili olan Ankara'nın yüzölçümü kadar araziyi işlemekten vazgeçmişlerdir.

2003-2010 döneminde ülkemizin nüfusu 4 milyondan fazla artarken, buğday üretimi yerinde saymış, arpa üretimi ise önemli ölçüde gerilemiştir. Başta tütün ve pamuk olmak üzere endüstri bitkilerinin, nohut, kuru fasulye ve mercimek gibi kuru baklagillerin, patates ve kuru soğan gibi yumru lu bitkilerin üretimleri azalmıştır. Bitkisel üretim alanında yalnızca mısır, çeltik ve ayçiçeğinde anlamlı bir üretim artışı sağlanmıştır.

2000'li yılların başında IMF ve Dünya Bankası tarafından dayatılan ve siyasi iktidarlar tarafından kararlı bir şekilde uygulanan tarım politikaları, sektörde istikrarsızlığa yol açmış; tarımın büyüme hızı, gayri safi yurtiçi hâsiladaki büyüme hızının oldukça altında kalmıştır. 2003-2010 döneminde tarımdaki yıllık ortalama büyüme hızı

Dünya Gıda Günü 2011

yüzde 1.5 dolayındadır. Oysa bu dönemde ekonominin genelinde yıllık büyüme oranı yüzde 4.9 olarak gerçekleşmiştir.

1980'lerin başından bu yana Türkiye'nin tarımsal üretim yapısı ve dış ticaretinde büyük değişimler olmuş; tarımda kendine yetebilen bir durumda olan Türkiye, bu özelliğini yitirerek net ithalatçı konumuna gelmiştir. Standart sanayi sınıflamasına göre, son 10 yıldan 7'sinde tarım ürünleri ithalatı, ihracatı geçmiştir. 2010 yılında tarımsal ithalat 6.5, tarım ürünleri dış ticaret açığı ise 1.4 milyar dolar olmuştur. 2011 yılının ilk 8 ayında Cumhuriyet tarihinin rekoru kırılmış ve ithalat 6.5 milyar doları aşmış, tarım ürünleri dış ticaret açığı ise 3.4 milyar dolara ulaşmıştır.

Ürün fiyatlarındaki artışın yetersiz, buna karşılık mazot, gübre fiyatlarındaki fahiş artışlara kuraklık da eklenince, Türkiye buğdayda ithalata bağımlı hale gelmiştir. 2003-2011 döneminde 18.4 milyon ton buğday ithalatı yapılarak, karşılığında 5.4 milyar dolar bedel ödenmiştir. Mısırdaki 6.6 milyon tonluk ithalatın karşılığı 1.5 milyar dolar olmuştur. İthal edilen 2.5 milyon ton çeltiğin bedeli ise 1 milyar doların üstündedir. Sürekli buğdayla ilgili eleştirilere maruz kalıyoruz, "Dahilde işleme rejiminden dolayı bu var" deniliyor, ama ihracatımıza da baktığımız zaman, tam bu ithal ettiğimiz fiyatı karşılamamaktadır.

1980'lere kadar pamuk ihracatçısı olan Türkiye, kullandığı pamuğun yarısını ithal eder hale gelmiştir. Aynı dönemde ithal edilen 6.3 milyon ton pamuğa ödenen döviz yaklaşık 10 milyar dolardır.

Yerli üretim, Türkiye'nin bitkisel yağ ihtiyacının ancak yüzde 30'una yetmektedir. Bitkisel yağ açığı, yağlı tohum ya da ham yağ miktarıyla karşılanmaktadır. Son 10 yılda yağlı tohum, ham yağ ve küspe ithalatı için ödenen bedel 15 milyar doları geçmiştir.

Özet olarak ortaya konulan bu tablonun iki anlamı vardır: Çiftçi gelirlerindeki azalma ve yoksulluktaki artış, TÜİK'in yayınladığı gayri safi yurtiçi hâsıla ve istihdam verilerinden yapılan hesaplamalara göre, 2010 yılında tarımda istihdam edilen nüfus başına düşen katma değer 2009 yılına oranla yüzde 6 oranında gerilemiştir. Nitekim 28 Ekim 2010 tarihli mükerrer Resmi Gazetede yayınlanan 2011 yılı programında da ortaya çıkan işsizlik, yoksulluk ve göç gibi sorunların tarım sektöründeki yeniden yapılanma sürecinden kaynaklandığı kabul edilmektedir.

17 Ağustos 2011 tarihinde çıkarılan 648 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameyle mera alanları ve yerleşimleri, tarım toprakları cömertçe ranta açılmıştır. Bu uygulamayla birinci sınıf tarım arazilerine turistik tesisler, villalar, sanayi tesisleri yapılacaktır.

Özelleştirme İdaresi Başkanlığı, 14 Eylül 2011 tarihinde Türk Şeker'e ait 10 adet şeker fabrikasının özelleştirilmesi için ihaleye çıkmış olup, son teklif verme tarihi 11 Kasım 2011 olarak belirlenmiştir. Başlanan özelleştirmelerin böylelikle sonuna yaklaşmıştır. Gıdanın hammaddesini tarımsal, bitkisel ve hayvansal ürünler oluşturmaktadır. Bu nedenle gıdayla tarımdaki gelişme arasında birebir ilişki bulunmaktadır. Dolayısıyla değerlendirmelerime gıda sektörüyle devam etmek

Açlığa Karşı Yaygın Üretim, Hakça Bölüşüm

istiyorum.

1980'lerden sonra gıda sektöründe uluslararası sermayenin rolü önemli ölçüde artmış, yabancı şirketlerle yabancı ortaklı yerli şirketlerin sayısı yükselmiştir. Büyük yerli sermaye grupları, çokuluslu şirketlerle ortaklıklara giderek gıda üretiminin pazarlanması ve perakendeciliği gibi alanlarda faaliyete başlamıştır. Böylelikle Türkiye'deki gıda üretim yapısı, uluslararası tarım, gıda sanayininin bir parçası haline gelmiştir.

1990'ların başında özelleştirme kapsamına alınan SEK, Et Balık Kurumu ve Yem-San gibi tarımsal KİT'ler çok düşük, arsa bedelinin altında fiyatlarla satılmıştır. Hayvan yetiştiricileri için belirli bir pazar güvencesi sağlayan bu kuruluşların çekilmesiyle piyasada görülen istikrarsızlık, et ve süt mamulleri üretiminde dalgalanmalara yol açmıştır. Geçen Kurban Bayramı öncesinde söylediğimiz gibi, bu Kurban Bayramında da ne yazık ki ithal kurbanlıklarla ülkemiz dolmuştur.

Kısacası, girdi sağlamadan üretime, işleme, pazarlamaya kadar tüm süreç çokuluslu tarım, gıda şirketleri ve onların taşeronlarının kontrolüne geçmeye başlamıştır. Bu süreç, yabancı sermayeli şirketlerin sözleşmeli üretim aracılığıyla tarım ve gıdayı doğrudan kontrol etmesi yoluyla ivme kazanmaktadır.

Ülkemizin gıda ve tarım sektöründe son yıllarda görülen en önemli değişme, ithalatın ve ithalata bağımlılığın hızla yükselmesidir. Son yıllarda üretim tıkanmış, üretmek yerine adeta ithalatı kârlı hale getiren politikalar uygulamaya konulmuştur. Bu, 1980'li yıllarda bu yana ülkemizde de uygulanan neoliberal politikaların yanı sıra, 2000'li yılların başından beri sürdürülen IMF, Dünya Bankası patentli yapısal uyum programlarının tarım ve gıda sektöründe yarattığı tahribatın kaçınılmaz sonuçlarıdır.

Açlık, Afrika'da binlerce insanın hayatını kaybetmesi nedeniyle tekrar yoğun şekilde gündeme geldi. Oysa dünyada 1 milyar insan açlık tehdidi altında yaşam mücadelesi vermektedir. Bu dramın neden kaynaklandığını anlatmaya çalıştım. Ancak hâkim medya, sorunu salt elverişsiz iklim koşulları, siyasi istikrarsızlık ve bunun gibi sebeplere bağlama çabasındadır. Oysa bu politikalarda emek, üretim, bilim odaklı radikal bir dönüşüm yapılmadığı müddetçe, yoksulluk da, gıda fiyatlarının artması da, yetersiz beslenme de, açlıktan ölümler de devam edecektir.

Ülkemizde de tarım toprakları talan ediliyor, amaç dışı kullanılıyor. Girdi maliyetlerindeki fahiş artışlar nedeniyle küçük çiftçilik yok oluyor. Topraklar el değiştiriyor, tarım şirketleşiyor. Üretimi teşvik etmek yerine, ithalata dayalı politikalar uygulanıyor. Günümüzde pahalı ve zor bulunan bir tüketim maddesi haline gelmekte olan gıdada kendi kendine yeterlilik önemsenmiyor, gıda egemenliği hızla yitiriliyor.

Ziraat Mühendisleri Odası olarak diyoruz ki, açlığa karşı bir başka Türkiye yok. Yapmamız gereken; toprağımıza, tohumumuza, suyumuz ve üreticimize sahip çıkarak üretmek, inadına üretmek ve hakça bölüşmektir. Saygılarımla.

Dünya Gıda Günü 2011

MEHMET BEYKAYA
GTH Bakanlığı Gıda ve Kontrol Genel Müdürlüğü
Gıda Kontrol ve Laboratuvarlar Daire Başkanı

Değerli katılımcılar; öncelikle böyle güzide bir topluluk karşısında bulunmaktan dolayı duyduğum memnuniyeti hassaten ifade etmek istiyorum. Ne yazık ki son konuşmacı olmak zor iş; zaman azalmıştır, katılımcıların sabrı tükenmiştir. Dolayısıyla sizin sabrınızı fazla zorlamadan, konunun mahiyetine inen birkaç cümle de ben sarf etmek istiyorum.

Ben çekirdekten gelen bir insanım, sahada çalışmış bir insanım; ziraatın lisesini okudum, daha sonra fakültesini ve mastır, doktora yapan bir insanım. Bizatihi denetimlerde bulunmuş, tarlada, ahırda bulunmuş bir arkadaşınızım. Lütfen beni kendinizden farklı görmeyin, ben de sizler gibi bu kulvarlardan geçerek buraya geldim. Dolayısıyla bu camianın, bu ailenin bir parçasıyım, beni öyle görürseniz memnun olurum.

Tarım hakikaten vazgeçilmez, hayati bir sektör. Tarımın iktisadi yönü var; bakıyorsunuz ki kendi içerisindeki dalgalanmalar anında ekonomik dengeleri değiştirebiliyor. Sosyal bir sektör; bünyesinde bir sürü insanı ve aileyi barındırıyor. Stratejik bir sektör; son dönemlerde enerji tarımı gibi çok önemli, yani yediğimiz, içtiğimiz gıdanın bir araba yakıtı olarak karşımıza çıktığını da görüyorsunuz. Kültürel bir sektör; hakikaten insanlığın ilk gününden bugüne kadar kendi içinde devşirilmiş bir kültür aktarması söz konusu.

Tabii gelişmiş ülkeleri hep söylüyoruz, ama bugün mesela Amerika Birleşik Devletleri sadece teknoloji ve silah satmıyor, dünyanın en büyük tarım ihracatçısı, tarım o yönüyle önemli. Hatta son dönemlerde mevcut arkadaşlarımızın hepsi bahsettiler, gerek kuraklık ve diğer tabii afetlerden dolayı veya çeşitli siyasi gelişmelerden dolayı insanlar, ülkeler aşırı tarımsal faaliyetlere yöneldiler. Şöyle değerlendirdiler:

Dünya Gıda Günü 2011

Örneğin “Bugün ben bir ülkeden buğday alabiliyorum. Yarın sorun yaşarsam, bana satmazsa, benim ürettiğim arabamın, teknolojinin bana hiçbir faydası olmaz.” Ülkeler aşırı tarımsal faaliyetlere yöneldiler, toprak satın aldılar, kiralamalar yaptılar. Bugün Brezilya’da 5 milyon hektarın üzerinde başka ülkeler tarafından alınan ve o ülkeler tarafından işlenen, kiralanmış ve satın alınmış topraklar söz konusu.

Tabii eğer gıdayı tarif etmek gerekirse, ben gıdayı şöyle tarif ediyorum: Benim lügatimde gıda eşittir insan eşittir hayat, gıdasız bir hayat olmaz. Ben burada, bu salonda olan arkadaşlara, katılımcılara şu soruyu yöneltsem, “Arabasız hayat olur mu veya uçaksız, bilgisayarsız hayat olur mu?” desem, bazı tereddütlerle “Evet, olur” derler, ama “Gıdasız bir hayat olur mu?” dediğim zaman, her bir ağızdan “Kesinlikle hayır” diyeceklerini tahmin edebiliyorum. O yüzden gıda, gerçekten insanla özdeşleşmiş temel bir kavram.

Aslında gıda meselesi toplumsal bir ödevdir; sadece bir kurumun, bir şahsın tekelinde olmaması gerekir. Burada üniversitelere çok büyük görevler düşüyor, STK’lara çok büyük görevler düşüyor, yine değişik kamu kurum ve kuruluşlarına görevler düşüyor, Bakanlık olarak bize büyük görevler düşüyor ve hepsinden önemlisi, tüketicilere çok büyük görevler düşüyor, yani tüketici en büyük güç. Mümeyiz bir akılla nasıl ki bir kravat alırken gereken hassasiyeti gösteriyorsak, bir ayakkabı alırken gereken hassasiyeti gösteriyorsak, kanımıza canımıza karışan gıda alımında da aynı hassasiyeti göstermemiz lazım. Zaten 5996 sayılı Yasanın temel muhteviyatına baktığımız zaman, tüketicilere çok ciddi manada sorumluluklar ve haklar veriyor.

Bu ödevimizi iyi çalışmazsak ne olur? Bu ödevimizi çalışmazsak, sorunlarımızı ötelerseniz, bir bumerang gibi dönüp dolaşacak, yine bize ulaşacaktır, bizi bulacaktır. O yüzden bunu bir toplumsal ödev olarak görüp meseleye o manada yaklaşmak lazım.

Ben de bir sunu hazırladım, sizi sıkılamaya çalışacağım. Az önce bahsettiğim gibi, hakikaten bir gereksinim, yani bunsuz hayat olmaz. O yüzden çeşitli araştırmalar da söz konusu, bu alınmazsa insan hayatı devam etmez. Hakikaten kişi başına minimum enerji gereksinimleri 1 800 kalori kadar, araştırılmış. Son dönemlerde bakıyorsunuz, açlıktan ölümler söz konusu.

Gıda güvencesi için ne olması lazım? Bir kere gıdaların bulunabilirliği olması lazım, aynı zamanda gıdaların ulaşılabilirliği olması lazım ve tedarikte de bir kararlılık olması gerekiyor.

Böyle bir tabloya baktığımız zaman, dünya ve Türkiye’deki tablo, aşağı yukarı bizim kişi başı kalori tüketimlerimizle ilgili. Açlık ve obezlik hakikaten bizim de gündemimizde son derece önem arz etmekte. 2010 yılında dünya nüfusu yaklaşık 6 milyar 840 milyon düşünülüyor, 1/3’ü gıda güvencesinden yoksun. 2006 yılında obez insan sayısı, ilk kez aç insan sayısını aşmış durumda. 925 milyon insan kronik açlık yaşamakta, bu da yaklaşık nüfusun yüzde 15’ine tekabül etmekte. Buna

Açlığa Karşı Yaygın Üretim, Hakça Bölüşüm

rağmen gıda yetersizliği nedeniyle bir acı da yaşanmakta; yılda 6 milyon, günde 16 bin ve 5 saniyede bir çocuk ne yazık ki açlıktan hayatını yitirmekte. Vitamin eksikliğinden meydana gelen sıkıntılar, anemiden dolayı meydana gelen sıkıntılar yine had safhada.

Dünya Gıda Zirvesi 1996'da Roma'da şöyle bir karar almıştı: Yeterli ve besleyici gıdaya ulaşmak, insan hakkı olarak tanımlanmıştı. Açlığın 2015 yılında 1990 yılına göre yarı yarıya azaltılması hedeflendi, ancak aç insan yüzde 50 azalacağına yaklaşık yüzde 25 arttı.

Açlığın nedeni, dediğim gibi, bulunabilirlik, ulaşılabirlikle ölçülüyor. Ama ne yazık ki sanki Güney Yarımküre için bir kader haline gelmiş durumda; aç insanların bulunduğu coğrafya, ne yazık ki Güney Yarımkürede şekillenmiş durumda. Dünya nüfusunun yaklaşık yüzde 80'i güneyde olmasına rağmen, ne yazık ki paydan aldıkları miktar yüzde 23 civarında. Açlığın dağılımına baktığınız zaman, Afrika ülkeleri yüzde 62 oranında, Asya ve Pasifik ülkeleri yüzde 26 civarında. Gelişmiş ülkelere baktığınız zaman, bu oran daha da düşük.

Kuzeyin avantajları neler? Ekolojik ve toprak verimliliği çok önemli, teknik ve makina üstünlükleri var, maliyetin düşüklüğü ve devletin ciddi manada desteği var. Güneyin dezavantajları; toprak ve verim kısıtlılığı, savaş ve etnik kavgalar, gıda yerine pazar bitkisi -kahve, çay, kakao, muz- üretimi, borç yükü nedeniyle yatırım azlığı, hızlı nüfus artışı. Güneyin dezavantajlarıyla ilgili aynı zamanda kendi tekelleşmeleri de ciddi manada sorunu oluşturuyor. Aç insan sayısı azalmıyor, ne yazık ki gittikçe artıyor.

Fiyat tartışmalarına baktığımız zaman, mesela tahıl, et, süt, yağ ve şeker fiyatlarının 2002 ve 2004 ortalaması 100 olarak alınırsa, bu rakam 2008 yılında 200'e ulaşmış durumda. Bu artış 40 kadar ülkede gıda isyanı denilen tepkilere de yol açtı ne yazık ki. Fiyat artışlarının nedeni ne? 2007 yılında yaşanan kuraklık, petrol fiyatlarının artması, enerji tarımının yaygınlaşması, yaşam tarzının değişmesi, Çin ve Hindistan'da özellikle orta sınıfta çok ciddi manada bir gelişme söz konusu, bunların proteine olan ihtiyaçları ister istemez dünya üzerindeki dengeyi etkiledi. Spekülatif sermayenin gıdaya yatırımı, artık gıda da bir para kazanma metası olarak değerlendiriliyor, borsalarda ciddi manada yatırımlar söz konusu. Korumacılık ve ihracat kısıtlamaları da yine etkiliyor.

Dünya Gıda Günü, 1979 yılında FAO'nun 20. Genel Kurulunda Paul Romani'nin önerisiyle ortaya konuldu. Yoksulluk ve beslenme yetersizliği ve açlığa dikkat çekildi. 80'de ilk konu önce gıdaydı, şimdi ise gıda fiyatları. Gıda fiyatlarıyla açlık arasındaki tabloyu görüyorsunuz.

Çözüm arayışları;

- Batı yaklaşımı: Çiftçiye ne kadar kazanç sağlanırsa, üretimin o kadar artacağı varsayımına dayanmakta. Amaç, pazar fiyatının yüksek tutulması ve rakip ülkelere karşı korunması. Bu yolla 1970'li yıllarda kendine yeterlilik sağlanmış ve daha sonra

Dünya Gıda Günü 2011

üretim fazlası gibi bir durum söz konusu olmuş. Daha sonra üretimden bağımsız desteğe geçilmiş, bunların çok detayına girmek istemiyorum.

- Gıda adaleti: “Eksik olan gıda üretimi değil, açlığın sorumlusu ekonomik ve sosyal eşitsizliklerdir. Gıda güvenliği temel bir insan hakkıdır, dolayısıyla eksik olan adil bölüştürdür.” Konuşmacılar da dile getirdi aslında. Gelir adaletsizliği ve adil bölüşümdeki sıkıntı, ister istemez bu olayı tetikliyor. Gıda adaletiyle ilgili yine çeşitli verilerden burada bahsediyorum.

- Gıda egemenliği, 2007’de Mali’de toplanan Uluslararası Gıda Güvenlik Forumuyla başlayan bir hareket, sonra *Via Campesina* (Çiftçi Yolu) oluşumunun devamı geldi. Sivil toplum örgütlenmesi, onun detayları var.

- Bölgesel pazar: Belirli bölgelerde, işte Kuzey Afrika, Latin Amerika, Güney Afrika gibi ülkelerin tarımsal pazar oluşturmasını öngörüyor. Bunlar da ister istemez sonucu etkileyen çalışmalar. Bölgesel pazarda yine Dünya Ticaret Örgütünün uygulamaları da söz konusu.

- Yardım ve bağış alternatifi: Genel olarak yapılan çeşitli yapılanmalar var. Ancak yardım ve bağış, kesinlikle bu işi çözen ve ciddi anlamda alternatif ortaya koyan çalışmalar değil.

Tüketimin trendlerine baktığımız zaman, nüfus artış hızı azalacak ve 2050’de 8 veya 9 milyar dolayında konsolide olacaktır. Kırsal nüfus azalacak ve 2030 yılında insanların 2/3’ü kentlerde yaşayacak. Gıda tüketim alışkanlıkları değişecek, gıda endüstrisinin ve gıda güvenliğinin önemi artacak, varıl ülkelerde kişi başına gıda tüketimi azalacaktır.

Gıda güvencesi için gıda üretiminin açlığın yaşandığı bölgelerde artırılması, yoksul insanların tarımsal üretime katılması, küçük çiftçinin desteklenmesi ve korunmasıyla gıda üretiminin yaygınlaştırılması gerekir.

Yine Afrika ülkeleri içerisinde bir Malavi örneği var; 2005’ten önce gıda yardımı alıyordu; küçük çiftçiler hibrit ve mısır, gübreyle desteklendi, tahıl üretimi 4 yılda 3’e katlandı ve 2009 yılında gıda ihracatına başladı. Nijerya’da yine benzer bir örnek söz konusu; çiftçilerin krediyle girdi gereksinimleri zamanında karşılandı, sonra yüzde 40’la yüzde 120 oranında bir üretim artışı meydana geldi ve gelirler de yüzde 19’la yüzde 113 arasında değişti.

Kısaca, sıkmadan konuya değinmek istedim. Sonuçta küçük bir hikayecikle konuşmamı bitirmek istiyorum: Zamanın birinde sultan, kendi tebaasının ilgisini ve sevgisini ölçme adına danışmanları çağırıyor, diyor ki, “Tebaamın bana ilgisi ve sevgisi ne âlemde?” “Herkes seviyor, ilgi duyuyor” diyor kendisine. O da diyor ki, “Bana daha somut örnekler koyun ortaya.” Danışmanlarından biri diyor ki, “Efendim, şöyle bir şey yapalım: Büyük bir bal teknesi yapalım, sizi seven herkes bir tas bal döksün.” Bir panayı alanına büyük bir bal teknesi yapıyor ve sırasıyla herkes bir tas bal döküyor. Tabii kralı sevmeyen bir vatandaş da “Ben bunu zaten sevmiyorum, bir de ne diye bal döküyüm?” diyerek uyanıklık yapmaya çalışıyor,

Açlığa Karşı Yaygın Üretim, Hakça Bölüşüm

“Bu kadar balın yerine ben su döksem ne olur ki?” diyor. Yavaş yavaş gidiyor, çaktırmadan bal yerine suyu döküyor. Zaman tayin ediliyor, zaman sonrasında bal teknesi sökülecek ve ona göre krala olan sevgi ölçülecek. Bal fıçısı sökülüyor, bakıyorlar ki, hepsi su, herkes uyanıklık yapmaya çalışmış.

Gıda hadisesi, hakikaten hayati bir önem arz eden bir konu, lütfen uyanıklık yapmaya çalışmayalım ve illa ki birileri değil, bu bütün toplumun meselesi. Eğer su değil bal dökersek sorunu çözeriz.

Teşekkür ediyorum.

KATKI VE TARTIŞMA

OTURUM BAŞKANI Mehmet BESLEME: Bakanlıktan Daire Başkanımız Sayın Beykaya'ya da teşekkür ediyoruz.

Şimdi sorulara ve katkılara geçeceğiz. Ama panel yöneticisi olarak öncelikle arkadaşlarımızın ne dediğini kısaca sizlerle paylaşmak istiyorum, sorularınız ve katkılarınız için belki bir özet hatırlama olur.

Türkiye Gıda ve İçecek Sanayii Dernekleri Federasyonundan bir arkadaşımızla, Sayın Maraş'la konuşmaya başladık. Sayın Maraş, Federasyonun Türkiye'deki yapılanmasından söz etti. Ben de öğrenmiş oldum, sizlerle paylaşmak için tekrar edeyim: “Bize bağlı 23 tane alt dernek söz konusu, 2 bin tane de gıda ve içecek konusunda çalışan şirket var Türkiye’de” dediler. “Avrupa Birliği Gıda ve İçecek Federasyonu üyesiyiz” dediler, bunu anlattılar bize. “Dönem içerisinde sektör raporlarını yayınlıyoruz, bu önemli, bunlara baktınız mı?” dediler.

Avrupa Birliği’nde gıda ve içecek sanayiine yönelik göstergeleri anlattılar bize, Türkiye’nin 8. sırada olduğunu söylediler. Özellikle Türkiye’de 34 bin 781 adet işletmenin olduğunu öğrendik. Sayın Maraş’ın söylediğine göre, bunun 466’sı içecek sanayiiyle ilgiliymiş. Türkiye’de bu anlamda istihdam sayısı için şöyle bir rakam verdiler: “Biz içecek ve gıda sanayiinde, bağlı şirketlerimiz aracılığıyla 329 bin kişiyi istihdam ediyoruz” dediler. “Bizim 3.3 milyar dolar ihracat fazlamız var” dediler, bu bana çok ilginç geldi.

Federasyonun geleceğe dönük bakış açısını anlattı Sayın Maraşlı, “Bu anlamda bizim için 4 tane şey önemlidir” diye bizimle paylaştı.

Bunlardan bir tanesi gıda güvenliği, “Özellikle ambalaj ve etiketleme veya kayıtdışılık, gıda güvenliği için ele aldığımız konular” dedi. “İkinci önemli olan şey, bizim için olmazsa olmaz ‘tüketiciler de var yanımızda, belki onlara da sormak gerekir’- tüketiciyi bilgilendirme çok önemli konulardan bir tanesi. Yine biz bu anlamda çevreyi çok önemsiyoruz, ola ki ticaret ve rekabet gücü de bizim için olmazsa olmazlar” dediler. Bununla birlikte geleceğe yönelik bir SWOT analizi yapmışlar ve onun sonuçlarını bizimle paylaştılar. Dediler ki, “Önümüzde fırsatlar söz konusu. Örneğin Türkiye yüzde 50 neredeyse genç nüfusa sahip, gittikçe talep artışı söz konusu. Lojistik olarak farklı bir yerde duruyoruz, önemli bir yerde. Özellikle de belki gelecekte üretim üssü olacağız. Bunlar bizim için önümüzde duran fırsatlar” dediler. “Bununla ilgili tehditler ya da zayıf noktalarımız şunlar: Küçük ve dağınık bir yapımız var, işletmelerde AR-GE, inovasyon ya da buna yönelik destekler de yok” dediler.

“Ancak geleceğe yönelik şu beklentiler öne çıkıyor”, ben sizlerle paylaşıyorum: Dediler ki, “Doğru dürüst bir gıda mevzuatına ihtiyacımız var, var olan yetmiyor.” “Genetiği değiştirilmiş organizmalar konusunda ya da GDO’lar konusunda Türkiye’de bir belirsizlik var, bunun netleşmesi gerekir. Biz üreticiler ya da sanayi olarak böyle bakıyoruz. Otorite yok bununla ilgili, doğru dürüst bir otoriteye ihtiyaç

Açlığa Karşı Yaygın Üretim, Hakça Bölüşüm

var. Mesela EFSA diye bir yer var, buna benzeyebiliriz.” Bir de “Biz sanayiciyiz, işvereniz, asılsız haberlerden yıldık. Bu anlamda sağlıklı beslenme, çevre eğitimi yapılması gerekiyor, bu asılsız haberlere yönelik de doğru dürüst kimse yok, özellikle küresel rekabette de bize çok fazla destek gelmiyor” diye benim böyle özetleyebileceğim konuları konuştu.

Sonra sözü Tüketici Hakları Derneği Başkanımıza verdik. Sayın Turhan Çakar, aslında bence gençlerin yaptığı gibi, bütün günün ve son 11 yılın bütün gıda sempozyumlarımızın özetini yaptılar, ama tüketici gözüyle yaptılar.

Şurası çok önemliydi; Bakanlık da burada, Federasyon temsilcileri de burada: “Gıda, Ziraat ve Kimya Mühendisleri Odasının dışında hiçbir yerde bizim temsiliyetimiz yok” dediler. “Herkes katılımcılıktan söz ediyor, ama biz tüketiciler hiçbir yerde yer almıyoruz. Sizi seviyoruz, sağ olun, eyvallah, ama biz neler istiyoruz, bu konularda gerçekten doğru yerlerde, doğru şeylerin olduğunu bilmiyoruz, sizlerle beraber bunu geliştirmemiz gerekiyor” dediler.

“Gıdayı sağlamak devletin asıl görevidir, ama bizim istediğimiz, temel, yaşamsal ve doğal gereksinime yönelik algıladığımız gıdadır, bunu devletten başka kimse doğru dürüst yapamaz, çünkü tüketiciler yeterli, sağlıklı ve düzenli, hatta kaliteli ürüne ancak böyle erişebiliriz, biz bunu talep ediyoruz” dediler.

“Üretimden sofraya tüm süreçlerde ne olursa olsun, tüketicilerin doğru bilgilendirilmesi ve katılması gerekiyor” dediler. “Evrensel hakkımız gereğince biz temsiliyet istiyoruz, bilgi istiyoruz. Ne yazık ki bu bilgiye ve temsiliyete ulaşamıyoruz” dediler. “Bizim sorunlarımız var” dediler; Afrika, Uzakdoğu ve Güney Afrika’dan söz ettiler. Özellikle Türkiye’de biyoçeşitlilik yönünden yeterliliğin geçmişte olduğunu, ama gittikçe zayıfladığımızı söylediler. “ Kendi kendine yetebilirlikte 7. sıradaydık, ama gittikçe kaybediyoruz, tüketicimiz gittikçe açlığa ya da yoksulluk sınırına yaklaşıyor, çünkü tekeller üretimini artırmışlar, Türkiye’de ve bütün dünyada bir tekel söz konusu” dediler. Tarımsal üretimin Türkiye’de düştüğünden, köylerin boşaltıldığından, kentlerin varoşlaştığından ve aslında üretici olan tarımcıların, çiftçilerin, köylülerin tüketici konumuna geçtiğinden söz ettiler.

Bir şey çok önemliydi, bunu belki konuşabilmek gerekiyor: “Tohumculuk Yasası diye bir şey var, bu gıda emperyalizminin bir parçası olarak bize yansıyor. Çiftçi ya da köylü, kendi tohumunu satamıyor, sadece takas yapabiliyor. Ondaki dengeyi bile bozdular” dediler.

Onun dışında, “Endüstriyel tarım diye bir şey var, dünyada ya da gelişmiş ülkelerde gözüküyor, ama bu bizim için kirlilik kaynağıdır Türkiye’de” diye dillendirdiler. Yine tekelleşme, dengesiz ve yetersiz beslenme, özellikle işsizlik konularına değindiler.

Bir şeyin altını daha çizdiler, Sayın Başkana ben de okuduğum için destek vereceğim: TÜRK-İŞ’in verilerine göre 900 TL ve 2 bin 800 TL’den söz ettiler, açlık ve yoksulluk sınırı. Aslında bakarsanız sevgili arkadaşlar, bunu Başkanımıza ek olarak söylüyorum; Türkiye’nin yüzde 25’i açlık ya da yoksulluk sınırında, yani nüfusun ¼’ü. Bu önemli

Dünya Gıda Günü 2011

bir şey. Obezlikten söz ettiler, yapay yemle beslenen hayvanlardan, doğal yapının bozulmasından söz ettiler. “Elbette ki bununla ilgili önermeler var, ama artık eylem zamanıdır, herkes bir araya gelmeli” diye de sözlerini tamamladılar.

Sevgili Petek Ataman, Gıda Mühendisleri Odası Başkanımız söz aldı. Zaten her şeyi biz beraber biliyorduk, ama “Güvenli gıdayı tüketmek istiyoruz” diye sözlerine başladılar. “Hayvansal protein, dengeli ve yeterli beslenme istiyoruz, tüketiciler kadar biz de zaten tüketiciyiz aslında, aslında o mevzuatı yapanlar da tüketici, aslında işverenler de tüketici, herkes tüketici, biz de bunları istiyoruz. Ama ne yaparsak yapalım, ülke çıkarlarını ön plana almamız gerekiyor” dedi Sayın Gıda Mühendisleri Odası Başkanımız. Katılımcılıktan, şeffaflıktan söz ettiler, bilimsel ve objektif olmadan bu işlerin olmayacağını söylediler. Özellikle bu rakam benim ilgili çektii, bir kez daha paylaşmak istiyorum: “Türkiye’de bununla ilgili üretim yapan işyerlerinin yüzde 80’i küçük ya da orta ölçekli” dediler ve “bunun ötesinde, ciddiye alınması gereken büyük bir kayıtdışılık söz konusu” dediler. “Her koşulda biz tüketici algısını doğru yaratmak zorundayız, denetimleri doğru dürüst yapmamız gerekiyor, reklam ve basın yayınlarında bilgilenmemize yönelik bize doğru dürüst bilgiler verilmiyor. Hatta biz Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı’nın yaptığı denetimlere dair bilgi almak istediğimizde bile, kurum olarak bilgi verilmiyor, bizimle bu paylaşılmıyor” dediler. Sanırım doğru özetliyorum Sayın Başkanım.

Onun dışında yeni mevzuat var, ama bununla ilgili de gerçekten karman çorman şeylerden söz ettiler, bir kavram kargaşası var. “Bununla ilgili kendi mevzuatımızda kavramları belirlemek gerekiyor” dediler. Ben de katılıyorum Kimya Mühendisleri Odası Başkanı olarak. Gıda güvenliği her koşulda ulaşılabiliirliktir, bu çok önemli bir tespittir.

Onun dışında Sayın Başkanım hayvan sağlığından söz ettiler. “Avrupa Birliği’nde mevzuata uyum sağlayabilirsiniz, ama Avrupa Birliği istihdamla uğraşmıyor. Türkiye’nin istihdam diye bir sorunu var, bu anlamıyla da teknik elemanlara ihtiyaç var. Denetim elemanı istihdam ederken bile sıkıntı yaşıyoruz gıda mühendisleri açısından” dediler. Ziraatla veteriner hekimleri biraz öne çıkartıyor gibi gördüler. Ben yeniden dönüyorum, Kimya Mühendisleri Odasının temsilcisi olarak da kral bizim açımızdan çok daha kötü, çok daha çıplak diye söylüyorum, bunu da eklemiş olayım.

“Araştırma yapmalıyız, bilgi edinme olmazsa olmaz. Özellikle hijyen konusunda bu sorumlu yöneticiliği yok ettiyseniz, işletmelerin hijyen konusunda bilgilenmesine ve risk değerlendirmesine ihtiyaç vardır, bu da teknik elemanın işidir. Bizim burada olmamız gerekiyor, istihdam için önemli bir hedef” diye de hatırlatmayı yaptılar.

Sayın Dr. Turhan Tuncer, Ziraat Mühendisleri Odası Başkanımıza söz verdik. Güzel bir sunum yaptılar, ben akıllarda kalanlardan birkaçını paylaşmak istiyorum sizlerle.

“925 milyondan 1 milyar aça geldi dayandı bütün dünya” dedi Sayın Başkanım. “Fiyatlar aldı başını gidiyor. Peki neden?” Nedeni aslında hep beraber konuşmuştuk,

Açlığa Karşı Yaygın Üretim, Hakça Bölüşüm

Başkanımız derli toplu bir kez daha sundular; “Dağıtımda dünyada adaletsizlik, gelir dağılımında adaletsizlik var, aslında bunun bütün nedeni budur” dediler. “Üretimden tüketime gıdayla ilgili ya da tarımla ilgili bütün süreçlerde tekelleşme var, çokuluslu şirketler var ve doğal olarak bunların hâkimiyeti ve buna yönelik de dünyanın her yerinde bizim gibi ülkeler de başta olmak üzere düzenlemeler söz konusu” dediler.

297 milyon hektar arazi çokuluslu şirketler tarafından son 10 yılda diğer ülkelerde, ağırlıklı Afrika olmak üzere ya satın alınmış ya da kiralanmış. Küresel ısınma denilen bir kavram var, bu çok önemli, zaten gelecek süreçleri belirliyor. Bununla beraber karbondioksit salınımı söz konusu. Bu gittikçe bizde gıdada üretimi, tarımda üretimi azaltacak potansiyeller içeriyor, çünkü gelecek 20 yılda görünen o ki, bu fiyatlar yüzde 50 kadar daha artabilecek. O da iyi niyetle, bunlarla baş edilebilirse, küresel ısınma meselesinde. Bu su kıtlığını, suyun ticaretleştirilmesini de sağlıyor bir taraftan, bunlar da önemli. Biz bunları hep konuşmuştuk, ama eklememiz gerekiyor.

“Özellikle içme suyu bile artık dünyada ve Türkiye’de özelleştirilmeye başladı” dedi Sayın Başkanım. “Suyun yüzde 70’i –‘bütün dünya suyunun yüzde 70’i ya da Türkiye için belki bu rakamı verdiler’- tarımda kullanılıyor. Tarımın geleceği, su ticaretleştiği sürece ne yazık ki iyi gözüküyor” dediler.

Sayın Başkanım, onun dışında çok veriyi paylaştı bizimle prezantasyon olarak, sunum olarak. Ben bir iki tanesini hatırlatıp hemen tamamıyorum sözümü: 2002 ile 2011 yılına yönelik karşılaştırma yaptı Ziraat Mühendisleri Odası Başkanımız. Bütçe giderleri, destekleri, gayri safi milli hâsılaya göre değerlendirmelerini yaptılar. Görünen o ki, Türkiye’de üretim açığı olan ürünler daha az destekleniyormuş, onun mantığını bir türlü anlayamadığım için size de hatırlatıyorum. Üretmediğimiz şey daha az destekleniyor arkadaşlar, yani ne kadar ihtiyacımız var, o kadar az destek, ters orantılı. Kapitalizm böyle bir şey işte. Bununla birlikte 2002 yılında 5.3 olduğunu söylediği destek 1.9’a düşmüş.

Başkanım, bunun dışında tarım üretimi ve ithalata yönelik analizler yaptılar. Tarımda istihdamın payından, tarım alanlarının değişiminden, kullanımından söz ettiler. Bitki üretimindeki değişimden söz ettiler, tarımsal katma değerın gayri safi yurtiçi hâsılaya payından ve bunun gittikçe azaldığından söz ettiler. Ama bunun dışında şunları da söylediler: “Bu da ne kadar çoksa, o kadar yine aç kalıyorsunuz. Tarımsal üretimde dış ticaretiniz artmaya başladıysa, hububat ithalatı yapmaya başladıysanız, yağlı tohumu dışarıdan ne kadar çok alıyorsanız, yani bunlardaki miktar ne kadar yükseliyorsa, açlığınız da o kadar yükseliyor, üretim de o kadar düşüyor.”

Çalışan başına tarıma katma değer, son 10 yılda olabildiğince düşmüş, bunu da veri olarak bizimle paylaştı. Ama her şey yine de geldi, döndü, dolaştı, yıllardır bütün örgütümüzün söylediği gibi özelleştirmeye. Çünkü özelleştirmeye Başkanım çok fazla yer verdi. Bununla birlikte Kurban Bayramı’nda dışarıdan artık hayvan

Dünya Gıda Günü 2011

geleceğinden adımız gibi eminiz, hepimiz biliyoruz. Girdi sağlayan üretimin tıkanıdığı, tamamıyla dışa bağımlı hale geldiğini söyledi. Yine “Bütün bunların nedeni, neoliberal politikalar” dediler. “Emek, üretim, bilim odaklı olmazsanız ve siz bununla birlikte politika geliştirmezseniz, aç kalmaya mahkûmuz. Türkiye de, dünya da bu noktada gittikçe kötüye gidecek” dediler.

Sayın Mehmet Beykaya, Bakanlıktan gelen Sayın Daire Başkanımız, “Aşlında ben de çekirdekten gelme, tarımcıyım, ziraatçıyım” diye sözlerine başladı. Daire Başkanımızın ziraat mühendisi olduğunu öğrendik. Dedi ki, “Tarım hayati bir sektördür; ekonomik, sosyal, stratejik, hatta kültürel tarafı olan bir sektördür. Bu anlamda ABD, tarımın en önemli ihracatçısı durumunda, yani kendi ülkelerinden dışarıya tarımsal ürün satabiliyor.” Bu anlamda da arkadaşların dediği gibi, “Amerika Birleşik Devletleri ve diğer gelişmiş ülkeler toprak satın aldılar, kiraladılar, bununla ilgili dışarıda üretime başladılar. Bunlar bildiğimiz şeyler, sizinle ben de paylaşıyorum” dediler. “Gıdasız bir hayat olmaz. Gıdada toplumsal ödevler var; bu anlamda üniversitelere, STK'lara, siz meslek odalarına, kamu kuruluşlarına, tüketicilere ve herkese görev düşüyor” dediler. “Biz 5996 sayılı Yasayı tüketicileri korumak için çıkardık” dediler.

Birincil gereksinim gıda, açlıktan ölüm, kişi başına kilokalori olarak hesap, gıda güvencesi, onun dışında açlığın nedeni, bununla ilgili dünyadaki dağılımı gösteren bir harita, Güney-Kuzey dengesizliği, Dünya Gıda Günü'nün nasıl belirlendiğini, çözüm arayışlarının neler olması gerekliliği, gıda adaleti ve gıda egemenliği, onun dışında bölgesel pazar olmanın koşulları ya da mevcut durumu, yardım, başışla ilgili alternatifler, tüketim trendleri, gıda güvencesi için öneriler, Malavi ve Nijerya örnekleri, sonuç olarak da anlattığı fıkra. Böylelikle biz bu panelin ilk turunu tamamlamış olduk.

Şimdi katkı ve sorularınızı bekliyoruz, buyurun.

NUSRET ERDEM (Tüketici Hakları Derneği Yönetim Kurulu Üyesi)- Benim önerim; panelleri biraz daha soru-cevap gibi tutarsanız, daha canlı olacak, daha dinamik olacak.

Gelinen noktada şu var: Tabii devlet politikaları yadsınamaz, inkâr edilemez, ama sanki manzara hep “Suçla suçla, rahatla” gibi bir şeye geldi. Manzara belli; Türkiye’de 25 bin işsiz ziraat mühendisi var. Biz GAP’la ilgili yine bir toplantıya gitmiştik. Orada Urfalı bir köylü, ekmiş biçmiş, hepsi yerlere, sağa sola dökülmüş. Eskiden kooperatifleşme vardı. Ziraat mühendisleri, bu terk edilen köylere, köylünün ayağına gidip de onlara bir yol ve yolcu olamazlar mıydı? Burada biraz daha böyle eksiklik yok mu?

Teşekkürler.

KÂNİ BİLGİÇ (Ziraat Yüksek Mühendisi)- Öncelikle sunumu gerçekleştiren tüm katılımcılara teşekkür ediyorum. Arkadaşlar; gıda güvencesi, gıda güvenliği, yani bir kavram karışıklığı var. Bunlar İngilizceden çevrilmiş, gelin bunun Türkçesini

Açlığa Karşı Yaygın Üretim, Hakça Bölüşüm

söyleyelim; gıda güvenilirliği ve gıda yeterliliği, bu kadar basit. Gıda güvenilirliği dediğim zaman, gıdanın sağlıklılığı akla gelmektedir ve ben de bu konuda şunu vurgulamak istiyorum: Dünyadaki ülkelerin bir kısmı gıda olmadığından dolayı hastalanıyor, ölüyorlar. Bizler ise gıda tükettiğimizden dolayı hasta oluyoruz, yani buna kimse parmak basmadı.

Nasıl hasta oluyoruz; söyleyeyim size: Bal; gerçek bal 30 lira, sahte bal 10-15 lira. Son zamanlarda bu GDO'lu ürünler, mısırdan üretilen glikozdan yapılan ballar. Sayın Mehmet Beyden ben istirham ediyorum, yani belki eleman yetersizlikleri var, ama internete girin, "Gerçek bal nedir?" diye. Diyor ki, "Donan bal, gerçek baldır, kristalleşen bal, gerçek baldır." Ben farklı ürünleri, vakıfların ballarını derin dondurucuya koydum, hiçbirinde kristalleşme olmadı. Bu nasıl iştir? Etin kilosu 30 lira, 19 liraya sucuk satılıyor. Bu nasıl iştir? Zeytinin siyahlaşması için kostik kullanılıyor. Çekirdeğine bakın, eğer simsiyahsa, zeytinler simsiyahsa, bunlar midemizi yok ediyor, bunlar kimyasal karartıcılar ile karatılmıştır. Kırmızı pul biber, zeytinyağına karıştırılan motor yağları, tereyağına patates karıştırılması, kaşar peynirine patates... Kaşar peynirini koyduk, erimiyor. Bir baktık ki içerisinde külçe şeklinde patates yığınları var.

Şeker üretimi, görüyoruz ki yurtdışından gelen GDO'lu mısırdan. O gün bir şeker aldım, hanım neredeyse sokağa atacaktı, "Bu ne biçim şekerdir?" diye. Bu GDO'lu ürünlerden yapılıyor. Asitli içecekler; dökün mutfağa, lavaboya, lavaboyu temizleyici, deterjan olarak kullanabilirsiniz. İlaç kalıntısı içeren sebzeler, alkollü içecekler; gerçi ona bir şey diyemeyeceğim, çünkü o kaçak olarak üretiliyor, içen ölüyor zaten.

Arkadaşlar; biz yediğimiz için ölüyoruz, biz tükettiğimiz için ölüyoruz. Burada Afrika gibi olduk, onlar yemeden ölüyor, biz yiyerek hastalanıyoruz, kolesterolümüz tavan yaptı. Sorumlu yöneticiler yok. Petek Hanıma katılıyorum, diyor ki, "Üreticilerimizin yüzde 80'i küçük ve orta üretici ve bunda da sorumlu yönetici yok." Ziraat mühendisi, veteriner yok burada, işimiz Allah'a kaldı.

Mehmet Bey, sizden çok istirham ediyorum; yeteri kadar elemanınız, aracınız, gereceğiniz var mı? Ayda, yılda kaç tane örnek alıyorsunuz? Yani dut pekmezi deniliyor, gerçek pekmez 30 lira; gidiyorsunuz markete, 5 lira. Bu nasıl iştir?

Sayın İknur Menlik Hanım yerine konuşan Türkiye Gıda ve İçecek Dernekleri Federasyonu temsilcisi arkadaşımızı; otokontrol sistemi yapabiliyor musunuz, hiç üretimden el çektiğiniz firmalarınız oldu mu? Yani biraz da bizi düşünün, sağlığımız elimizden gitti.

Saygılar sunuyorum.

NEVZER UZUN (Tüketici Hakları Derneği Mamak Şube Başkanı)- Bakanlık Temsilcisinin sunum yapmak yerine buradaki eleştirilere cevap vermesini beklerdim. Teşekkür ederim.

Dünya Gıda Günü 2011

SALONDAN- Panelistlerin her biri kendi açlarından saptamaları yerindeydi. Turhan Bey ve Petek Hanım, ikisi de Tarım ve Köyşleri Bakanlığı eski mensupları benim gibi, o yapıyı çok iyi biliyorlar. Tüketici Derneği mensupları da tüketim açısından olaya yaklaştılar.

Çok kısa bir katkıda bulunmak istiyorum, Beyefendiye de cevap olabilecek bir husustur: Burada hiç gündeme gelmeyen bir şey, gıdanın stratejik bir unsur olduğu. Gıda, ülkelerin çok vazgeçilmez bir stratejik unsurudur, su gibi. Bu NATO'nun toplantılarında, Amerika'da bulunduğum bir toplantıda, 90'da gündeme geldi. Beyefendi sağlıktan söz etti, Yüce Önderimizin bir sözü var; "Sağlıklı düşünce, sağlıklı bedende olur" diye. Biz eğer sağlıklı gıda alamıyorsak, ki bunda müttefikiz, yine dünyanın büyük ilaç üretim firmalarına öz kaynaklarımızı -obezite, şeker hastalığı gibi- aktarmak durumundayız.

Sayın Daire Başkanımız, bir bal fıçısı hikayesiyle o güzel hitabetlerini bitirdiler. Tüketiciler ve toplumun diğer mensupları, bu bal fıçısına bal mı konuluyor, su mu konuluyor, bunu tespit etme, bunu belirleme, bunu kontrol etme otoritesine, iradesine bireysel olarak sahip değillerdir, bu otoritelerin, hükümetlerin, devletlerin, resmi organların kontrolündedir.

Son olarak, anayasanın yeniden belirlendiği, yeniden yazılmaya başlandığı bu süreçte, çok değerli oda mensuplarının daha büyük katılımlara, daha büyük işbirlikleriyle bu yazılımlara, bizim hayatımıza bir çerçeve kuracak olan bu yapıya dahil etmek lazım diye düşünüyorum.

Bir de burada hep beyaz yakalılar ve kravatlılar olarak bulunuyoruz. Ben tesadüfen bugün buradayım, Türkiye'nin her yerinde bu toplantılar oluyor, onlara da katılırdım. Ama bir küçük öneri: Ankara'da değerli oda başkanlarının böyle bir hazırlan oluşturduğu bu büyük toplantıda, bu salonlardan ziyade, daha fazla katılımın sağlanabilmesi, Türkiye'mizin her ilinden gelebilecek en az birkaç kişinin dahil edilmesi yararlı olacak sanıyorum.

Çok teşekkür ederim.

SALONDAN- Benim Gıda ve İçecek Sanayii Konfederasyonu adına konuşma yapan Hanımefendiye bir sorum olacak.

Üretilen gıda ve içeceklerdeki şeker oranının azaltılması konusunda çalışmalarınızın olduğunu ve bu konuda görüşlerinizin olduğunu belirttiniz. Peki, halk sağlığı açısından olumsuzlukları sağlık çevrelerince de, bilim çevrelerince de açıklanmış olan nişasta bazlı şeker üretimi konusundaki görüşleriniz ve çalışmalarınız nelerdir, bunları öğrenmek istiyorum.

Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI- Teşekkürler.

Buyurun.

Açlığa Karşı Yaygın Üretim, Hakça Bölüşüm

FATİH TAŞDÖĞEN (ZMO)- Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Efendim, toplumun bütün kesimlerinin önemli bir unsur olarak gıda maddesine erişim ve de aynı zamanda nitelikli gıdaya uygun fiyat üzerinden erişim hususunda odaların çabaları, emekleri, yoğun bir şekilde halka bunu ulaştırmak amaçlı çabaları herkes tarafından bilinir, kabul görür. Konu açlık ve biz yıllardan beri açlık konusunu halkın gündemine taşımak için de çaba sarf ediyoruz, yine bunu bir kez daha tespit etmiş olayım.

Geçen dönemdeki konumuzun başlığı, “**Utancın Yeni Adı Açlık**”tı, Gerçekten de açlık konusu sadece Türkiye’ye ilişkin değil, aynı zamanda dünyanın her geçen gün bir anlamda kalbine ulaşmakta olan hançerin ölüme uzanan, bir anlamda adım adım ulaşılan yolun yeni adı olarak belki yeniden lanse edilen bir konu başlığı ve gerçekten de çok önemli. Açlığı tanımlarken, konuşurken, gıdaya erişimi konuşmak, kaçınılmaz olarak bizim temel görevimiz. Sadece yeterli miktarda değil, aynı zamanda nitelikli miktarda ve uygun fiyat üzerinden erişim de bu konunun diğer konu başlıkları, bunu mutlaka yine konuşmak gerektiğini biliyoruz.

Erişimi sağlayabilmenin 2 tane temel yolu var, bunu biliyoruz; bunlardan bir tanesi üretmek, bir tanesi ise tedarik etmek, yani ithalat yoluyla karşılamak. İnsan yaşayan bir varlık ve insan fizyolojisi yemeden, içmeden hayatını idame ettirebilme imkânına sahip değil. Bizim gibi ülkelere bakıldığı zaman, biz belki dünyanın birçok ülkesinden çok daha şanslı olarak üretme yeteneğine sahip olan ülkelerden bir tanesiyiz. Neyin karşılığında; doğru politikalar üretme karşılığında. Hem yeterli miktarda üretim yapabilecek koşullara sahibiz, dünyanın en güzel coğrafyalarından bir tanesi, hem de bu yeterli miktarda üretilecek gıda maddelerini, tarımsal ürünleri nitelikli olarak üretmeye uygun vasatlarla donanmış durumdayız, biyoçeşitlilik olarak, coğrafi koşullar olarak, iklimi özellikleri itibarıyla, belki tarımda entelektüel birikim olarak. Burada konunun değişik aktörleri, değişik paydaşları var, odalar var, bunu halka en iyi, en uygun şekilde aktarmak için emek veriyorlar. Konunun bir diğer tarafı tüketiciler; bir anlamda tüketicileri temsil eden kişiler, şahıslar da burada görevlerini yapıyorlar. “Tüketiciler direkt olarak bu sürecin içinde var mı?” diye bakıldığı zaman, her birimiz aynı zamanda birer tüketiciyiz, varız.

Bir diğer boyutu ise, bu süreci denetleyen, kontrol eden, yönlendiren, politikalarını üreten bir otorite, yani Tarım Bakanlığı. Malum, konuyla ilgili Bakanlığın bu anlamdaki düzenlemelerine ilişkin Parlamentodaki tüm çalışmalarına etkin bir şekilde katılımda bulunduk, alt komisyonlarda, tali komisyonlarda, ana komisyonlarda katılımlarda bulunduk, ama sözümüzü bir türlü dinletemedik. Geline nokta itibarıyla bakıldığı zaman, maalesef bir sürü açmazın var olduğunu bugünkü konuşmalardan bir kez daha tespit etmiş bulunuyoruz. Biz, “Gıda konusu, güvenli gıda üretimi konusu, yeterliliği bir kenara bırakıyorum, uzman mesleklerin belli disiplinler içerisinde dayanışarak, kol kola girerek, emek vererek, ortak aklı üreterek ve bunu uygulayarak mümkündür” dedik, hep bunu söyledik. Türkiye’nin

Dünya Gıda Günü 2011

kıt kaynaklarını en iyi şekilde değerlendirmek için bu meslek birikimlerine ihtiyaç olduğunu ifade ettik. “Gelin, bizim elimizde bulunan tekne, ilgili meslek birimlerinin oluşturmuş olduğu unsurları bir araya getirebilecek ve mükemmel ekmeği yapabilecek şekilde bir araya getireceğimiz nüve olsun, elimizde bir madde olsun” dedik. “Birikimimizi çatışmaya değil, uzlaşmaya, bütünleşmeye, ülkemizin menfaatlerini en üst seviyede korumaya dönük kullanalım” dedik. Gıda güvenliğinin üst şemsiye olması gerektiğini hep ifade ettik. Altında bütün mesleklere yer olduğunu ve her mesleğe kendi meslek alanında tabiri caizse ekme de bulunduğunu, hiyerarşik anlamda işgal edebilecekleri kadar, ilgili yerde bulunabilecek kadar güç unsuru da sağlayabileceğini ifade ettik. “Gelin bu gıda güvenliği konusunu bir mesleğe indirgemeyin” dedik. “Türkiye’de yüzde 80 oranında bulunan küçük işletmeleri gıda güvenliği şemsiyesinden arı bırakmayın” dedik.

Eğer 5996 sayılı Kanun bu şekliyle çıkacak olursa, 20 bin civarında ziraat, gıda, kimya mühendisi ve veteriner hekimin işsiz kalacağını ifade ettik. Söylenen hep suydurdu: “Yanlış hesap ediyorsunuz, böyle bir iş kaybının olması mümkün değil” deniliyordu. Ama ben kendi odamdan biliyorum ki, sorumlu yöneticilik dolayısıyla, yani uzman elinin, uzman bilgisinin direkt olarak sahada küçük işletmelerde, tabiri caizse merdiven altı üretim yapan işletmelerde işlev gören, üç amacına hizmet eden -ki detaya girmeyeyim, süre uzuyor- bu camiadaki mühendis elinin uzaklaştığını, maalesef meslektaşlarımızın büyük oranda bu alanda yapmış olduğu işler dolayısıyla katkı sağlamış olduğu süreçten uzaklaştırıldığını görüyoruz. İşsizliğin had safhada olduğunu biliyorum. Ziraat mühendislerinden de, gıda mühendislerinden de, kimya mühendislerinden de bu küçük işletmelerde bu işin üretilmesi aşamasında görev yapan arkadaşlarımızın işyerinden uzaklaştırıldığını ve işsizleştirildiğini görüyoruz.

Bir şey sormak lazım: Bu süreçte kim kazandı? Acaba bu mühendisleri bu alandan uzaklaştırarak gıda denetiminde, gıda güvenliği sisteminde daha önemli rol üstlenen yeni bir şey mi koyduk yerine? Acaba bu alanda istihdam edilen ve bu alandan uzaklaştırılan arkadaşlarımıza daha iyi işler mi vaat ettik, daha iyi işler mi yapar hale geldiler? Acaba bu alanda görev yapan kamu bürokratik yapılanması, çok daha gıda denetiminde etkin bir role mi sahip oldu? Bunu hem paydaşlara hem burada bulunan arkadaşlara hem de Bakanlık Yetkilisine sormuş olalım. Bence bu süreç hiç kimseye yaramadı, maalesef kaybeden hem mühendisler, hem de halkımız oldu. Bunları dikkatlerinize sunmak istedim.

Bütün katılımcılara bir kez daha burada buldukları için saygılarımı sunmak isterim. Teşekkür ederim.

SALONDAN- Değerli sunum yapan panelistlere teşekkür ediyorum.

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Temsilcisine ve Gıda ve İçecek Üreticileri Federasyonu Temsilcisine iki sorum olacak. Birincisi, tüketiciye sunulan ürünlerin ambalajları üzerinde içindikiler, yani ürünün içeriği okunamayacak küçüklükte ya

Açlığa Karşı Yaygın Üretim, Hakça Bölüşüm

da merceklerle okunabilecek durumda. İkincisi, yine ambalaj paketlerinde aynı ürün için A firmasının ürünü 900 mililitre, B firmasının ürünü 950, C firmasının ürünü 1 000 mililitre.

Bir başka örnek vereyim: Özellikle sütte, yoğurtta yağ ve diğer içerikler, A firmasının sütü yüzde 3.4 yağlı, B firmasının sütü yüzde 3; A firmasının yoğurdu yüzde 2, B firmasının yoğurdu yüzde 3, *light* ürünler hariç. Tüketici, “Şu ürün ucuz” deyip onu tüketiyor ya da onu tercih ediyor. Bakanlık ve Federasyon olarak, tüketiciye sunulan ürünlerde, tüketicinin aldatılmaması için standardizasyon getirilmesini düşünüyor musunuz?

Teşekkür ederim.

SALONDAN- Bakanlık Temsilcisi Mehmet Beye bir sorum olacak. Öncelikle görevinin hayırlı uğurlu olmasını diliyorum ben de, çünkü yeni başladığını biliyorum. Sahtecilik konusu, oldukça önemli bir konu. Aslında anlatılanın hepsi bir anlamda sahtecilik ve kanunda da yeri var. Bununla ilgili Bakanlığın yapmaya çalıştığı ya da yapacağı işlemlerden kısaca bahsedebilir mi? Taklit ve tağşişi tamamen içine alan, kontrol edilemeyen bölgelerde sahteciliğin özellikle fikri ve sınai hak olarak da incelendiğini biliyoruz, ama sizinle de birlikte çalışmak istendiğinden de haberdarız. Bu konuda bilgi verir misiniz?

SALONDAN- Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Konuşulanlara bir katkı sağlamak istiyorum: Türkiye, gıda yönüyle, hububat yönüyle, buğday yönüyle aslında kendine yeter mi; yeter. Ama yetmediği yerler var, sebebi de şu: “Dünya şirketleri, uluslararası şirketler, piyasaları elde edebilmek için tohuma yöneldi” denildi, doğrudur. Üretmek için de tohum lazım, kontrol etmek için de tohum lazım. Çünkü tohum nedir; kalitedir, verimdir. Ucuz üretmek için verimli tohumu kullanmak lazım. Bugün Türkiye’de üretilen hububat, yaklaşık 1.5-2 milyon tonu hayvan yeminde kullanılıyor. Niçin; kalitesiz olduğu için. Onun için kalitenin teşvik edilmesi lazım ki yapılan ithalatın da önüne geçelim. İthalatın büyük kısmı, kalitesizlikten dolayı yapılan ithalattır. Biz onu üretirsek, onun önüne geçebileceğimiz gibi, ithal ettiğimiz miktarı da ihraç etmiş olacağız. Yeni TMO’nun alım modeli de kaliteyi teşvik eden bir modeldir. Sadece bilgilendirmek adına arz etmek istedim.

Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI- Ben de teşekkür ediyorum. Biz ilk başladığımız sırayla arkadaşlarımıza 3’er-4’er dakika söz verelim, sonra da panelimizi kapatalım.

Buyurun.

NAZAN MARAŞ- Ben bu paneldeki görevimi soruya yanıt vererek bitirmek istiyorum.

Öğrenci arkadaşımız, “Siz Federasyonun tüm yaptığı işleri; şeker, tuz azaltma, reklamlar, fiziksel aktivite, obezitenin önlenmesinden bahsettiniz, ama nişasta bazlı şekerlerden niye bahsetmediniz?” dedi. Ben size çok genel olarak Federasyonun

Dünya Gıda Günü 2011

çatısını, yaptığı işleri anlattım. Bizim 23 alt derneğimiz var. Alt derneğimiz bazında Nişasta Üreticileri Derneğimiz, nişasta bazlı şekerlerle ilgili -sizin sormak istediğiniz neydi, anlamadım- çalışmalarını sürdürüyor.

Şekerin azaltılması tamamen farklı bir konu, o Sağlık Bakanlığının yürüttüğü projeler kapsamında; ürünlerde şeker, yağ, tuz miktarının azaltılarak belli hastalıkların önlenmesiyle ilgili. Bu projeler içinde nişasta bazlı şeker yok. Bizim alt derneğimiz Nişasta Üreticileri Derneği, nişasta bazlı şekerlerle ilgili bilgi almak istiyorsanız, bilimsel gerçeklere dayalı bir Web sitesi hazırladı, “mısırsekeri.com” diye. Oradan yapılan tüm çalışmalara, tüm bilimsel ne varsa, daha önce bu konuda Sağlık Bakanlığının, Tarım Bakanlığının, Beslenme Platformunun yayınladığı bildirimlere kadar hepsine ulaşabilirsiniz. Merak ettiğiniz konular varsa, o siteyi ziyaret etmenizi tavsiye ederim.

Ayrıca diğer bir arkadaşımızın bahsettiği bu etiketlerde okunma ya da ürünlerin içeriğinin her birinin farklı olması konusuna gelince, biz mevzuat hazırlık çalışmalarında Bakanlıkla birlikte çalışıyoruz. Bakanlıktaki arkadaşlarımız sağ olsunlar, herkese açtıkları gibi, bizim de önerilerimizi alıyorlar. Ayrıca Avrupa Birliği'nin çalışmalarını da çok yakından takip ediyoruz. Bu etiketlerdeki yazıların okunmaması konusunda biz de size hak veriyoruz. Avrupa Birliği'nde bu konuda “Tüketicilerin gıdalar açısından bilgilendirilmesi” diye bir regülasyon hazırlandı ve orada mesela font büyüklükleri belirlendi. Belki bu konuda Bakanlıkla irtibata geçip, biz de bu konuda bir çalışma yapmayı teklif edebiliriz, çünkü sektör her ne kadar etikette yazacak yer bulamasa da, tüketici açısından yazıların okunur olması konusunda da işbirliğine her zaman hazır.

OTURUM BAŞKANI- Teşekkür ederim. Sayın Başkan, söz sizin, buyurun.

TURHAN ÇAKAR- Bu tür tartışmaları, toplantıları buralarda, başka salonlarda yıllardan beri yapıyoruz, artık çözüm...

Değerli konuklar, değerli izleyenler; Türkiye’de bilinçli yanlış ve halkın, ülkenin aleyhine olan, çiftçinin, köylünün, dar gelirli olan aleyhine olan, mesleklerin aleyhine olan bir tarım ve gıda politikası izlendiği çok açık. Bunun için ilgili çevreler, çiftçiler, onların temsilcileri, tüketici temsilcileri, meslek odaları, emekçilerin temsilcileri bir araya gelip halkımızın, ülkemizin, bu yanlış uygulamadan zarar gören her kesimin lehine doğru bir gıda ve tarım politikası oluşturulması konusunda baskı unsuru olmaktan başka çözüm yolu yoktur. Bunun için bir an önce bir araya gelmeliyiz, bunun zararını görenlerin bir araya gelmesi gerekiyor.

Yanımda gıdacıların temsilcisi varken, bu Biyogüvenlik Yasasında biliyorsunuz ki, ürünlerin içeriğinde GDO varsa, ambalajında “Bu GDO’ludur” ya da GDO yoksa “Bu GDO’suzdur” diye yazması gerekir, yasada bu var. Ancak ne yazık ki bizim de aldığımız duyumlara göre, zaten GDO’lu olanlar yazmıyor. GDO’suz olanlar da, GDO kullanmayanlar da “GDO’suz” diye yazmıyor, onlar tehdit ediyor. Bu konuda zaten mücadele başlattık, bunun için de geliştireceğiz bu mücadeleyi. Yani hiç

Açlığa Karşı Yaygın Üretim, Hakça Bölüşüm

olmazsa GDO kullanmayanların ambalajında “GDO’suzdur” yazılması konusunda sizden de çaba göstermenizi istirham ediyorum.

Teşekkür ediyorum.

OTURUM BAŞKANI- Ben de teşekkür ederim. Sayın Ataman, söz sizin.

PETEK ATAMAN- Sağ olun. Benim aslında ilave söyleyeceğim bir şey yok. Bir tek şeyi vurgulayacağım: Herkes hep işbirliğini, bir arada ortak akıl üretmenin önemini vurguladı, belki bunu vurgulayarak kapatmak lazım. Bakanlıktan da en çok beklediğimiz bu. Yuvarlak masalarda karşılıklı, yüz yüze toplantılarla görüş alışverişinde bulunmak, bu kadar uzmanın olduğu yerde bir araya gelip konuşulursa ancak fayda çıkar diye düşünüyorum.

Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI- Teşekkür ediyorum. Turhan Başkanım, buyurun, söz sizin.

Dr. TURHAN TUNCER- Ben de fazla bir katkıda bulunmayacağım. Yalnız tarım gerçekten sancılı bir sektör, bir sürü dalları olan bir şey. Bazı örnekler söyleyeceğim; en basiti, en son bir firma, -isim de verebilirim, sakıncası yok- PANKOBİRLİK dedi ki, “Ürünlerimde sadece şekerpancarından elde edilen şeker kullanıyorum” ve bu haksız rekabete neden olmaktan davalık oldu. Gerçi PANKOBİRLİK sonuçta kazandı. Yani ülkemizin durumunu özetleyen bir cümle olarak söylüyorum.

Bir arkadaşımız, “Buğday, kaliteyi düzeltmek için getiriliyor” dedi. Hakikaten Türkiye’de bir kalite sorunu var, ama kalitenin neden kaynaklandığı tablolarla belli. Eğer gübreyi atmazsanız, proteini biriktiremezsiniz. Hiçbir çiftçi de elde ettiği ürünün çıktı fiyatlarıyla gübreyi yeterli derecede kullanamıyor. Artı, kaliteyle iklimin ters orantısı vardır; sahil kesimlerimizden gelen buğdaylarımızın kalitesi hakikaten iç kesimdeki kuru olanlara göre düşüktür. Bu yurtdışından getirilen buğdayın miktarını söyledim ben, sadece kaliteyle açıklanması zor.

Arkadaşlar; G-8’ler, G-20’ler niye toplanıyor? Huzur olmayan bir yerde gıda güvenliğinden falan bahsedilemez. “Önümüzdeki 20 yılda dünyada çıkacak savaşların yüzde 80’i gıdaya dayanacak” diye bir beyanat varsa, bunun önlemini düşünüyorlar, ama dünyadaki kâr hırsı her şeyin önüne geçiyor. Onun için emeğe dayalı üretimi göz önüne almadıktan sonra, tarımdaki sorunumuz bitmez, üretimdeki sorunumuz bitmez, insanoğlunun beslenmesindeki sorun bitmez diyorum.

Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI- Ben de teşekkür ediyorum. Sayın Beykaya, söz sizin, buyurun.

MEHMET BEYKAYA- Değerli Başkan, katılımcılar; genelde taşrada şube müdürlüğü yaptım, il müdürlüğü yaptım ve çok panellere katıldım. Panellerde hep dayak yiyen ben oldum, yine öyle oldu. Fakat ben konuşmamın başında şunu demiştim: Biz bir aileyiz, dolayısıyla bu ailenin sorunları ortaktır, çözümler de ortak olmalıdır.

Dünya Gıda Günü 2011

Birbirimizi suçlamakla, birbirimizi ötekileştirmekle soruna asla çözüm getiremeyiz. Dolayısıyla bu taşın altına hepimizin elini sokması lazım.

Ciddi bir bilgi kirliliği var, Petek Hanım da söyledi. Belli bir nosyona sahip olan insanların lütfen söylemlerle, duyumlarla konuşmaması lazım, konuya bilimsel yaklaşmamız lazım. Bu verilerin net bir şekilde elde tutulması lazım, sonuca ulaşılması lazım, ondan sonra deklare edilmesi lazım. Burada gıda işletmelerini temsilen insanlar da var; hakikaten çok ciddi manada Avrupa ile başa çıkabilecek, ciddi ihracat değerleri veren, son derece bilimsel altyapısı olan ciddi firmalarımız söz konusu. Merdiven altı diye tabir edilen ve sıkıntılı olan yerleri elbette biliyoruz ve ona göre önlem alıyoruz. Ancak ciddi manada istihdamı sağlayan, bu ülkenin gayri safi milli hâsılasına katkı sağlayan ve ülkenin beslenmesine ciddi manada katkı sunan işletmeleri ve bu işletmeleri denetleyen, sizler gibi o eğitim sıralarından geçmiş meslektaşlarımızın çalışmalarını da göz ardı etmek doğru olmaz diye düşünüyorum.

Burada tüketici, üretici ve kamu, üçlü bir ayak; kamu denetleyecek, ama üretici de “adam gibi” üretecek, tüketici de aldığı malın muhteviyatına dikkat edecek. 30 liraya bal varsa onu alacak, 10 liraya balı almayacak tüketici, bu konuda yaklaşım sergileyecek. Türk Gıda Kodeksine göre bir Bal Tebliği var ve balın çeşitli değerleri söz konusu. Florası iyi olan bir yerden adam bal üretirse biraz daha pahalı olur; yine tebliğ ölçüsünde müsaade edildiği kadar eğer dışarıdan bu manada katkı verilmişse, ona da yaklaşım daha farklı olmalı diye düşünüyorum.

Sahtecilikle ilgili çok ciddi manada bir çalışmamız söz konusu. İçişleri Bakanlığı, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ve bizim içinde yer aldığımız bir OBSON Projesi var, OBSON’da biz bu olaya çok ciddi hassasiyet sergiliyoruz. Yine Etiket Tebliğini yeniliyoruz, onu söyleyeyim, arkadaşlarımız yoğun bir şekilde çalışıyor.

Biz bunları yaparken, “Bir araya geldik 3-5 kafadar, böyle değerlendirdik” asla değil, Petek Hanım bilir; bunların ihtisas alt komisyonları var, üst komisyonları var, Türk Gıda Kodeksi Komisyonu var, içinde hocalar var, sektörden temsilciler var, çatır çatır tartışılıyor, tartışıldıktan sonra görüşlere açılıyor, ondan sonra geliyor. 5996 sayılı Kanun çıktı, yönetmelikleri Avrupa Birliği Komisyonuna gönderdik. İnanın dün telekonferans sistemiyle Avrupa Birliği bizim bu yönetmeliklerimizi teker teker ele aldı, bize sordular, biz cevap verdik, “Niye böyle, niye böyle değil?” falan. Bunlar böyle oluyor, yani kendi kafamızdan 3-5 kafadarnın bir araya gelerek yaptığı şeyler değil. Eksikler elbette vardır, ama ben bu ülkenin sağduyusuna güveniyorum, böyle katılımcılığın olduğu ortamlarda ve doğru üslup, doğru yöntemlerle yaklaşıldığı zaman, inşallah sorunlara akılcı çözümler geliştirilecektir diyorum.

Yeni başladım, doğrudur, 3 ay öncesine kadar il müdürüydüm, şimdi göreve başladım. Sadece ziraat mühendisi değilim, yüksek mühendisim, gıda mikrobiyolojisinde ve gıdada doktoram da var.

Projelerimden bir tanesi şöyle, onu söyleyeyim: Bir Genç Gıda Denetçileri Projesini

Açlığa Karşı Yaygın Üretim, Hakça Bölüşüm

hazırladık, ben bunu bulduğum il müdürlükleri ve şube müdürlüğünde yürüttüm. İlköğretim çağındaki çocukları eğiteceğiz, sertifika vereceğiz, kimlik vereceğiz. İlk önce kantinleri denetledikten sonra, okul etrafındaki işletmeleri; temelde denetleme değil, aslında “Her aile bir gıda denetçisi” formasyonu ile aileleri yönlendirme hareketi olacak.

Yine bir Gülen Elma Projesi var, inşallah yakında devreye girecek. Kötü olan işletmelere hep ceza veriyoruz, bir de iyi olan işletmelere elma vereceğiz, gülen elma, bunun değişik ülkelerde örnekleri var.

Bir de mobil denetim sistemi diye bir sistem geliştirdik, inşallah bitmek üzere. Denetçi, elindeki el terminaliyle gidecek anında denetim yapacak, bütün veriler o şekilde il müdürlüğüne, oradan çok rahat bir şekilde Ankara'ya gelecek; kamerayla çekebilecek, elektronik imza alabilecek, bunu e-mail ve faksla kendisine gönderebilecek ve her halükârda “**Alo Gıda 174**”ün bütün verileri de buraya aktarılacak diyorum.

Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI- Ben de teşekkür ederim Sayın Beykaya.

Sevgili arkadaşlar; bu sempozyumun bir öncekilerden daha fazla göze çarpan kısmı şu oldu: Özellikle bu işte veteriner hekimleri de aramızda daha fazla görmeye başladık, yine su ürünleri mühendisi arkadaşlarımız bugün burada kendilerini ifade etme fırsatı buldular.

Biz hep söylemiştik, ama bugün yeniden altını çizmemiz gerekiyor. Gıdaya ve gıda politikalarına bütüncül bakmak gerekiyor. Biz gıda dediğimizde, sadece tarımsal üretimi ya da bitkisel üretimi anlamıyoruz; hayvansal üretim, hatta demin de söylendiği gibi, su ürünleri de bunun bir parçası. Hiçbiri birbirinin alternatifi değil, tam tersine bütünlüğüdür, bunun altını iyice bir çizmek gerekiyor.

Paneli kapatırken de ortaklaştığımız düşüncelerimizi bir dakika içerisinde özetlemek mümkün: Ne olursa olsun, gıdaya erişim hakkı, herkesin sağlıklı, ucuz ve sürekli gıdaya ulaşma hakkı, bir insanlık hakkıdır, bir yurttaş hakkıdır. Bu hakkı sağlamak da devleti yönetenlerin, devlet yöneticilerinin, kamunun ya da kamu yöneticilerinin olmazsa olmaz birinci sorumluluğu ve öncelikli görevidir. Biz bir kez daha görüyoruz ki açlık ve yoksulluk kaderimiz değil; insanlık olarak yeterince üretebiliyoruz, adil ve yeterince dağıtabilirsek açlık ve yoksulluktan kurtulmak mümkün.

Evet açlık ve yoksulluk kader değil, ancak bunu bize kader diye dayatan bir sistem söz konusu. Bu sistemin adı bugün kapitalist sistemdir, açlık ve yoksulluk da bu sistemin ürünü. Bu sistem öyle bir noktaya gelmiş ki, gıdayı alınır satılır bir meta haline getirmekte, hatta daha da öteye gidip emtia borsalarında ya da borsalarda spekülasyonların oynandığı olan bir kâğıt haline getirmektedir, bunun altını net çizmek lazım.

Dünya Gıda Günü 2011

Ürünün kendisi de olsa ya da işleme süreçleri de olsa, gıdayı tüm dünyada alınıp satılır, hatta her türlü spekülasyonla rant aracına dönüştürenlere, emtia ya da meta olarak görenlerin adına emperyalist diyorlar. Dünyada bunların sayısı 10'u geçmeyen çokuluslu şirketler. Görünen o ki, eğer sistem böyle devam ederse, bunlar egemenliklerini gittikçe pekiştirecekler.

Bunun karşısında durmak için de halkların gıda hakkı var, ulusların gıda egemenliği diye bir hakları var, gıda emperyalizminin karşısında ancak bu haklar mücadelesi ile durmak mümkün. Gıda egemenliğini sağlamak ise, ülkelerin politikacılarının ancak bağımsızlığıyla mümkün gözüküyor. Gıda emperyalizmi siyasi bir tercihtir bu nedenle gıda egemenliğini sağlamak, emperyalizme karşı ancak siyasi egemenliği kurmaktan geçiyor.

Son söz şu olsun sevgili arkadaşlar: Gıda üretiminin bağımsızlığı, halkların kendi toprakları üzerindeki bağımsızlığını sağlayacak siyasi olanaklara ve buna uygun ya da mevcut politikalara bağımsızca karşı duracak politikacılarla ancak mümkün.

Bu anlamıyla da gıdayla ilgili açlık ve yoksulluğu yavaş yavaş azaltmak, her koşulda bitirmek yine de sistem sorunu olarak karşımıza çıkıyor. Ben katkılarınız ve sabırlarınız için hepinize teşekkür ediyorum.